

דף נ"ג ע"ב

הבע"י בין בשוגג בין במזיד - ברמב"ן לעי' דף ל"ט ע"ב (הו"ד לעי' שם) מביא מכאן ראי' דאין הלכה כאב"ש שאומר הכונס את יבמתו לשם נוי פוגע באשת אח (ודלא כד' תוס' שם שפסקו כאב"ש). ובריטב"א כאן דחה ראי' זו דאב"ש הוא דין דרבנן בעלמא. ובקרי"א (ג"ז הובא לעי' שם) כ' דגם הריטב"א מודה שיש איסור דאורייתא ורק ד"ז דהו"ל כערוה הוא רק מדרבנן ע"ש.

ובקוה"ע סי' ל"ו (ג"ז הובא לעי' שם) כ' דבזה גופא פליגי אב"ש ורבנן אם איסור אשא"ח תלוי בקיום המצוה בפועל, שהרי קיום המצוה צריך כוונה למ"ד מצות צריכות כוונה ע"ש. וע"ע בקו"ש כתובות סי' רמ"ט שכי' דאפי' למ"ד צריכות כוונה היינו רק מצוה שיש בו מעשה אבל מצות יבום הוא התוצאה של הקנין (כ"כ בברכ"ש סי' ב' וע"ע קה"י סי' א') וכה"ג ממילא נתקיים המצוה.

ועי' מנ"ח (מצי' תקצ"ח אות ו') שכי' דמתני' נקט לשון קנין מפני שבאמת אינו יוצא המצוה בביאה בלבד. וע"ע ב"מ רס"י קס"ה וסו"ס קס"ו שכי' דכו"ע מודו דאין ההיתר תלוי בקיום המצוה, ולכן כ' הריטב"א שדי' אב"ש דיבום שלא בכוונה פוגע בערוה הוא רק מדרבנן. וע"ע בב"מ שם שתלה ד"ז בחקירה הידועה אם הזיקה מתרת איסור אשא"ח או המצוה מתרת (הובא לעי' כ"פ, ועי' בר"פ החולץ שהארכנו בזה).

רש"י בד"ה פסלה לכהונה - משום זונה ודוקא עריות או פסולות אבל ביאת זנות דפנויה לא משויה לה זונה ולא פסלה מן הכהונה דלא אשכחנא תנא דפסל אלא רבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה לקמן בפירקין". משמע דס"ל דגם אם בא עלי' שאר פסולות כמו חיי"ל עשאה זונה. וכ"מ בדי' רש"י להלן דף ס"א ע"ב (הו"ד גם לעי' דף מ"ד ע"ב) דיש זונה מחיי"ל ע"ש. ועי' מש"כ בזה ברש"ש ובשר"י.

בד"ה ממזרת ונתינה - "לאו אפסולה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא". בראשונים גרסו בת ישראל לנתין ולממזר, ובזה א"ש גם לענין כהונה. וע"ע בערל"נ שהק' בזה דשי' רש"י עצמו דיש זונה מחיי"ל כנ"ל בסמוך, וא"כ שפיר יש נ"מ בזה ללקות משום זונה, וכ"כ במאירי.

בא"ד - "ולענין תרומה דבי נשא נמי ליכא למימר ועוד ביאת כשר מאי מגרעא לה". עי' קובה"ע סי' ד' סק"ג וסי' מ"ד סק"ט שמבאר ד' רש"י דגם בלי ביאת איסור זו אין הממזרת בכלל קדושת כהונה, משום שבכלל פסול קהל יש גם פסול לכהונה, וע"ש שדן בזה. ועוד כ' דאפי' אם יש בה קדושת כהונה, מ"מ ל"ש לוי' שביאה זו יפסלנה מדין "כי תהי' לאיש זר" (להלן דף ס"ח ע"ב, וע"ע בזה לעי' דף מ"ד ע"ב), דדין זה הוא שהפסול פוסל בביאתו ולא שביאת האיסור עצמה פוסלת ע"ש. עי' קה"י סי' ל"ט, וע"ע בזה להלן דף נ"ז ע"א.

תוד"ה ולא חילק - "פי' בקוני' בין העראה לגמר ביאה וכו' ואין נראה לר"י דכיון דתנא סבר אחד המערה ואחד הגומר למ"ל תו למיתני ולא חילק בין העראה לגמר ביאה ועוד דבגמ' (לקמן דף נו:) מפרש מאי וכן אשלא כדרכה בחייבי לאוין מכלל דלא חילק דרישא איירי בשלא כדרכה". ובמהרש"ל הגי' ברש"י לשנות הגי' ע"ש. ועי' רש"ש וערל"נ שכי' ליישב ד' רש"י מדי' הגמ' להלן דרש"י פי' כהו"א דגמ' כדרכו ע"ש.

בד"ה שאנסוהו - "אין לפרש שאנסוהו היינו שאיימו עליו להרגו אם לא יבא עליה דא"כ מאי פריך מרבא דאמר אין קישוי אלא לדעת וכו' ולוקמא כגון שמאיימין עליו לבעול בקישוי וכו' אלא כל דבר שעושה מעצמו אפילו ע"י אונס פחד מיתה לדעת חשיב". כוונתם דאפשר לפרש אוקימתא דגמ' במתני' שאנסוהו עכו"ם דהיינו באיום מיתה וד"ז חשיב אונס, וע"ז מק' הגמ' מרבא דאונס הבעל אינו אונס כיון דעל הקישוי אין אונס. וכי'

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

התוס' דאם זה קו' הגמ' מרבא א"כ הו"ל להעמיד כשהיה אונס ע"י איום מיתה גם על הקישוי. ועוד הק' דא"י מונח בד' רבא שאמר כן גבי עריות ושם בין כך יהרג ואל יעבוד (כמש"כ התוס' בדיבור הבא). ושוב ק"ל לתוס' למה באמת לא העמידה הגמ' מתני' כשהיה איום מיתה גם על הקישוי, ומכאן זה כי דע"כ איום מיתה לא חשיב אונס כיון דמ"מ עושה לדעת, ולכך לא העמידו את המשנה באיום מיתה כלל.

ויעוין בדיבור הבא שכו' התוס' בשם הר"י דאפי' במקום יהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג באיום מיתה פטור, משום דאיום מיתה חשיב אונס, ואונס רחמנא פטרי מ"ולנערה ל"ת דבר". וכ"פ הרמב"ם פ"ה יסוה"ת ה"ד. וכ"כ גם בראשונים כאן, ומכאן זה הכריחו כפשט התוס' הנ"ל במש"כ אנסוהו עכו"ם דאין הכוונה לאיום מיתה דא"כ גם רבא מודה דפטור. וכתבו בזה, דמ"מ הגמ' לא העמידה את המשנה באיום מיתה, משום דאיום מיתה לא חשיב אונס לענין יבום, אע"ג דלענין עונש חשיב אונס. ודבריהם צ"ב.

[ויש לפרש כוונתם דחלות יבום ל"צ "דעת" כשאר חלויות כדמבואר בכ"מ, אבל מ"מ צריך כוונה למעשה יבום, ולענין זה איום מיתה לא חשיב כוונה, אבל מ"מ חשיב אונס כה"ג לענין עונש כיון דא"כ "דעת" וצ"ע. וכצ"ל בד' התוס' שלא יסתור עצמו במש"כ כאן דאיום מיתה חשיב לדעת, ואילו אח"כ כי דפטור מעונש כנ"ל. ולהנ"ל א"ש דמש"כ כאן דכיון שעושה מעצמו חשיב לדעת אין זה כ"א לענין יבום כע"ד הראשונים הנ"ל.]

שם - והנה מד' ראשונים הנ"ל מבואר שאם היה אונס גם על הקישוי פטור. אמנם במ"מ בפ"א אי"ב ה"ט ובכס"מ פ"כ סנהדרין ה"ג מבארים בדעת הרמב"ם דסוגיין מיירי באיום מיתה, ואעפ"כ מק' הגמ' מרבא דאיום מיתה לא חשיב אונס לענין קישוי, משום שאע"פ שאיימוהו להקשות עצמו ל"ש לעשות קישוי מתוך איום בלי שהוא רוצה בכך. וכ"מ בריטב"א. וכבר עמד בכ"ז הישר"י כאן ע"ש.

ויעוין קובה"ע סי' מ"ט שמבאר מחלו' רמב"ם וש"ר הנ"ל אם קישוי לדעת מפקיע מאונס, עפ"י החקירה הידועה בדין מי שאנסוהו וגם עושה ברצון גמור (באופן שהיה עושה כן בין כך), דהרמב"ם ס"ל דכה"ג חייב משום שיסוד דין פטור אונס הוא שאין לחייב על מעשה בלי רצון, אבל כשיש גם רצון חייב, ולכן גבי קישוי חייב כיון דע"כ היה גם רצון בכך כנ"ל. ולד' ש"ר פטורים כה"ג, משום דס"ל דמעשה הנעשה באונס ל"ח מעשה כלל, ולכן אפי' כה"ג שיש ג"כ רצון פטור כיון דמ"מ המעשה נעשה באונס, ול"מ רצון לבד לחייבו. [וע"ש מש"כ ליישב בזה קו' הראשונים הידוע שידיעת ה' סותרת את כח הבחירה ואיכ"מ.]

בא"ד - "ואר"י דיש לקדק מכאן דאין יבמה נקנית אלא בבא עלי' בקישוי מדלא מוקמי שהדביקוהו בלא קישוי ואיכא למימר דאתי הק' סוגיא כמ"ד משמש מת בעריות פטור וילפינן קיחה מעריות דאינה נקנית אלא בקישוי". עי' רש"י שהעיר שלא דקדקו בדרשא. ועי' בית הלוי סי' מ' סק"ה שדן דאפי' למ"ד משמש מת פטור עדיין יש שם ביאה לענין לאסור בתרומה ולאוסרה על בעלה וצ"ע.

בא"ד - "ועוד אר"י דאתיא שפיר אפילו למאן דאמר משמש מת בעריות חייב ולענין יבום בעינן ביאה דרך הקמת שם". עי' בראשונים להלן דף נ"ד ע"א שהעירו דבגמ' שם דרשו דיבום חל שלא כדרכה, ולא כי טעמא דהיקש משכבות אהדדי, ות"י בזה דהו"א דביבום צריך ביאה ראוי' להקמת שם. וברא"ש כאן כי דמשמש מת גרע מהעראה ושלכ"ד משום דאין דרך ביאה בכך. וע"ע בקר"א שעמד בזה, וע"ע מש"כ בזה להלן שם.

בד"ה אין אונס - "אירי כשעובדי כוכבים מדביקים אותו על הערוה וכו' וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו ליהרג אם יודע שאי אפשר לו אם לא יתקשה". עי' ריטב"א שהק' בזה דאין החיוב משום הקישוי כ"א משום

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

בעילה. ומת' בזה דקישוי חשיב מעשה כיון דא"א לבעול בלי קישוי. ויל"פ כוונתו למ"ד משמש מת בעריות פטור ולכן הקישוי גורם החיוב. וצ"ב דעדיין תקי' דא"כ מעשה איסור בקו"ע, ומדוע לא חשיב ד"ז קרקע עולם.

[ועי' בהג' הגר"א יפהן זצוק"ל שכי' דד' הריטב"א הם לשי' שפי' ענין קרקע עולם כדי הנמו"י הידועים (יבואר להלן) דכל דבר שיכולים העכו"ם לכופו בע"כ אין למסור נפשו ע"ז, ובזה שפיר י"ל דכיון שהקישוי גורם החיוב א"א לכופו עליו המעשה בלי עשייתו, ולכן שפיר חייב למסור עצמו ע"ז].

אמנם יעוין ברא"ש שכי' ו"אפי' למ"ד נמי חייב כיון שנתרבה הנאתו ע"י קישויו שעושה חשיב כאילו עושה כל המעשה מדעת כדאמר בפ"ב דשבועות שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה". כוונתו דבגמ' שבועות שם מבואר דעל הנאה לבד מתחייבים בעריות, ולכן מעשה שמרבה הנאה בעריות חשיב מעשה עבירה.

[ועי' בגמ' בב"ק דף ל"ב ע"א שכי' והכא איהו קעביד מעשה והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעשה הוא דקעביד", ומבואר שם כנ"ל דחיוב האשה בעריות הוא משום הנאה לבד, אלא דא"ז חשיב מעשה, אבל כאן ע"י מעשה הקישוי שפיר יש כאן מעשה עבירה של הנאה. וידועים ד' האחרונים עד"ז בדין מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, דיסוד החיוב בדברים אלו הוא משום ההנאה ולא משום המעשה, ולכן לא שייך בהם פטור מתעסק שהוא דין במעשה ואיכ"מ].

ולכאורה כצ"ל בד' התוס' שכי' בשם הר"י בדיבור הקודם דסוגיין גם למ"ד משמש מת חייב, ואעפ"כ כי' כאן דקישוי לדעת חשיב מעשה (ושי' התוס' עצמם מבואר כאן דלא כדי' הנמו"י הנ"ל בפ' קרקע עולם, וגם אין שי' התוס' כשי' הרמב"ם דרצון הקישוי לבד מחייב אפי' במקום איום מיתה), וע"כ כנ"ל דגם למ"ד משמש מת חייב מ"מ תוספת הנאה חשיב מעשה. ועי' בתו"י ובמג"י שם וצ"ע. ולהלן בסמוך יבואר עוד בזה.

בא"ד - "וטעמא משום דנערה המאורסה ילפינן התם מרוצח ורוצח גופיה קאמר התם דסברא הוא דמאי חזית דדמא דידך סומקא טפי כו' וכו' אבל אם רוצים לזורקו על התינוק ויתמעך בזה אדרבה איכא למימר איפכא מאי חזית דדמא דחבריה סומקא טפי כו' כיון שאין הורג בידים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא" וידועים ד' הגר"ח בריש ספרו שכי' בזה דכה"ג שזורקו על התינוק ל"ח רוצח כלל דאינו אלא כאבן ביד הזורק. [וידוע מש"כ בגליונות חזו"א שם לחלוק ע"ד הגר"ח דכה"ג שזורקו על התינוק נחשב כרציחה מדין אש והנכרי שזורקו הוא רוח מצוי ע"ש ואיכ"מ].

ועי' שפי' כוונת התוס' דאפי' לו יהא שנחשב רוצח בשוא"ת אינו חייב למסור נפשו כה"ג, משום דמקור דין מסירת נפש ברציחה הוא מכח סברת מאי חזית, וכה"ג דשוא"ת הסברא להיפך דאמר' "מאי חזית דדמא דחברך סמיק טפי" כמש"כ הגמ' בסנהדרין שם, ולכן במקום שוא"ת אינו חייב דנפש שניהם שקולים, וה"ה גם בעריות אמרי' דשקולים הם עריות ופיקוח נפש ולכן אין דין יהרג כ"א בקו"ע.

ועי' שמדייק בד' הרמב"ם שכי' בסתמא דין יהרג ואל יעבור בעריות לא חילק בין קו"ע לשוא"ת (וכך יש שי' א' בראשונים בסנהדרין שם), ומבאר שם בד' הרמב"ם דס"ל דלא שייך בעריות סברא הנ"ל שיש ברציחה לחלק בין קו"ע לשוא"ת משום דאדרבה מאי חזית וכו'.

וכי' שם עוד לבאר בזה דהרמב"ם ס"ל דלא כנ"ל בד' התוס' בסברת אדרבה מאי חזית וכו' דנפש שניהם שקולים, אלא פיקו"נ אינו דוחה רציחה כלל משום מאי חזית וכו'. [והביאור בזה כי' רש"י בפסחים דף כ"ה ע"ב "אי"ז דומה לשאר עבירות דמ"מ יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה" ע"ש].

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

וע"ש שמביא רא"י לזה דאין חילוק בהיתר "וחי בהם" בין קו"ע לשוא"ת אפי' ברציחה, מד' הגמ' בב"מ דף ס"ב ע"א דר"ע דורש מקרא "וחי בהם - חייך קודמין", ומבואר דלולי הדרשא היה צריך למסור נפשו בעד נפש חבירו, אע"פ שאם היה חבירו מת היה זה בשוא"ת ואי"כ מעשה רציחה כלל, ודין "חייך קודמין" נאמר רק בדיני הצלה. אמנם ממשי"כ התוס' כאן לשון "חייך קודמין", משמע שזה דבר אי' עם דין מאי חזית, ונבאר עוד. [וע"ע בגליונות חזו"א שם שכי' בזה דשם הנדון הוא אם צריך להציל שניהם חיי שעה, ואין מזה רא"י להנדון כאן אם יש פטור למסור נפשו בעד חיי חבירו בשוא"ת].

שם - וברא"ש בפסקים ובתוהרא"ש בסוגיין כי' כד' התוס', והוסיף שבזרקו על התינוק אינו חייב למסור נפשו משום שאינו רציחה כלל, הרי מדבריו דאילו היה רציחה בשוא"ת היה דינו שיהרג, ודלא כד' הגר"ח הנ"ל בד' התוס' (אבל יש כאן מקור לד' הגר"ח הנ"ל דל"ח רציחה, ודלא כד' החזו"א הנ"ל שכי' דכה"ג חשיב רציחה). ולדבריו הדרא קו' לדוכתא איך למד מזה דנערה המאורסה רק בשוא"ת והלא שם שפיר הוי עבירה.

ועי' קובה"ע בסי' מ"ח שמבאר שיי' התוס' והרא"ש דכיון דמקור דין יהרג ואי"י הוא מרציחה, ולא מצינו רציחה בשוא"ת (כנ"ל מד' הרא"ש), לכן עדיין אין לנו מקור דאיסור רציחה דוחה פיקו"נ, דאולי שקולים הם ולכן רק בשוא"ת דינו ליהרג, וה"ה עריות שלמד מרציחה דשקול כפיקו"נ. וכע"ז כי' בחזו"א שם בקצרה ע"ש. [ולפ"ז מש"כ התוס' דסברת מאי חזית הוא רק בקו"ע, כוונתו לענין דין הצלה דא"צ למסור נפשו בעד חבירו. ובזה א"ש מש"כ התוס' לשון חייך קודמין כנ"ל, דזה דין בהצלה כנ"ל מהגר"ח. וע"ע זכרון שמואל סי' פ"ג].

בא"ד - וע"ש שהביא ד' המלחמות בסנהדרין שם שכי' דצריכים למסור נפש גם בקו"ע, וע"כ דלא כד' התוס' הנ"ל דשקולים הם. וכי' שם דלפ"ד הרמב"ן צ"ל ע"ד הנמו"י בסנהדרין שם (הו"ד למעלה) שפי' דין קרקע עולם דכל דבר דאפי' אם ימסור נפשו יכול העכו"ם לכופו בע"כ א"צ למסור נפשו עלי', דלפ"ז גם בעבירה דשוא"ת חייב למסור נפשו, רק דקרקע עולם פטור כיון שאין תועלת בדבר דמ"מ יכולים לכופו, ובזה א"ש ד' הרמב"ן שיש יהרג ועל יעבור בעריות אפי' בקו"ע ודלא כד' התוס' ע"ש.

דף נ"ד ע"א

תוד"ה ישן - "פי' בקו"י משום דלא הוי בר דעת וק' דהא קטן אע"ג דלא הוי בר דעת הוה קונה אי לאו דמיעטיה קרא אלא טעמא משום דלא איכוין לביאה כלל והוי כמתכוין להטיח בכותל דבסמוך". מש"כ דקטן נתמעט בקרא מיבוס, כוונתם לד' הגמ' בקידושין דף י"ט ע"א שכי' שם "הכא ביבוס בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקין דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא וכו' מתחייב באשת איש קמ"ל", ופרש"י דמדאורייתא קנוי לכל דבר, והקי' עליו התוס' שם מד' הגמ' להלן דף צ"ו ע"ב שכי' "עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול" הרי שאינה קנוי מדאורייתא כלל, ופי' התוס' שם "כלומר אי לאו האי קרא דמעטי" ה"א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמר"י בעלמא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול".

ויעוין ברמב"ן להלן שם (הו"ד לעי' דף ל"ט ע"א) שהסתפק בדעת רש"י אם קטן קונה מה"ת רק שחכמים עשוה כמאמר. ועי' בקה"י סי' ל' שכי' לתלות מחלו' רש"י ותוס' במחלו' שלהם בחולין דף י"ב ע"ב אם חסר דעת בקטן או רק שלא נתנה לו קנינים. ועי' בסמוך. [וע"ע בזה בתוס' לעי' דף נ"א ע"ב ולהלן דף ס"ח ע"א].

וברשב"א הוסיף להקי' דשוגג ומזיד אינו מכוין לקנות ואעפ"כ קונה ביבוס, ומת' בזה הריטב"א דאין כוונת רש"י לומר דצריך כוונה לקנות, רק דצריך שיהא בר דעה. ודבריו צ"ב דכיון דהקנו לו אשה מן השמים למ"ל שיהא ראוי לקנות, ועוד דישה הוא בר קנין רק שאינו במצב של קנין, וא"צ להאריך בזה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

ועי' מש"כ הגי' היעבצביישוב קו' התוס'. ונר' לפרש כוונתו שם לחלק בין דין כוונה לבין דין דעת, דקטן אין בו דעת אבל מ"מ שייך בו כוונה כידוע (עכ"פ כשגדול עומד על גביו ואיכמ"ל), ולכן בכל הקנינים קטן מופקע בעצם משום שצריכים דעת ובר דעת, אבל ישן קונה מכח דעת הקנין שלפני שהלך לישון, משא"כ ביבום דא"צ דעת כמבואר במתני' דקונה במזיד ובשוגג, רק יש דין במעשה שיעשה בכוונה (כמש"כ לעי' לענין איום מיתה דחשיב עושה מדעת רק בלי כוונת המעשה), ובזה ישן מופקע בעצם כיון שהוא במצב שאין לו כוונת מעשה, משא"כ קטן שיש לו כוונה כנ"ל. [ועי' בריטב"א שהק' מחרש דמשמע להלן דף נ"ו שביאתו קונה ביבמתו, וכי"ה בתו"י כאן. ועי' ערלי"נ שכי' דרש"י חולק וס"ל דאין חרש קונה ביבום, עיי' מש"כ ליישב ד' הגמ' להלן הנ"ל].

אלא בנתקע - עי' תשו' רעק"א סי' רכ"א אות ה' שהביא רש"א ראי' מד' הגמ' כאן דיבם קונה יבמתו אפילו כשאינו רוצה לקנות כלל (ועי' שדן לדמותו לכפיי' בגט דכיון דמצוה לשמוע דברי חכמים חשיב מדעת). ומביא שם ד' הנמו"י להלן בסמוך דף נ"ה ע"ב במש"כ התוס' שם בד"ה אשה בשם הר"ש שהגומר ביאתו דעתו על גמר ביאה ואינו קונה בהעראה, וכי' הנמו"י דביבמתו ל"א כן שהרי ביאה קונה בה בין בשוגג בין במזיד וכו', הרי מדבריו כנ"ל דביבום קונה אפי' בע"כ דיבם, שהרי גם שם אינו רוצה לקנות עכשיו והו"ל כבע"כ.

ועי' מה שהק' בזה רעק"א עצמו בתשו' רכ"ב אות י"ד שהריטב"א להלן שם כי' כד' הנמו"י הנ"ל, ואילו בקידושין דף ע"ז ע"א כי' דגם איסורי ביאה אמרי' כנ"ל דכל הגומר דעתו על גמר ביאה, ושם ע"כ אינו משום חוסר דעת, וע"כ הפשט הוא דהעראה הוא ביאה גרועה דלאו שמ"י ביאה לולי דאחשבי' להדיא כשפירש ולא גמר ביאתו, וא"כ קי' מ"ש ביבום דקונה אפי' כשגומר כנ"ל. ובדברי יחזקאל סי' מ"א כי' מהלך אחר בכוונת ד' הריטב"א והנמו"י להלן שם, דלעולם אחרי הביאה קונה למפרע גם בהעראה ע"ש, ולפ"ד ל"ק קו' רעק"א הנ"ל.

רש"י ד"ה וביבמתו - "דלא אכנין לביאה". משמע מדבריו שהחסרון בנתקע הוא בכוונה לשם ביאה כמו בנתכין להטיח בכותל. ויל"ע דכ"פ התוס' בד' הגמ' לעי' דמה"ט ישן לא קנה, אבל רש"י כי' טעם אחר כנ"ל. ונראה דק"ל לרש"י דא"כ לא תי' כלום במש"כ אלא בנתקע, דגם זה הו"ל כנתכין להטיח בכותל, וע"כ כי' גבי קטן שיש חסרון נוסף. [ואולי י"ל בדעת התוס' דס"ל דנתקע לא קנה משום דא"צ מעשה ביאה. וכ"נ מד' הריטב"א שפי' במש"כ הגמ' תקפתו יבמתו "פי' שתקפתו והחזיקה בו עד שיבא מעצמו ונדבק עליה" וצ"ע].

ולקחה שלא כדרכה - מק' הראשונים (הו"ד לעי' דף נ"ג ע"ב) דלמ"ל קרא לשלכ"ד נלמד ממשכבי אשה שכי' גבי עריות דהוקשו משכבות אהדדי כמש"כ בכ"מ, ותי' בזה דהו"א דביבום צריכים ביאה הראוי' להקמת שם. והנה בתוס' לעי' שם (הו"ד שם) כי' דמשמש מת ל"מ ביבום אפי' למאן דמחייב בעריות, משום דבעינן ביאה הראוי' להקמת שם, ובקר"א שם הקי' (ג"ז הובא לעי' שם) דמ"ש שלא כדרכה והעראה שנתרבו כאן אע"ג דאינם ראויים להקמת שם (וכ"מ בתוס' לעי' דף כ' ע"ב בד"ה יבא שהביאו שם ראי' מכאן דל"צ ביאה הראוי' להקמת שם ע"ש). וברא"ש עמד בזה וכי' דמשמש מת גרע ע"ש (ג"ז הובא לעי' שם). ועי' ב"ש בסי' קס"ו סק"ט.

ונר' לפרש ד' הראש בדעת התוס', שיש לחלק דביאה שלכ"ד אחרי שנתרבה הו"ל ביאה גמורה מכח הוקשו משכבות אהדדי כנ"ל, משא"כ משמש מת שזה ביאה גרועה, ולכן אע"ג דל"צ ביאה הראוי' להקמת שם בפועל, אבל מ"מ כיון דתכלית היבום הוא הקמת שם, הסברא נותנת דלענין יבום משמש מת לא חשיב ביאה. [ועי' להלן דף נ"ט ע"א דמבואר סברא דומה לזה לענין שלכ"ד בכ"ג].

תוד"ה שכן - "וא"ת דבקדושין פרק האומר (דף סז:) בעי למילף כל העריות דלא תפסי בהו קידושין מאחות אשתו וכו' א"נ דדוקא באשת אח חשיב יש בידו לרבות לחומרא שכן יש בידו לרבות איסור על אחרים אבל מה

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמותו

שבידו לרבות על עצמו לא חשיב פירכא". כוונתם לאפוקי מאחות אשה שבידו לרבות ע"י שיקדש עוד נשים בעצמו. וכ"מ בתוס' לעי' דף ג' ע"ב ד"ה מה דנקטו שם דאחות אשה בידו לרבות. ולכאורה כצ"ל לפי קו' הריב"ן בתוס' בדיבור הבא שהק' דנילף מאשת אח איסור דע"י קידושין ומאחות אב ואם נילף איסור הבא מאיליו, ולפי"ז אם איסור אחות אשה אינו בידו לרבות מנא תיתי כיון דכמו"כ אינו באה מאיליו.

מה להנך שכן איסור הבא מאיליו - והרשב"א כ' דל"ג כן משום שאיסור נדה אינו איסור הבא מאיליו כיון שאינה מתחילת הווייתה אלא נתחדש אח"כ. ועי"ש שכי' שהגורס כן ס"ל דחשיב מאיליו כיון שבא שלא ע"י מעשה, והק' דלפי"ז גם אחות אב ואם בא ע"י מעשה כשנולדו לאבי אביו או אמו אחרי לידתו. ועי' קר"א שכי' הגדרה אחרת לשי' הגורסים כן בגמ' דכל שבא ע"י קידושין אינם ערוה בעצם כ"א ערוה דאישות, וזהו חומרת ערוה הבא מאיליו. [ומקו' הריב"ן הנ"ל בתוס' אין ראוי דנדה חשיב בא מאיליו, שהרי בידו לרבות ע"י שיקדש נשים נדות שהרי קידושין תופסים בהם].

דף נ"ד ע"ב

תוד"ה אלא - "דכיון דשריא רחמנא אחר מיתה אין סברא לומר דאסירא בחיי בעלה דלא מיסתבר שהיה בא הכתוב לומר דאתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת אי לאו דמוכח קרא בהדיא". כוונתם להק' דכיון דמצינו דאשא"ח אסורה גם לאח"מ חוץ מאין לו בנים שיש מצוה, א"כ מה ההו"א לומר שמותרת בחייו. ועי"ז כ' דמסתברא שהתירוה בחייו, דאל"כ צ"ל שההיתר לאח"מ הוא מטעם עדל"ית שיש בו כרת, וזה חידוש גדול. ועי' מהר"ם שהבינו בד' התוס' שלפי ההו"א איסור אשא"ח תהיה דוקא ביש לה בנים ולא באין לה בנים.

ועי"ע בראשונים שפי' דהו"א להתיר רק אחרי שגירשה כמש"כ רש"י. והביאור בזה דנימא דכיון דאישות האח גורם את האיסור, לכן אחרי שגרשה פסקה האישות ומותרת. וכע"ז מבואר בגמ' בסמוך דף נ"ה ע"א דהו"א דאשא"ח שיש לה בנים מותרת לו רק אחר מיתתו, ועי"ע מש"כ בסמוך בשם הערל"י בד' התוס' שם.

וברמב"ן כ' פשרה בזה, דאע"ג דבגמ' להלן שם דרשו לאסור אשת אח גם אחרי שאין האישות קיים, מ"מ הו"א דאיי"ז כ"א כשיש לו בנים אבל אין לו בנים אינה אסורה (כ"א תחתיו ולא לאחר גירושין כמש"כ רש"י). ועד"ז נר' לפרש בד' התוס' אע"פ שסתמו. ועי"ש ברמב"ן שכי' עוד שאחרי ששני הדברים כתובים יש לימוד לכל מקום דדוקא במקום מצוה התירו (וני"מ לאיילונית וסריס ע"ש). ולהלן שם נבאר עוד בדבריו.

שם - ועי"ע במהרש"א להלן שם שהק' למה שינה הגמ' שם בלשונם לומר הו"א שאין לה בנים וכו' ויש לה בנים שרי' לי ושרי' לעלמא, ואילו כאן כ' רק צד זה דהו"א שבחיי בעלה רשות (ובק"ר שם הק' ע"ז שאם היה כתוב בחיי בעלה מותרת א"כ אשא"ח מותרת, ולהנ"ל דכוונת המהרש"א דוקא לאחר גירושין א"ש).

ועי' בקר"א שכי' ליישב קו' המהרש"א דהו"א דגמ' שם הוא שגם ביש לה בנים יש מצות יבום, ורק שהאיסור לשוק הוא דוקא באין לה בנים, ולכך תי' דשרי' לי ולעלמא דהיינו דכשיש לו בנים אין מצות יבום, משא"כ כאן אין הו"א לייבם בחיי בעלה אפילו אחר גירושין ולכך כ' רק צד הזה שזה רשות.

בד"ה בזכור - "הא דלא יליף זכור ובהמה מהקישא דרבי יונה וכו' א"נ משום דזכור ובהמה לא חשיב ביאה דאין דרך ביאה בכך". בערל"י הק' בזה מדי הגמ' לעי' בעי"א שכי' שם דנתכוין לבהמה חשיב נתכוין לשם ביאה בעולם. ומת' שם דר' פפא בסוטה דף כ"ו ע"ב דאמר "אין זנות לבהמה", חולק ע"ד רבא הנ"ל לעי' בעי"א דאמר

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

ביאת בהמה שמה ביאה (וכ"מ בתוס' שם), ודי התוס' כאן בתי' זה הם אליבא דר"פ שם. וצ"ע שהרי ד' הגמ' כאן הם ג"כ מרבא, וצ"ל שהשיב לרבינא לטעמי דס"ל כר"פ.

רש"י ד"ה מה להלן - "אם אחי אביו מן האב הוא הוי קרוב לענין גאולה יותר ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם". מבואר בדבריו דגם משפחת אם קרוי' משפחה, רק שמשפחת אב קרוי' יותר משפחה. ועי' קר"א שתמה דמנין ד"ז אחרי שהפסוק מדבר רק על משפחת אביו. ובערל"נ מדייק כן בתו"כ ע"ש.

וע"ע בקוה"ע סי' כ' אות ג' שמדייק בד' הרמב"ם בפ"ב עבדים ה"ז שלא הביא שם דין משפחת אם ע"ש. ועוד כ' שם דלכאורה עוד נ"מ בדבר בכגון גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה או עכו"ם הבא על ב"י דא"י כ משפחת אב כלל, אם משפחת האם יורשת, וזה לא מצינו. [וע"ש מה שהביא מתו"כ בסו"פ אמור גבי מגדף].

דף נ"ה ע"א

תוד"ה דיש לה בנים - "תימה הכא מצרכינן קרא לאסור לאח"מ וכן בפ' ד' מיתות (סנהדרין נג. נד.) גבי אשת אב וכלתו ופ"ק דקדושין (דף יג:) קבעי אש"א מנלן דשריא אחר מיתת בעלה וי"ל דבכל הני צריך קרא לאסור דלא נילף מאש"א דשריא לאחר מיתת כדיליף התם". בערל"נ הק' שיש פירכא שכן יש להן היתר בחיי אוסרה ושכן אוסרה מתורה. ומת' דג"ז היו לומדים מאשת איש דמותרת אחר גירושין.

כע"ז כ' בראשונים לעי' בסמוך דף נ"ד ע"ב (הו"ד לעי' שם). וברמב"ן הק' ע"ז (הו"ד שם) מאילונית וסריס דמבואר דכיון דא"יב מצוה הר"ה באיסור אש"א, וא"כ איך ס"ד דאלו מותרות. ומת' שם דרק אחרי שחידשו איסור בחיי בעלה ויש לה בנים, שוב נקבע דכל שא"יב מצוה הר"ה באיסור אש"א (וצ"ב למ"ל שניהם).

ועוד תני' שם דשאני אילונית וסריס דמעיקרא לא היו ראויים, משא"כ בחיי בעלה ויש לה בנים. ועי' קוה"ע סי' נ"א שהק' לפ"ז מאשת אח מאמו שלא היתה ראוי כלל. וכ' שם דעכצ"ל דלפי הו"א זו היה מצוה ליבם גם אש"א מאמו, ומש"כ רש"י שזה רק רשות הכוונה למצוה קיומית. ועוד כ' שם לתלות ד"ז במחלו' הראשונים להלן דף צ"ח ע"א אם הותרו עריות ליבום קודם מ"ת, עי' רמב"ן להלן שם שכי' דתמר נפטרה ממיתה משום שעריות דאישות לא נאסרו לפני מ"ת, והרשב"א דחה דבריו וכ' הטעם שם משום מצות יבום, ואע"פ שלא היו מצווים בזה, מ"מ היה בזה קיום מצוה, ומבואר מזה דגם עריות הותרו. [וע"ע בזה ברמב"ן עה"ת שם].

רש"י ד"ה שפחה חרופה - "שפחה כנענית המאורסת לעבד עבדי שמותר בה". ד"ז חלקו בו ר"ע ור' ישמעאל בכריתות דף י"א ע"א, דר"י ס"ל דש"ח היא שפחה גמורה המאורסת לע"ע (דהיינו מיוחדת, שהרי אין קידושין תופסין בשפחה), ור"ע ס"ל דזה חצ"ש חב"ח המאורסת ממש לע"ע (וקידושין תופסין בצד חירות שבה כמבואר בגמ' גיטין דף מ"ג ע"א, וע"ש ברש"י שכי' דה"ה מאורסת לכל אי' מישראל רק דאסורה להם בלאו).

ובמהרש"ל בח"ש מבאר ד' רש"י כאן דשפחה כנענית ל"ד נקט, וכוונתו לח"ש וחב"ח כשי' ר"ע דהלכה כמותו, ודוקא נקט מאורסת ממש, ונקט לע"ע וה"ה לכאוי"א מישראל, אלא דנקט אופן ההיתר דע"ע מותר בה (כמשמעות ד' רש"י הנ"ל כאן ושם). ועי' רש"ש שהק' ע"ז דאם מדובר בח"ש וחב"ח וקידושין תופסין בה, א"כ הו"ל אשת איש גמורה ובסוגיין מבואר שהיא רק בלאו דלא יהי' קדש (כמש"כ רש"י בדיבור לפני זה), אלא ע"כ כוונת רש"י כאן דוקא לש"י ר"י, ודוקא נקט שפחה כנענית (ומאורסת היינו מיוחדת), ונקט כן כדי שלא תקשה לך שהיא חייבי כריתות כנ"ל, וכ"כ בערל"נ. וצ"ע ד' המהרש"ל.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

ונראה לתלות המחלו' בזה בנדון בתשוי' רעק"א סי' ק"ע וקע"א, דכ' שם רש"א דקידושי חצי"ש וחב"ח אינם קידושין גמורים אע"פ שקידושין תופסין בחצי', ומה"ט חייבים על שפחה חרופה רק אשם שהרי אינה כשאר אשת איש, ורעק"א חולק עליו שם וכ' שהיא אש"א גמורה בחצי', אלא שיש חסרון במעשה ביאת איסור שהיא רק בחצי', ולכך חייבים רק אשם ולא מיתה כשאר אש"א.

ועפ"ד רש"א הנ"ל יל"פ ד' המהרש"ל הנ"ל, שהרי אפילו ח"ש וחב"ח אינה אש"א גמורה ואי"ב חיוב כריתות כ"א לאו דלא יהי' קדש. ואילו הרש"ש שהק' עליו ס"ל כד' רע"א הנ"ל דחצי"ש וחב"ח היא אש"א גמורה בחצי' ואסורה באיסור חנק, ומה דחייבים עלי' רק אשם הוא מצד חסרון במעשה האיסור, ולכן פי' ד' רש"י כשי' ר"י דש"ח היינו שפחה גמורה. [אלא דג"ז צ"ע דאפי' לד' רע"א י"ל שמעשה של חצי ביאה באש"א אינה איסור כרת וחנק, וג"ז לא נחשב שעבר על איסור אש"א כ"א לאו דלא יהיה קדש, ושפיר חשיב רק כחייבי לאוין וצ"ע].

שם - וע"ש ברש"ש שהק' דלהנ"ל לשי' ר"ע דס"ל דש"ח היא חצי"ש וחב"ח, א"כ מנ"ל העראה בחי"ל. וכ' ליישב דר"ע לשי' דמשה חיי"ל לחי"כ, ולכן לדידי' אפשר ללמוד מחי"כ. ובערלי"נ תי' באו"א עפ"ד הרמב"ן כאן שהק' דנלמד העראה בשאר חיי"ל מחי"ל דכהונה בק"ו, וכ' בזה ב' תירוצים: א' - דאין עונשין מן הדין, וב' - דאה"נ ה"ה דאפשר ללמוד כן ע"ש, ולפי תי' הב' הנ"ל י"ל דזהו מקור העראה בחי"ל אליבא דר"ע.

תוד"ה לשתוק - "וא"ת השתא דחיי"ל בהעראה א"כ לשתוק קרא בחי"כ". בראשונים תי' בזה דאילו כ' ש"ח בלבד הו"א דזה בא לגלות על סברא הראשונה דהעיקר הוא גמר ביאה, אבל השתא דריבה הכתוב בחי"כ דהעראה חשיב ביאה ע"כ דש"ח אינו מלמד כלל בגדר ביאה, אלא זה דין בש"ח לבד ולדיק דחיי"ל בהעראה. ועוד כ' בזה דיל"פ כוונת הגמ' לומר דל"ש לדיק מדגלי בחי"כ ע"כ דחיי"ל בגמר ביאה (דאל"כ הו"ל לכתוב בחי"ל וללמוד לחי"כ), דאילו כ' רק חיי"ל הו"א דכ"ש דחיי"כ בהעראה במלקות אבל לא חייבים כרת.

[ועי' ערלי"נ שהק' דהיכן מרומז כ"ז במש"כ בגמ' לשתוק קרא מש"ח, וכ' דמעיקרא סברה הגמ' דש"ח מגלה על הסברא כמש"כ למעלה, ולכך כ' מדגלי רחמנא בחי"כ שזה מגלה על הסברא בגדר ביאה. וע"ז כ' הגמ' אח"כ דאיי"ז הכוונה אלא לעולם זה דין בש"ח ולא גילוי על הסברא בגדר הביאה, ובזה לק"מ מחי"כ שהרי צריכי מפני שא"א ללמוד חיי"כ מחי"ל כנ"ל].

דף נ"ה ע"ב

תוד"ה אי למ"ד עשה - "ל"ג לי' וברוב ספרים ליתא דבין לרב ובין לשמואל איכא לאו כדפרישי' בסוף החולץ". וכן גרס רש"י, וכבר מבואר מחלו' זו בסוף החולץ שם, ע"ש ובתוד"ה אי כרב. ובתורה"ש שם הק' דבברייתא בגמ' להלן דף צ"ב ע"ט מבואר דלר"ע אין קידושין תופסין ביבמה לשוק, הרי שלכו"ע היא בלאו. ועי' רמב"ן כאן דמתרץ שהכוונה בזה לשי' ר' ישבב דיש ממזר אפי' מחי"ע.

בד"ה אשה - "הק' ה"ר נסים דבפ"ק דקדושין (דף י.) בעי תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה וכו' ומסיק רבא דכל הנועל דעתו על גמר ביאה ולא קני בהעראה ותיירץ הר"ש הזקן דהא דאמר הכא דקני בה עראה היינו בשלא עשה כי אם העראה ופירש מיד ולא גמר ביאתו אבל התם איירי כשעושה כל הביאה דלא קני בהעראה כיון שדעתו על גמר ביאה". עי' ריטב"א ונמו"י (הו"ד לעי' דף נ"ד ע"א) שכו' דגבי יבמה אפי' כשגומר ודעתו על גמר ביאה אעפ"כ קונה בהעראה לבד, שהרי ביאה קונה ביבמתו אפילו בע"כ כמו שקונה בשוגג ובאונס. [ועי' לעי' שם שהבאנו קו' רע"א בזה, ותי' הדי"ן דלעולם קונה למפרע משעת העראה ע"ש].

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

וכדברים אלו כי הריטב"א בקידושין שם, ומוסיף לבאר בזה ד' הגמ' לעי' דף כ' ע"א שמק' גבי יבום בכהן גדול, דבשלמא מן הנשואין הוי עשה ול"ת, אלא מן האירוסין אמאי אינה מתייבמת ליתי עשה ולידחי ל"ת, ולפ"ד הראשונים הנ"ל יש להק' דהו"ל בעולה כבר מתחילת ביאה, ואינו קונה עד סוף ביאה (כע"ד הגמ' בקידושין שם דמה"ט אין לכ"ג לקדש בביאה), ולהנ"ל א"ש דיבמה שאני ע"ש.

[ואין להעמיד ד' הגמ' שם כשפירש בהעראה דא"כ יש לגזור משום גמר ביאה ולא כ"כ בגמ' שם. ובתו"י כאן כי דאין עשה בבעולת עצמו, וצ"ע בזה להלן דף נ"ט ע"א. וע"ע בתוס' לעי' דף כ' ע"ב בד"ה גזירה ובראשונים שם שדנו אם גם גמר ביאה בכלל הגזירה.]

שם - ועי' קובץ ביאורים גיטין אות ה' שהק' על תי' הרי"ש הנ"ל דע"י גמר ביאתו נפטר מתחילת ביאתו, וק' דלכאורה כה"ג הו"ל דברים שבלב כיון שלא פירש להדיא מקודם (ואין כוונתו שפירש כן להדיא דא"כ היינו תי' הריב"ם בתוס'). ועוד הק' דכה"ג חסר בעדות קיומא כיון שלא היה מבורר מתחילה.

[וע"ע בתו"י שהביא ב' תירוצים נוספים: א' - תי' ר"ת הובא גם בתוס' בקידושין שם, וב' - תי' הרי"ף כאן הובא ג"כ בתוס' בקידושין שם. ובמל"מ פ"ז מהל' אישות הי"ג והט"ו האריך לפלפל בענינים אלו ואכמ"ל.]

רש"י בד"ה כדאמרן - "דלא תימא כי היכי דמחייב מלקות בהעראה ליחייב נמי אשם בהעראה". יש לתמוה שהרי מבואר בגמ' לעי' בע"א דקרא דש"ח מגלה דשאר חיי"ל בהעראה ולא איצטריך למעט עצמו מהעראה. ועי' ערלי"ג שכי בזה עפ"ד הרמב"ן (הו"ד לעי' בע"א) שאחרי שלמדו קיחה קיחה לחיי"ל דכהונה שוב אפשר ללמוד שאר חיי"ל בק"ו מחיי"ל דכהונה, ולכן קרא דש"ח שפיר איצטריך לגופי'.

שם - ובעצם ד' רש"י משמע דש"ח חייב מלקות בהעראה, ומה"ט הו"א דה"ה דחייבים באשם ואיצטריך קרא למעט, וכע"ז כי תו"י לעי' בע"א. וכ"מ קצת ברש"י בע"א בד"ה שפחה חיי"ל שכי "וגלי בה רחמנא דלא מייתי אשם עד שיגמור בה ביאתו", אמנם מסו"ד שם משמע להיפך שכי "כגון ממזר ושפחה שאין חרופה בהעראה מיחייב". ועי' ערלי"ג שכי לחלק בין לאו דלא יהי' קדש לבין איסור דחרופה, ותלה ד"ז במחלוקת שהזכרנו למעלה אם ש"ח היא ח"ש וחב"ח, ע"ש וצ"ע.

תוד"ה לאחר מיתה - "והא דפשיטא לן בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קיד:) דאין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר וקאמר נמי התם וכו' הא דפשיטא לי' בבעל טפי מבבן היינו מהך דרשא דהכא דאשמועינן דלאחר מיתה לא מיקרי שארו". עי' תוהרא"ש שהוסיף דלפ"ז מה שקראה הכתוב שארו היינו שיקבור זאת שהיתה שארו מכבר. וברש"ש מק' עוד מד' הגמ' סנהדרין דף ע"ח ע"א שכי טעמא דשאר עריות דפטורים במתה משום דלית להו הנאה, הרי שאין הפטור במתה משום שאר אלא משום דחסר הנאה במעשה הביאה. והנה התוס' הביאו ד' הגמ' שם דף ס"ו ע"ב דממעט מתה מקרא דומתו גם שניהם, ותי' בזה צריך דרשא דסוגיין ולא תי' למה צריך קרא דומתו דהתם ע"ש, ולהנ"ל י"ל דאיצטריך לשאר עריות. וכ"מ ברש"ש ובקוה"ע ריש סי' מ"ו.

שם - ובתוס' בב"ב שם בד"ה מה אשתו חולקים בזה וס"ל דגם לאחר"מ נחשבים שאר, והביאו רא"י לדבר מד' הגמ' כאן בהו"א שהכתוב קראה כתוב שארו. וברש"ש בב"ב שם הוכיח דאין שארית אחר מיתה, מד' הגמ' בקידושין דף י"ג ע"ב דהוקש מיתה לגירושין, וע"כ שההיתר בשניהם הוא מאותו טעם דפקע השארות. [עוד כי הרש"ש דיש לחלק בזה בין מיתת הבעל לבין מיתת האשה, וכי ליישב בזה שיי' הריב"ם בתוס' וש"ר שם ע"ש.]

אמנם בתוס' כאן הוכיחו דאין הבעל יורש בקבר מדין משמש מתה פטור, ולא למדו יסוד זה מהיתר אלמנה לעולם, ומבואר דס"ל דהיתר מיתת הבעל אינו משום הפקעת השארות, אלא שזה מעשה מתיר. וע"ע בזה

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

בקה"ע שם ובקו"ש ח"ב סי' כ"ז. וע"ע בתוס' לעי' בע"א בד"ה דיש לה שהק' מחמתו לאחר מיתת אשתו על אשא"ח שיש לו בנים אחר מיתת האח, וכי בזה רש"ש וערלי"נ שם דקו' זו לשי' הנ"ל שלא חילקו בין מיתת הבעל למיתת האשה, אבל אם נחלק כנ"ל א"ש דיותר צריך קרא להתיר מיתת האשה מפני שיש שארית כה"ג משא"כ במיתת הבעל כנ"ל. [ועי' קובה"ע שם שהוכיח מד' התוס' בב"ב שהביאו רא"י מסוגיין דלא כהריב"ן, ע"כ ס"ל דקרא דשאר הקרוב איליו מחייב גם את האשה בקבורת הבעל, ע"ש וצל"ע].

מאי דבר אחר אר"ש פרט וכו' - וכסוגיא זו איתא גם בסוטה דף כ"ו ע"ב, ובתוס' שם הק' דהו"ל להעמיד קרא למעט העראה, דיותר יש למעט העראה באיסור סוטה. וע"ש במהרש"א שהעיר דהו"ל להק' כן על מש"כ בגמ' משכבי אשה כתיב, דג"ז יותר יש למעט העראה דלא מצינו מיעוט זה במק"א, משא"כ העראה שנתמעט מש"ח. ועי' ערלי"נ כאן שכי' ליישב בזה דכל שאסור באיסור אש"א אין סברא למעטו מאיסור סוטה.

שם - והנה מד' המהרש"א הנ"ל מבואר דס"ל דלא נתמעט בש"ח כ"א העראה אבל שלכ"ד חייב. אמנם בגמ' בכריתות דף י"א ע"א שם (הובא גם בתוס' כאן בסוף העמוד) מבואר דגם שלכ"ד נתמעט מקרא דשכ"ז.

והנה בגמ' לעי' בע"א הק' לישתוק קרא מש"ח, ומק' הראשונים דעדיין צריך קרא לשלכ"ד, ומת' דסוגיין אליבא דרבנן דר"י שכי' לעי' דף ל"ד ע"ב דלא נתמעט מלשון שכ"ז כ"א העראה וצריך פסוק אחר למעט שלכ"ד, וא"כ לדידי' גבי ש"ח לא נתמעט שלכ"ד, וד' הגמ' בכריתות הנ"ל ס"ל כר"י שם דשניהם נתמעטו מלשון שכ"ז. אמנם במהרש"א להלן דף נ"ו ע"ב ברש"י ד"ה אשלכ"ד כי שלומדים גם שלכ"ד מקרא דשכ"ז, דלא כד' התוס'.

רש"י ד"ה לשקינא לה שלא כדרכה - "שהיה חושדה עמו בכך וכשאמר אל תסתרי עמו ידוע לכל דלדעת כן הזהירה דלא היה חושדה עמו בביאה אחרת לישנא אחרינא לשקינא לה שלא כדרכה אל תסתרי עמו ליבעל לו שלא כדרכה". ובתוד"ה לשקינא לה כי כלי"ב "שקינא לה דרך אברים שאמר לה איני חושדך אלא דרך אברים וכן שלא כדרכה". ועי' מל"מ סופ"ג מהל' סוטה שהוכיח מכאן שאין סוטה נאסרת מספק על בעלה אא"כ קינא לה מתוך החשד ולא מטעם אחר כגון שהוא שונא אותה. וכבר העירו בזה דא"י רא"י שהרי אפי' לישנא שלא אמר להדיא מ"מ כיון דלא חשדו לכל דבר א"כ קינוי על הכל כ"א לענין הדבר החשוד, משא"כ כשמוזהירה מחמת דבר אחר דמ"מ יש כאן קינוי על הכל.

מד"ת בקפידא דבעל תלי' רחמנא וכו' קמ"ל - מבואר בגמ' הו"א לאסור אשה לבעלה ע"י קינוי בדבר שאפי' אם באמת עשתה כן לא היתה נאסרת עליו בכך. והנה בסוטה שם כי הגמ' למעט קינוי לקטן מדרשא דאיש אמר רחמנא, וכי התוס' שם בד"ה אבל דאין הו"א בקינוי על פחות מבן ט' כיון דאין ביאתו אוסרתה. אמנם ברמב"ם ריש הלכות סוטה הביא הדרשא על פחות מבן ט'. ובמל"מ שם מביא ע"ז ד' הגמ' כאן דמבואר דצריך קרא למעט קינוי אפי' בדבר שאינה נאסרת ע"י כנ"ל. וע"ע קובה"ע סי' מ"ה סק"ז שמבאר דד"ז הוא דין זונה דשייך גם גבי בעל ישראל וצל"ע.

וע"ע בביה"ל ח"ב סי' מ' אות ד' שכי' ליישב ד' התוס' בזה, דס"ל דזה גופא הקמ"ל בסוגיין בדרך אברים שאין קינוי בדבר שאינה נאסרת על בעלה ע"י, ול"א בקפידא תליא מילתא. ואילו הרמב"ם ס"ל דקמ"ל בזה דאין קינוי בדרך אברים לבד, אבל לעולם במקום אחר קינוי אוסר אפי' בדבר שאינו אוסר. וע"ע במל"מ שם שהביא עוד ד' התוס' שם רפ"ד סוטה שכי' רש"י שם דמהני קינוי בשומרת יבם, והתוס' מק' דלא יתכן קינוי בדבר שאפי' עשתה כך לא נאסרת, וזה לשי' כנ"ל. וע"ע מנ"ח מצוה שס"ה אות ל"ב דנקט בפשיטות כהתוס'.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

וע"ע בביה"ל שם באות ה' שביאר עוד בזה מש"כ בגמ' בסוטה שם שחוף מקנין על ידו, ופרש"י אבר מת והתוס' שם לא ניחא ל' בזה ופי' בע"א ע"ש, ולהנ"ל הביאור בזה דתוס' לשי' ס"ל דכיון דכה"ג אין הביאה אוסרתה משום דק"ל משמש מת בעריות פטור, לכן אפי' ע"י קינוי לא שייך שתאסר, ורש"י לשי' שכי' שם לענין שומרת יבם ע"ד הרמב"ם כנ"ל מד' המל"מ, ולכן שפיר כ' ג"כ דמקנין ע"י אבר מת אע"פ שאינו ביאה לאוסרה. [וע"ש עוד שכי' ליישב בזה ד' ר"ת הידועים בכתובות דף ג' ע"ב דביאת עכו"ם כבהמה שאינה אוסרת, ואעפ"כ מצינו שנאסרת ע"י קינוי בגוי ע"ש].

ובמל"מ שם העיר על ד' הרמב"ם שם שהביא דין קינא דרך אברים רק לענין שאין המים בודקים את זה. וע"ע בביה"ל ח"ב סי' מ"ב אות ד' דנקט מכח זה שהרמב"ם חולק בכ"ז וס"ל דאין המיעוט לענין איסור כלל כ"א לענין קינוי. וע"ש שכי' לדייק בלשון הגמ' כאן שכי' פרט לשקינא לה ולא כ' פרט לבא עליה, ולכאורה מבואר מזה כד' רש"י ותוס' הנ"ל. וע"ש שהביא עוד דרשות חז"ל בענין זה. ולפ"ז א"ש ביותר ד' הרמב"ם הנ"ל בענין הקמ"ל בסוגיין, שהרי לדבריו י"ל דלעולם דרך אברים הוי פריצותא בעלמא לענין לאוסרה.

דף נ"ו ע"א

תוד"ה לדברים האמורים - "אע"ג דכל שאר דברים כתובים נמי בפרשה כדדרשינן כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר כיון דביאת שוגג לא קני בעלמא סברא הוא דלא רביי' אלא לדברים המפורשים בפרשה בהדיא". כוונתם מבואר דיבם קונה לכל דבר בביאה גמורה רק מכח פרשת יבום דהוי כאשתו לכל דבר, ולא מדין שאר קנינים, אלא שמסברא שונה בזה דין ביאה גמורה מביאות גרועות אלו.

והנה מדויק בד' התוס' דחסרון ביאת שוגג הוא שאינו קונה בעלמא. וכ"מ האב"מ בסי' ל"ג סק"ב בד' רש"י בד"ה לאוקמי שכי' לשון דעת קנין. אמנם בחי' ר' שמעון (סי' כ"ט וכ"כ בשער"י ש"ז פ"ח) מדייק מלשון התוס' כאן שכי' "אבל בתרומה לא אכלה ע"י ביאה גרועה", ופי' בזה שזה חסרון במעשה הביאה שלא נתכוין לביאת אישות (וע"ע בסמוך בזה לענין קו' האב"מ שם). [וע"ע בקר"א כאן שהסתפק אם צריך גם דעת האשה לקבוע ביאה גמורה. ובחזו"א סי' קכ"ג סק"ב מביא ראי' מד' הראשונים בסוגיין דבלי דעת האשה חשיב שוגג. ור' שמעון כ' שם דע"ד הנ"ל ל"צ דעת האשה, דסגי בכוונת יבם לקבוע ביאת אישות כיון שהוא בעל המעשה].

בא"ד - "אבל מן הנשואין זכאי בכולהו דלא הוי אלא לאוקמי במקום בעל דילפינן מהני דכתיב". מבואר דמן הנשואין לכו"ע היא כאשתו לכל הדברים שהיתה אצל ראשון. וכ"מ מדבריהם בדיבור הבא שכי' "נקט אכילת תרומה לרבותא וכ"ש לשאר דברים דזימנין שהיא כאשתו לכל דבר ולא אכלה בתרומה". אבל ש"ר ס"ל דשמואל אמר כן דוקא לענין תרומה, כיון דמדאורייתא אוכלת בתרומה משעת אירוסין, ולכן אע"ג דביאה זו אינה נותנת שאר זכויות האישות, היינו משום דלא חשיב כנשואין אלא כאירוסין, וכולי האי לא החמירו.

ועוד כתבו הראשונים דה"ה בלישנא בתרא דנקטו תרומה דוקא, דמש"כ דרב מודה שאינה אוכלת מן האירוסין, היינו דוקא לענין שאינה אוכלת בתרומה אבל לשאר דברים קונה. והטעם בזה משום גזירה שלא יאמרו נשואין בע"כ מאכילין (כע"ד הגמ' בסמוך דגוזרים נשואי חרש אטו קידושי חרש). וברא"ש כ' גם בל"ב כד' התוס' ודלא כד' הראשונים הנ"ל, ובפשטות כ"ה גם דעת התוס'.

שם - והנה לעי' דף נ"ה ע"ב כ' התוס' בד"ה אשה בשם הר"ש (הו"ד לעי' שם) דכל הגומר ביאתו דעתו על גמר ביאה. ובריטב"א ונמו"י שם כ' (ג"ז הובא שם) דביבמתו קנה בכל אופן בהעראה דלא גרע משוגג ואונס. ובריטב"א בקידושין (ג"ז הובא שם) הוכיח כדעתו הנ"ל מד' הגמ' לעי' דף כ' ע"א שכי' דיבום מן האירוסין בכ"ג

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

אינה אלא בליית של אלמנה שהרי אינה בעולה, ולדי הר"ש ק' דדעתו על גמר ביאה ובסוף היא כבר בעולה מהעראה, אבל ע"ד ראשונים הנ"ל א"ש דביבום קונה מתחילה משום של"צ דעת.

ועי' באב"מ סי' ל"ג סק"ב שהק' בזה מסוגיא דידן דמבואר דביאת שוגג חשיב ביאה גרועה, ולל"ב לכו"ע מן האירוסין אינו קונה כ"א לדברים האמורים בפרשה, וא"כ הדרא קו' הריטב"א הנ"ל, דכה"ג אינו קונה לגמרי משעת העראה וכבר הו"ל בעולה בשעת סוף ביאה שהוא הקנין מדעת. וע"ש שמבאר דידן זה בביאה גרועה הוא שקונה רק בגדר אירוסין כנ"ל, ודין בעולה לכו"ג תלוי בשעת נשואין כדמבואר בגמ' להלן דף נ"ט ע"א ע"ש.

ובחי' ר' שמעון שם כ' ליישב גם בזה ע"ד הנ"ל דחסרון כוונה ביבום הוא חסרון במעשה ביאה שלא לשם אישות ולא משום כוונה לקנות, ולכן כאן דגמר ביאתו אע"ג דדעתו לקנות בגמר ביאה עדיין אי"כ ביאה גרועה. [וע"ש שכי' כע"ז גם בדעת הרמב"ם פ"ח תרומות ה"ו (וכ"כ ראשונים כאן בשם הר"ף) דגם לענין העראה נאמר בסוגיין שאינו קונה מן האירוסין כ"א למשי"כ בפרשה (ודלא כדי' התוס' וש"ר כאן דמחלו' רב ושמאל הוא דוקא לענין ביאת שוגג ולא לענין העראה, ויש בזה סתירות משמעות בד' רש"י כאן וצ"ע), וק' דלעולם אינו קונה בהעראה לגמרי לל"ב וא"כ בשעת גמר ביאה שקונה לכל דבר כבר היא בעולה, ולהנ"ל אש"ה.]

עוד שם - ובחי' ר' שמואל סי' ט"ו כ' ליישב בקו' האב"מ דממנ"פ, לפ"ד הראשונים הנ"ל דלל"ב לכו"ע אינה אוכלת בתרומה מן האירוסין רק משום גזירה אבל לשאר מילי קונה, לפ"ז לק"מ קו' האב"מ דה"ה לענין כ"ג הו"ל כנשואין משעת העראה אע"ג דדעתו אגמר ביאה, וקו' האב"מ הוא רק לשי' התוס' והרא"ש הנ"ל דגם לשאר מילי דאינו קונה מן האירוסין כ"א לדברים האמורים בפרשה. ולדי' התוס' לק"מ לשי' שכי' לעיל דף כ' ע"ב בד"ה אטו דחיי"ל אסורים בסוף ביאה אע"ג דעדל"ת משום שכבר קיים העשה בהעראה, ולפ"ז ע"כ כל הנדון בגמ' שם שיהא עדל"ת בכ"ג היינו רק לענין העראה בלבד. והראשונים הנ"ל חולקים בזה שם וכי' דעיקר קרא דיבמה יבא עליה נאמר על סוף ביאה, ולכך עשה דיבום דוחה גם סוף ביאה, ושי' הראשונים א"ש לשי' כאן כנ"ל. [וה"ה לענין קו' הנ"ל בד' הרמב"ם, י"ל ג"כ דס"ל או כדי' התוס' שם או כדי' הראשונים כאן וא"ש כנ"ל.]

בד"ה מן הנשואין - "ע"י ביאה". כוונתם מבואר בד' תוהרא"ש לאפוקי משי' ר"ת בתוס' להלן דף ס"ז ע"ב בד"ה קנין כספו דיבמה אוכלת בלי ביאה מדאורייתא, ושם כ' ר"ת דכמו"כ הגיע זמנה לכנוס דאוכלת משלו אוכלת בתרומה מדאורייתא, ובגמ' כאן מבואר דצריך ביאה. ולדי' ר"ת עכצ"ל דד' הגמ' כאן הם לפ"ד משנה האחרונה בכתובות דף נ"ז ע"א שתקנו חכמים דאינה אוכלת עד נשואין וביבמה עד שיבא עלי' יבם.

בד"ה מת - "וא"ת ואמאי אוכלת וניחוש לסימפון שהרי לא בדקה שלא הספיק לכונסה עד שנתחרש וא"כ אינה זקוקה לו ולקמן נמי דקאמר דגזרינן נשואין דחרש אטו קידושין תיפו"ל משום סימפון ולר' נתן נמי אמאי אוכלת". ע"י מהדו"ב שהק' דמדוע לא הק' התוס' כן קודם בד' רב דאוכלת מן האירוסין, והלא אם ימצא מומין אינה זקוקה לו, ומת' דשם היה פקח ובודאי בדקה, ודוקא כאן חששו כיון שלא הספיק עד שנתחרש ע"ש.

בא"ד - "ואור"י דלא חיישינן לסימפון אלא כשיכול הדבר להתגלות שיש סימפון ויהיו קידושי טעות אבל הכא דנתחרש לא חיישינן שמא יתפקח ויצא סימפון". דבריהם צ"ב למה ד"ז תלוי במה שימצא המום אח"כ. ועי' רש"י שציין לדי' תוס' לעי' דף ב' ע"ב ד"ה או שנמצאו, וע"ש בתו"י שכי' ע"ד התוס' כאן דכה"ג שמת קודם שנמצאת איילונית אמרי' דאילו היה יודע שהיה מת בעודה קטנה לא היה מקפיד. ובשע"ח בגיטין בסי' כ"ו אות ד' הוכיח מכאן יסוד בדין מק"ט, שאין הפשט במק"ט שאינו מקח כלל, אלא לעולם הוי מקח רק שיש זכות וכח לקונה לבטל המקח ע"י קפידתו, ולכן במקום שאינו מקפיד לא בטל ע"ש.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

וידועים ד' רעק"א בתשוי בתנינא סי' נ"א שהוכיח מסוגיא דמומין בכתובות דף ע"ג ע"א דכל מק"ט צריך דיני תנאים. ולפי"ז אי"ש ג"כ ד"ז דמק"ט תלוי בקפידת הבעל, שהרי אם אינו מקפיד הו"ל כאילו מחל על התנאי דמהני כדמבואר בכתובות שם. אלא דכ"ז אי"ש לד' התוס' שם דמבאר הטעם במחילת תנאי משום שגמר בדעתו מתחילה לקדש באופן זה, וכע"ז כ' בר"ן שזה מטעם כאילו התקבלתי, ולפי"ז אי"ש הנ"ל ד"ל דלעולם לא התנה שיבטל באופן שאינו מקפיד. אמנם באב"מ סי' ל"ח סק"ד הובא ד' תשוי הרא"ש הידועים דביטול תנאי הוא מדין אתי דיבור ומבטל דיבור, וכי שם דלפי"ז אי"ז שייך כאן כלל שהרי לא ביטל בפירוש.

וידועים עוד ד' בית הלוי ח"ג סי' ג' שכי' דלא כד' רעק"א הנ"ל, וכי לחלק דחשש סימפון במומי האשה אינו משום מק"ט דזה רק במומין גדולים, אבל חשש מומי הבעל שזה משום מומים גדולים הוא משום מק"ט ולא מדיני תנאי. [ולפי"ד עכצ"ל דלא כד' השע"ח הנ"ל בד' התוס', שהרי כאן מדובר במומי האשה ומבואר דתלוי בקפידת הבעל, אלא עכצ"ל שזה דין בתנאים שיכול למחול וצ"ע].

רש"י ד"ה כל ביאה שהבעל מאכיל בה - "כגון ביאת חופה". עי' ר"ן פ"ק דקדושין שם שכי' להוכיח דביאה מהני מדין חופה, שהרי חופה הוא רק הכשר לביאה וכ"ש דביאה עצמה קונה. וכי שם שלומדים כן מביאת יבום ע"ש. ובתוס' פי' דמיירי עם חופה אח"כ. ובש"ר כ' דמיירי שהכניסה לחופה ואח"כ בא עליה לשם קידושין, ובשע"ח בקידושין סי' ל"א כ' לבאר ד"ז שיש ב' חלקים לנשואין: א' - קניני האישות, וב' - דין היחוד לביאה, והרי קודם קידושין אי"א שיחול קניני האישות דנשואין כ"א דין היחוד לביאה, וע"י ביאת הקידושין שאח"כ חל גם הקנינים ע"ש. וע"ע במל"מ פ"י אישות ה"ב שהביא ד' הראשונים כאן ובקידושין שכי' כנ"ל, ובמג"י שם הביא בשם תוס' והרשב"א להלן דף נ"ז ע"ב בסוגיא דחופה לפסולות דל"מ חופה לפני קידושין. וצ"ע בזה שם.

ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש - יל"ע דלהלן בפ' חרש מבואר דיש אישות לחרשין מדרבנן. וצ"ל דאעפ"כ אינה אוכלת בתרומה הואיל ומדאורייתא אינו קונה. [וע"י בגמ' להלן דף קי"ג ע"א דמבואר דקטנה אוכלת בתרומה דרבנן וחרשת אינה אוכלת].

ועי' קר"א שתמה למה לא שייך חופה מדאורייתא כה"ג כיון שנתקדשה קידושי תורה, וכי חופה הוא קנין שצריך דעת. ולפי"ד שע"ח הנ"ל א"י דיש בחופה ענין קנין אישות וגם ענין יחוד לביאה, וי"ל דתקנו לחרש וחרשת רק נישואי היחוד לביאה ולא ענין הקנינים, ואכילת תרומה תלוי בדין בקניני האישות כדמבואר בשע"ח שם, ולכן אין הקטנה והחרשת אוכלות מדאורייתא וצ"ע.

[וע"ע במרדכי פ"ב קידושין אות תקט"ז שהביא מחלו' אם יש נישואין בקטנה שקדשה אבי' ומת, וצ"ע שם אם כוונתו מדאורייתא או מדרבנן. וע"ע באו"ש פ"י מהל' אישות ה"ב שדן בזה רק מטעם זכי', וכי דאין ראוי מדי' הגמ' כאן דאין החרש מאכיל, שהרי לגבי בעל אין הקידושין זכות כיון שמתחייב בזה בשאר כסות ועונה, משא"כ לגבי האשה זה זכות וזכין לאדם שלא בפניו].

דף נ"ו ע"ב

רש"י ד"ה מאי וכן - "לאו אאונס ואשוגג דלעי' קאי וקתני הבא על אחת מכל העריות פסלה לכהונה ואשת איש בכלל עריות היא". משמע בדבריו שלמד ראית הגמ' ממתני' דוקא לענין ערוה דאשת איש, אבל שאר עריות פשיטא דפסולים לכהונה אפי' בביאת אונס. ועי' מהדו"ב שכי' שיש להקל יותר באש"א באונס משום שהתורה התירתה לבעלה בקרא ד"והיא לא נתפשה", אבל שאר עריות כיון שנבעלה לפסול פסלה ואפי' באונס.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

וכ"מ במ"מ פ"ח אי"ב ה"ו שכי בדעת הרמב"ם לענין איסור זונה, דאע"ג דמבואר בסמוך שתי לשונות בגמ' בדעת רבה אם יש שם זונה בנבעלת באונס, לא התירו בל"ב כ"א לענין אש"א כיון דאין בזנות אש"א משום נבעלת לפסול לה אלא דנחשבת זונה רק משום חומר האיסור, ולכך ס"ל לל"ב דרבה דכיון דמצינו שהתירה תורה אונס לבעלה ישראל ע"כ דבאונס אי"כ חומר עבירה דאש"א, ומה"ט כמו"כ אין עלי שם זונה בכך, אבל שאר עריות לכו"ע הוי זונה באונס כיון דמ"מ נבעלת לפסול לה.

וע"ש במל"מ ה"ב שכי לפרש עד"ז בד' ר' ששת כאן, דזה גופא בא לחדש לנו דיש שם זונה בערוה דאש"א אפי' באונס וכל"ק דרבה. וכ"מ בבעה"מ ובריטב"א כאן, ומביאים רא"י לדבר ממתני' כתובות דף י"ד ע"ב גבי תינוקת שירדה למלאות מים ונבעלה לפסול (ולהלן בסמוך נבאר שיש עוד טעמים לאסור לכהונה באונס, וא"כ אין רא"י משם דאסורה דוקא משום זונה וע"י להלן בסמוך). אמנם במלחמות בסו"ד כי דנראה לו דר' ששת ס"ל כל"ב דרבה דאינה נאסרת לכהונה משום זונה, דאילו כוונתו משום זונה א"כ מאי קאמר "אע"פ שמותרת לבעלה" והרי אצל בעלה ישראל לא שייך איסור זונה. ולד' המהדו"ב ומ"מ הנ"ל לק"מ, וצ"ב במאי פליגי.

שם - וכ' הרמב"ן שם דכוונת ר' ששת דפסולה כהונה מכח דרשא דגמ' להלן דף ס"ח ע"ב ד"כי תהיה לאיש זר" דדרשינן "כיון שנבעלה לפסול לה פסלה נפסלת לכהונה", ואע"ג דמבואר בגמ' שם דדוקא "זר מעיקרא" פוסלת ובאש"א הרי אי"ז זר מעיקרא, מ"מ כל העריות בכלל פסול זה. [וע"י בתוס' לע"י דף מ"ד ע"ב (הו"ד לע"י שם) שכי הטעם בזה דעריות הם בכלל "איש זר" מכח חומר האיסור. וברש"י להלן שם כי טעם אחר בפסול עריות (ג"ז הובא שם) מכח דרשא ד"מי שאין לו אלמנות וגירושין בה" ע"ש. ובד' הרמב"ן מבואר כד' רש"י].

וכ' הרמב"ן דבזה אי"ש ד' ר' ששת במש"כ שאסורה לכהונה אע"פ שמותרת לבעלה ישראל, דקמ"ל דל"א מתוך שהתירה תורה איסור טומאה לבעל באונס ה"ה דמותרת לכהונה בזה. וע"י קר"א שתמה בזה דמ"ש איסור כהונה ד"כי תהיה לאיש זר" מאיסור זונה לכהונה שבזה הק' הרמב"ן דלא שייך איסור לבעל לזה. וע"י מש"כ בסמוך בד' התוס'. ולהלן יבואר עוד מחלו' בעה"מ ומלחמות בזה.

עוד שם - וע"ע בתוס' לעיל דף ל"ה ע"ב בד"ה אע"פ שכי (וכ"כ בתוהרא"ש כאן) דלל"ב דרבה דאין דין זונה באונס, י"ל דאיסור לכהונה באשת ישראל שנאנסה הוא מכח דרשא ד"כי תהיה", וזה כד' הרמב"ן הנ"ל דמה"ט אי"ש ד' ר' ששת לל"ב דרבה. אבל הר"י בתוס' שם חולק וס"ל דגם חייבי כריתות צריכים "זר מעיקרא".

והר"י שם הביא רא"י לדבריו מד' רבה בסמוך דאש"כ שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום זונה ומשום טומאה, הרי דאין בזה מלקות משום "כי תהיה" (ובגמ' להלן שם מבואר דיש ע"ז מלקות ולא נחשב מזהירין מן הדין ע"ש). וע"י בתוהרא"ש כאן שכי לדחות הרא"י, די"ל שהביאו רק איסורים מפורשים, ואיסור דכי תהיה נאמר רק לענין תרומה ובגמ' להלן שם למדו מזה לאיסור כהונה בק"ו ע"ש. אבל הביא שם בשם הר"מ דאפי' אי נימא דשאר חיי"כ ל"צ זר מעיקרא (מחמת חומר האיסור כד' התוס' הנ"ל), מ"מ באונס שאני דאי"כ חומר העבירה.

[ועוד הק' דאם כוונת ר' ששת הוא משום איסור ד"כי תהיה" מאי קאמר "אע"פ שמותרת לבעלה ישראל" דאי"ז שייך לאיסור כהונה, וכ"כ בתוהרא"ש כאן. וזה כעין קו' הקר"א בד' הרמב"ן הנ"ל, והבאנו למעלה מהלך בזה עפ"ד המהדו"ב והמ"מ. ועוד יל"ע שהרמב"ן הק' כן גם לל"ק דרבה דיש איסור זונה באונס, ואילו מד' התוס' משמע דאי משום איסור זונה אי"ש, וצ"ע.]

וכ' הר"י שם דאיסור כהונה לד' ר"ש כאן הוא מקרא דונטמאה, כמו שדרשו בסוטה דף כ"ח ע"א שכתוב ג"פ ונטמאה בפ' סוטה, א' לבעל א' לבעל וא' לכהונה, ומבואר שזה איסור עשה בעלמא לכהונה ואי"ב מלקות.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

ורבה לא נקט איסור זה משום שאי"ב מלקות. וא"ש לפ"ז ד' ר"ש דאע"ג דמותרת לבעלה אסורה לכהונה שהרי איסור הבעל תלוי באיסור הבעל כידוע, והו"א שגם איסור כהונה תלוי באיסור הבעל וקמ"ל שאינו תלוי בזה.

רש"י ד"ה אשלא כדרכה - "וגמר ביאה ביאה מיבמה דרבינן בה ולקחה שלא כדרכה". והמהרש"ל מחק זה משום שלא מצינו לימוד זה, דמש"כ לעי' ביאה ביאה היינו לענין ללמוד חיי"ע מחי"ל. והמהרש"א כ' שרש"י כ"כ משום שכו"מ בגמ' ד"וכן" דמתנני' משמע מקור הדין דשלכ"ד הוא ביבמה ומשם למדו לכ"מ (וכ"מ ברש"י בדיבור שלפני זה), ולכן כ' רש"י גז"ש דביאה ביאה, וכוונתו ללמוד חיי"ל מיבמה בגז"ש דביאה ביאה וחיי"כ מחי"ל בגז"ש דקיחה קיחה. ועי' הק' הגמ' דעיקר דין שלכ"ד בעריות כתיבא, ע"ש עוד בדבריו.

[ועי' בתוס' לעיל בר"פ בד"ה שאנסוהו שכו' שלמדים משמש מת פטור מגז"ש דקיחה קיחה מעריות, וברש"ש שם הק' דאין גז"ש כזה. ועי' מהרש"א שם שכו' לעיין להלן, ולכאורה כוונתו להני"ל כאן דיל"פ דלמדים חיי"ל מעריות מגז"ש דקיחה ושוב למדים בגז"ש דביאה יבמה מחי"ל כנ"ל].

אמר רבה אש"כ שנאנסה וכו' - כבר הבאנו ד' הבעה"מ שכו' דר"ש אסר אשת ישראל שנאנסה לכהונה משום זונה, ורבה חולק בזה וס"ל דאפי' אם שייך שם זונה באש"א באונס, מ"מ באשת ישראל מותרת לכהן מיגו דמותרת לבעל (ועי' להלן מה שיל"פ בזה). והרמב"ן במלחמות כ' דאין לדייק כן מד' רבה שהרי רבה לא דיבר לענין מלקות, ובאשת ישראל אין האיסור משום זונה ואין מלקות ע"ז. ועוד הזכרנו ד' התוס' לעי' דף ל"ה ע"א והתורה"ש כאן, שכו' דמה"ט לא הזכיר רבה את האיסור של "כי תהי' לאיש זר" משום שאינו זר מעיקרא, והאיסור לד' ר' ששת הוא משום עשה דונטמאה. [וצל"ע בד הרמב"ן שמבאר שם שהאיסור לד' ר' ששת הוא משום "כי תהי' לאיש זר", ושם מבואר שיש ע"ז מלקות כמש"כ למעלה וצ"ע].

רש"י ד"ה הכל היו בכלל - "כל הנבעלות תחת בעליהן וכו' שהרי כולן נבעלו בעילת זנות והוציא לך הכתוב אשת ישראל אנוסה". בראשונים הבינו בד' רש"י כאן שהמיעוט של "הא נתפשה מותרת" הוא יציאה מן הכלל באיסור זונה לכהן, וזה תמוה שהרי אין בעלה ישראל מוזהר בדיני כהונה כלל. וכתבו לפרש בזה דשם זונה גבי איסורי כהונה הוא שם א' עם שם זונה לאוסרה לבעלה, וצ"ב.

ועי' בקובה"ע סי' מ"ה סק"ז שהביא סמך לזה מד' הגמ' בקידושין דף ע"ז ע"א שכו' "דהואיל ושם זנות פוסל בישראל" ע"ש. וע"ש שכו' לבאר בזה דאיסור לבעל אינו תלוי במעשה ביאה, כדמבואר בגמ' לעי' דף נ"ה ע"ב לענין דרך אברים דבקפידא דבעל תליא רחמנא, אלא דעי"ז חל שם זונה (עי' מש"כ שם בשם בית הלוי).

[מבואר דסיבת האיסור לבעל היא סיבת איסור זונה לכהונה, אע"ג דגדרי שניהם שונים שהרי זונה אנוסה אסורה לכהן ולא לבעלה, וגם שאיסור כהונה אינו תלוי בקפידא דבעל. ועי' בזה בחי' הגר"ח פ"א אי"ב ובחי' ר' ראובן סי' ל"ז. ועפ"י יש לבאר עוד ד' הבעה"מ שהזכרנו לעי' בסמוך דרבה ס"ל דבאשת ישראל מיגו דמותרת לבעלה מותרת לכהן, ולהני"ל הדבר מובן כיון שאיסור כהונה ואיסור לבעל הוא ממקור א'. ועי' להלן בזה.]

אש"כ שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה - בנמו"י לעי' דף י"א ע"א בסוגיא דצרת סוטה מסתפק בדין אש"כ שנאנסה אם יש בה דין טומאה כעריות לפטור מיבום. ועי' ב"ש סי' קע"ג סק"י שתמה על ד' הנמו"י שמפורש בגמ' כאן שבעלה כהן לוקה עליה משום טומאה אע"פ שנאנסה, ע"ש שהביא שכ"ה הב"ח וע"ש תי'.

והנה בקובה"ע סי' ט"ו מבאר דמש"כ לעי' שם "טומאה כתיב בה כעריות" לפטור מיבום, אי"ז דין טומאה על היבם כ"א על הבעל, וכה"ג פטורה מיבום מכא ד' רבא בסוטה דף ו' ע"א גבי ספק סוטה דחולצת ולא

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

מתייבמת משום "אם נאסרה במותר לה באסור לה לא כ"ש". [ויעוין בתוס' לעי' שם בד"ה צרת דמ"מ חולצת משום דלא כתיב טומאה כ"א בודאי סוטה. ועי' מש"כ בזה בקובה"ע שם אות ז' - י.].

ועפ"י כי שם ליישב קו' הבי"ש הנ"ל, עפ"י התוס' להלן דף פ"ד ע"ב בד"ה שייר פצ"ד שכי' דל"א ק"ו במותר לה נאסרה וכו' כ"א כה"ג שנעשה מעשה באשה ולכך אשת פצ"ד מותרת ול"א הק"ו, ופי' ר' אלחנן שם בכוונתם דק"ו זה שייך דוקא במקום שנאסרה עליו מחמת האישות כגון בסוטה ומחז"ג משא"כ פצ"ד, ולפ"י ה"ה גבי אש"כ שנאנסה שאין האיסור מחמת האישות כ"א מחמת קדושת הכהונה (שהרי לולי שהיה כהן לא היתה אסורה), ושפיר כי הנמו"י להסתפק אם יש לאוסרה על היבם ג"כ מה"ט כנ"ל. [ועי' שכי' דכ"מ כיסוד הנ"ל בר"ן בנדרים דף צ' ע"ב במש"כ שם דאש"כ שנאנסה מקבלת כתובה משום שאומרת לו אנא קחזי וגברא הוא דנסתחפה שדהו, ופי' הר"ן דקדושת הכהונה גרמה האיסור, ועי' להלן בזה].

ועוד כי בקובה"ע שם ליישב בזה גם קו' רעק"א במשניות בריש סוטה בקו' הגמ' שם באש"כ שנאנסה ונפלה לפני יבם חלל שמותר בזונה, דנימא דג"ז אינה מתייבמת משום ק"ו דבמותר לה נאסרה לאסור לה לכ"ש, וק' שהרי מבואר מזה דאש"כ שנאנסה אינה כסוטה ודאי ליפטר גם מחליצה, ואיך הסתפק הנמו"י בזה. ולהנ"ל אי"ש דגם בכל סוטה צריכים ק"ו הנ"ל, ולכן אי"ש קו' הגמ' גם על הצד הזה דג"ז כודאי סוטה.

שם - ויעוין בשע"ח כתובות סי' י"א שכי' יישוב אחר בכ"ז, עפ"י היסוד שכי' שם דיש ב' דיני איסור לבעל: א' - מצד עצם מעשה הזנות שאוסרתה על בעלה בלאו דלא יוכל בעלה וכו' אחרי אשר הוטמאה, וב' - מצד המעילה בבעלה (וידוע בשם המהרי"ק בתשו' דאומרת מותר חשיב מזיד לענין סוטה מפני שאיסור סוטה לבעלה הוא מכח המעילה בבעל ולא מחמת האיסור). ולפ"י עכצ"ל דהיתר לכהונה באונס מורכב משני דברים: א' - שעצם המעשה אינה אוסרתה משום דאונס רחמנא פטרי, וב' - שאין מעילה באונס כלל.

ועוד כי שם לחקור לפ"י בדין איסור אש"כ שנאנסה מדרשא ד"יש לך אחרת שאפי' נתפשה אסורה", אם נתחדש בזה דמעשה הזנות עצמה אוסרתה אע"ג דבאשת ישראל אמרי' אונס רחמנא פטרי, או שנתחדש בזה דאע"ג דבאשת ישראל אי"כ טומאה כיון דאין מעילה בבעל באונס, אבל באש"כ נתחדש דין טומאה גם באונס.

ובזה מבאר שם ספק הנמו"י הנ"ל עפ"י חקירה הנ"ל, שהרי י"ל דענין טומאה כעריות הוא מצד הטומאה של המעילה, ובזה שפיר יש להסתפק אם התורה חדשה איסור טומאה לבעלה באש"כ שנאנסה אע"ג דאין מעילה כנ"ל. ובזה מיושב קו' הבי"ש הנ"ל על הנמו"י מסוגיא דידן, שהרי בגמ' כאן כי רק שבעלה לוקה דהיינו משום הלאו של לא יוכל בעלה הראשון וכו' שזה מצד מעשה הזנות, ולעולם יתכן דכה"ג אי"כ טומאה כעריות כנ"ל.

[וצל"ע בזה במש"כ התוס' בתי' א' לעי' שם דטומאה כעריות הוא דוקא במקום הלאו ד"אשר הוטמאה" ע"ש, ולהנ"ל אינו כן. ואולי דברי השע"ח הנ"ל הם רק לפי תי' השני שם וצל"ע. ועי' בחי' הגר"ח פ"ו יבו"ח שכי' דדין ספק כודאי הוא מחמת הקינוי, ועי' עוד שהביא ד' הרמב"ם והתוס' בסוטה דף כ"ח ע"א שכי' דאין לוקים משום איסור קינוי. עוד כי שם דל"מ הקינוי לענין טומאה כעריות. ומשמע דס"ל שם דלא כהנ"ל אלא הקינוי אוסרה על הבעל, אבל דין טומאה כעריות תלוי במעשה הזנות ממש. ועי' בזה להלן דף ס"א ע"ב.]

עוד שם - ומבאר שם עוד לפ"י ספק החלקת מחוקק בסי' י"א סק"י אם יש דין איסור לבעל באש"כ שנאנסה, ולהנ"ל הביאור בזה דאיסור הבעל הוא מדרשא דקרא ד"ונטמאה ונטמאה א' לבעל וא' לבעל", וי"ל דזה שייך לדין טומא המעילה, וא"כ ג"ז תלוי בחקירה הנ"ל אם יש דין טומאה באיסור אש"כ שנאנסה אע"ג

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

דאין מעילה כה"ג. ועוד מבאר בזה ד' הר"ן בנדרים הנ"ל דאש"כ שנאנסה יש לה כתובה, די"ל עוד דהא דאין לסוטה כתובה הוא משום שנפגמה האישות מחמת המעילה, ובאש"כ שנאנסה אי"כ מעילה כלל כנ"ל.

[ואולי יש לבאר בזה ג"כ מש"כ הראשונים בד' רש"י (הובא לעי') דאיסור זונה לכהונה הוא מאותו סיבה של איסור לבעל, ולהנ"ל י"ל דזנות דאש"א אינו דומה לשאר זנות לפסול לה דזה רק מחמת פגם האישות וצל"ע].

קידושי עבירה לא כל שכן - מלשון זה משמע שיש עבירה בקידושי אלמנה לכ"ג. וצ"ע דבקידושין דף ע"ח ע"א פליגי אביי ורבא אם כ"ג לוקה באלמנה בקידושין בלבד. ויש ליישב עפ"ד התוס' בב"מ דף י' ע"ב בסוגיא דשליח לדב"ע דמבואר שם דכהן שאמר צא וקדש לי אשה גרושה חשיב דבר עבירה, ובתוס' שם כ' בתי"א שזה גם לד' רבא, דגם לדבריו אחרי שבעל לוקה גם על הקידושין. הרי דגם רבא מודה שיש איסור בקידושין. [וע"ש שכי' תי' אחר בזה, ולפ"ז צ"ב מה האיסור. וע"ע בזה בישר"י].

רש"י ד"ה תאמר בקידושי עבירה - "כך שמעתי ולבי מגמגם חדא דא"יז לשון הש"ס דהול"ל ומה קידושי רשות פוסלים". בראשונים כי לדחות דנקטו לשון זה אגב רישא דמתני' שכי' ג"כ לא יאכלו ולא לשון פסולה, והטעם בזה משום שאינה פסולה לעולם שם רק כ"ז שהיא תחתיו, ולשון פסולה משמע פסולה לעולם.

בא"ד - "ועוד מדקאמר ר' אושעיא פצ"ד כהן שקידש בת ישראל וכו' אימר דאמר ר"ש ור"א אמרו להכשיר רק בבת כהן שלא להוציאה מחזקתה אבל שקידושי עבירה יאכילו מנין". צל"ע בזה דלכאורה ר"ש ור"א ל"ל ק"ו דר"מ כדמבואר בגמ' דיש להם פירכא שכן מאכיל במקום אחר, וא"כ מאיזה טעם נחלק לו' דאע"ג דאין קידושי עבירה פוסלים מ"מ כמו"כ אין מאכלין. וי"ל דמה"ט התוס' חולקים על רש"י, וכ"מ בדבריהם להלן דף נ"ח ע"א. [ואי"ל דמסברא אין קידושין מאכילים, דא"כ ק' בל"ב ברש"י למ"ל לר"מ ק"ו לו' שאינו מאכיל ב"י].

ונראה לומר בזה דלפי לשון שני עכצ"ל שיש ב' לימודים בק"ו זו: א' - דקידושי עבירה שעל ידם משתמרת לביאת איסור מוציאה מידי רשות המאכילה תרומה, כמו שקידושי ישראל מפקיעה מאכילת תרומה כדמבואר להלן דף ס"ח ע"א דקידושי ישראל פוסל משום שקונה אותה (ע"ש בתוס' ב' לימודים בזה, ועי' בסמוך בשם הקר"א), וב' - דאישות של עבירה גרועים ואין מאכילים (וכ"מ בתוס' להלן דף נ"ז ע"א בד"ה אביי שזה גריעותא בעצם הנשואין). ובזה א"ש קו' התוס' כאן שהק' דא"א ללמוד דקידושי עבירה אין מאכילין ממה שישאל אינו מאכיל, וי"ל ע"ד הנ"ל דעיקר הלימוד הוא שזה מוציאה מרשות המאכיל רק דכ"ש שאינו מאכיל.

ובזה א"ש ד' רש"י הנ"ל, דלעולם גם לענין שאין מאכילין צריך ק"ו, רק דפירכא דר"ש ור"א שכן מאכיל במק"א י"ל שזה פירכא רק לענין שהקידושין לא יוציאנה מרשות האב המאכילה (ולהלן בסמוך נבאר הסברא בזה), ולכן גם לדבריהם נשאר הק"ו לענין שאין נשואין כאלו מאכילין, ומכאן זה הכריח רש"י דר"ש ור"א עצמם אמרו גם בבת ישראל לענין להאכיל, משום דאלי"כ אין לנו לו' שמאכילין מסברא כנ"ל.

משתמרת לביאה פסולה דאורייתא - בגמ' להלן דף נ"ח ע"ב מבואר דמשתמרת לביאת איסור דרבנן לא פסלה. ובראשונים במתני' כי דמה"ט צ"ל דחלוצה לכהן הדיוט לאו דוקא אלא אגב גרושה נקט. וע"ע להלן שם.

דף נ"ז ע"א

ע"כ ל"ק ר"ש ור"א וכו' דיש לו להאכיל במקום אחר - ועדיין צ"ב מ"ש פצ"ד מאלמנה לכ"ג כיון דר"ש ור"א לא ס"ל ק"ו, ואם משתמרת לביאת איסור אינה אוכלת גבי פצ"ד מ"ש אלמנה לכ"ג שאוכלת. וצ"ל שזה סברא לחלק ולא פירכא בעלמא, ולעולם קיים הק"ו לענין פסול אחר שאינו כן. ונראה הסברא בזה ע"ד הנ"ל דמה"ט אין רשות נשואין אלו סתירה לתרומה שהרי הוא מאכיל במק"א, וע"ע בסמוך.

אבל הכא דאין לו להאכיל במק"א לא - ע"י ערל"נ שהביא רא"י מכאן לשי' הרמב"ם פט"ז אי"ב ה"ב שאוסר פצ"ד בממזרת, ודלא כשי' הראב"ד שמתיר שם, דא"כ משכח"ל שיאכיל במקום אחר בנושא ממזרת. וכי שם לדחות הרא"י עפ"ד הרשב"א בתשו' (הו"ד לעי' בר"פ) דבלא"ה אין ממזרת אוכלת בתרומה אפי' כה"ג שעוד לא נתחללה. וע"ש ברשב"א שכי' הטעם לאסור ממזרת בתרומה מכח ק"ו דלעי' דף מ"ד ע"ב מאלמנה לכ"ג. אמנם לעי' שם יש ראשונים דלא קי"ל ק"ו זה להלכה. ובקובה"ע סי' מ"ד כי סברא אחרת בזה שאם ירדה מקדושת קהל כ"ש שירדה מכהונה. [וע"ש במ"מ שמבאר טעמו של הראב"ד להתיר בממזרת מכח מש"כ בגמ' בסמוך דפצ"ד לאו בקדושת"י קאי לענין כהונה, וה"ה לענין פסולי קהל. וצ"ל שהרמב"ם מחלק ביניהם וצ"ע].

ולא ילפינן קנין דאישות מקנין דעבדים - יל"פ בזה עפ"ד קובה"ע סי' מ"ז סק"ד שמבאר בד' רבא בגמ' כאן "שאני התם שכבר אכלה", דאכילת אשת כהן אינו כאכילת עבדים שהוא מכח אכילת הבעלים, אלא חל בה דין כהנת לאכול מכח עצמה, ולכן י"ל שהיתר זה ממשיך אפי' כשאין כח לבעלים להאכילה הואיל וכבר חל עלי' דין אכילה. וע"ע בסמוך בזה בשמו ובשם האמר"מ. ובזה מבואר ג"כ ד' אביי כאן דאמר דאין לומדים קנין דאישות מקנין דעבדים. ועכצ"ל שרבא שמודה לעצם החילוק זה כנ"ל, אלא דס"ל דאע"ג דדין אכילת עבדיו הוא דין אחר מ"מ חשיב מאכיל במק"א (ואולי יל"פ בזה ע"ד הנ"ל, דמ"מ ע"ז אין הרשות סתירה לתרומה).

ורבא התם פקע קניני' - בקובה"ע שם מדייק בזה דלו יצויר דפסק דינו להאכילה כשהיא עדיין אשתו היתה אוכלת משום שכבר אכלה (ומה"ט אוכלת בלא ידעה לד' רבא). והטעם בזה משום דס"ל דאכילת אש"כ הוא מדין עצמה שנעשה כהנת. ולכאורה לפ"ז צ"ל בד' אביי דאשת כהן אוכלת מדין קנינו ולכן כשאין לו כח להאכיל אינה אוכלת. אלא שכבר כתבנו דלא כזה בד' אביי עצמו ד"לא ילפינן קנין דאישות מקנין דעבדים" וצ"ע.

[ובערל"נ הק' כאן מד' הגמ' לעי' דף נ"ו ע"א דאביי עצמו אמר שם "אלא מעתה בת ישראל שניסת לכהן וכו' הכ"נ כיון דמית לי' פקע קדושת"י מינה". ולהנ"ל יש לחלק בזה, דשם כי לשון פקע קדושת"י ולא פקע קנינו].

רש"י בד"ה הואיל ומאכילה - "היה נשוי כהן אשה ואוכלת בתרומה ונעשה פצ"ד וכו' דשו"י חללה דנבעלה לפסול לה וכו' משנה היא בפי' הערל". וכ"כ רש"י שם ר"פ הערל שזה פסול חללות. וע"ש בראשונים שהק' ע"ז דאין חללה כ"א מפסולי כהונה, וכ"ה בקר"א. וע"ע קובה"ע סי' מ"ד סק"י שכי' ליישב דס"ל לרש"י דפרשה דכי תהי' מגלה ד"מאיש זר" נעשה חללה אע"פ שאינו מפסולי כהונה (וכ"מ בתוס' לעי' דף ט"ו ע"ב בד"ה מה). וע"ע מה שנבאר בזה בסמוך.

תוד"ה אביי אמר - "תימה דבלא ידעה גופה אמאי מאכיל". וע"ע בש"ר שכי' ליישב קו' התוס' ע"ד הפשט. ועי' קר"א שכי' בזה דיש ב' דינים בד' ר"מ: א' - משתמרת לביאה פסולה, שזה סברא בעצם הנשואין שמונע אכילה (וכ"מ בתוס' בתירוצם שכי' דכיון דתחילת הנשואין היתה בכשרות שם בלא ידעה אי"כ חסרון משתמרת לביאה פסולה), וב' - ק"ו דר"מ שהוא דין נפרד שמוציאה מרשות אבי' לאכול בתרומה דבי נשא, כמו שקידושי ישראל מוציאה מלאכול בתרומה דבי נשא.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

ועפ"י כי שם ליישב קו' התוס' הנ"ל דלא ידעה גופה אינו מאכילה במק"א, די"ל דל"צ כה"ג סברת שכן מאכילה במק"א, שזה רק פירכא של ר"א ור"ש על הק"ו שהוא מצד דין הב' הנ"ל דקידושין מוציאים אותה מרשות אכילת תרומה דבי נשא כנ"ל, אבל גבי לא ידעה הקידושין בשעתם לא הוציאוה אלא אדרבא הם גרמו שתאכל בשעתה, וע"כ שאינו נוגע לפסול כ"א מדין משתמרת לביאת איסור, ולענין זה ל"צ מאכילה במק"א.

[והראשונים שלכ"כ י"ל דס"ל דדין משתמרת לביאת איסור הוא רק מכח הק"ו, דמכח הק"ו רשות הנשואין של ביאת איסור הוא סתירה לאכילת התרומה, וסברת מאכילה במק"א הוא דאין נשואין כזה מונע אכילה].

פצ"ד שנשא בת גרים מהו שיאכילה בתרומה - מבואר בגמ' שהספק הוא אם הם מותרים זה בזה, ובזה תלוי הנדון אם נפסלת לתרומה בכך. והנה בד' רש"י ר"פ ד"ה ממזרת מבואר דביאת איסור עם בועל כשר אינה פוסלת לתרומה, ועי' קובה"ע סי' ג' סק"ד (הו"ד לעי' שם) שמבאר בזה דגדר הפסול לתרומה הוא שהפסול פוסל ולא העבירה פוסלת. וע"ש שכי' דכמו"כ להיפך אם הבועל פסול נפסלת בכך אפילו אם אין הביאה באיסור. ובזה כי ליישב שם ד' הרמב"ם שכי' דחיי"ל פוסלים אע"ג דס"ל דאין לוקים על חיי"ל בביאה בלי קידושין ע"ש.

ועי' קה"י סי' ל"ט שהק' ע"ז מסוגיא דידן דפצ"ד אינו פוסל בבת גרים אם היא מותרת לו. ונר' ליישב בזה דד' רש"י ר"פ הנ"ל הם רק מצד פסול ד"כי תהיה לאיש זר" שהגדר בזה הוא ד"איש זר" פוסלה, אבל פסול חללות אינו כן שהרי כל אלמנה לכ"ג מתחללת אע"ג דכ"ג הוא המיוחס הגדול, וע"כ דדין חללות הוא מצד שביאת איסור מחללה, והרי רש"י לשי' ס"ל דפצ"ד פוסל רק מדין חללות כדלע"י בסמוך, ולכן שפיר כי דאין פצ"ד פוסל את בת גרים כיון דמותר בה.

[אמנם בראשונים ר"פ הערל (הו"ד לעי') הק' ע"ז שאין חללות אלא מפסולי כהונה, והבאנו ד' הקובה"ע שכי' ליישב דכוונת רש"י הוא דקרא ד"כי תהיה לאיש זר" מגלה על איסור חללות (כד' התוס' לעי' דף ט"ו הנ"ל), ולפ"ז הדרא קו' לדוכתא דמד' רש"י ר"פ הנ"ל מבואר דגדר כי תהיה הוא דגברא פסול פוסל כנ"ל. ובקה"י כי ליישב בזה דמש"כ בגמ' כאן גבי פצ"ד דאם הביאה מותרת אינה נפסלת אע"פ שהגברא פוסל, היינו משום דלא חשיב זר עצלה אם הביאה מותרת ולכך נתמעט. אלא שמד' הקובה"ע הנ"ל מבואר דלא כזה ממש"כ שם דכל ביאת פסול פוסלת אפילו של היתר כנ"ל, ולדבריו צ"ע מסוגיין].

תוד"ה ואי לאו - "תימה דהול"ל בין בקדושת"י קאי בין לא קאי לא אכלה מהני תרי טעמי וכו' דהא אפי' לא בקדושת"י קאי לא אכלה נמי מטעם דבת גר זכר כבת חלל זכר דהרי כחללה וחללה אינה אוכלת בתרומה". עי' קר"א שהק' דאע"ג דמבואר דחללה אינה אוכלת בתרומה, אבל מנין דאפי' כשהיא קנינו של בעל אינה אוכלת מחמתו כעבדיו ושפחותיו (ולהלן ר"פ אלמנה לומדים אכילת האשה מקרא דקנין כספו), ומ"ש משפחה שאוכלת מדין קנין כספו אע"ג דשפחה חשיבה זונה (כדמבואר להלן דף ס"א). וע"ע בתוהרא"ש.

אמנם בקובה"ע (הו"ד לעי') ובאמר"מ סי' י"ג אות ג' מבואר דאכילת אשת כהן אינה כאכילת עבדים כנ"ל, דאכילת עבדים הוא רק מדין אכילת הבעלים עצמם, ואילו אכילת אשת כהן היא מצד עצמה דחל עליה קדושת כהונה משום בעלה כהן, ומש"כ דאכילת אשה למד מקרא ד"קנין כספו" היינו רק משום שנקנית בכסף. ובזה מת' קו' האחרונים הנ"ל שלכן אינו דומה קנין דאשה חללה לקנין דעבדים, דאע"ג דשפחה חשיבה זונה מ"מ אוכלת מדין אכילת האדון משא"כ באשה. וצ"ע בזה להלן ר"פ אלמנה.

[ובקה"י סימן מ' הביא בשם המל"מ ראי' לד' הרמב"ם הנ"ל מגמ' בכורות דף מ"ז ע"א שכי' דנתעבר באיסור הר"ה כזר וחייב בפדה"ב. והביא שם ג"כ ראי' להיפך מד' הגמ' להלן דף ס"ח ע"ב שלמדו איסור כהונה

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

מאיסור תרומה, וע"כ שזה דין פסול ולא רק דין זרות שהרי זרות אינו פסול לכהונה. וע"ש שכי דתרווייהו איתנהו ב"י כנ"ל, ומיישב שם ד' הרמב"ם שמרמוז לשניהם ע"ש.

שם - ועדיין צ"ע קו' הערל"י כאן שהוסיף להק' מלשון הרמב"ם פ"ו תרומות ה"ז שכי דנבעלת לפסול הו"ל חללה וחלל כזר לכל דבר, הרי שפסול חללות הוא מדין זרות (וכ"מ בריטב"א להלן דף נ"ח ע"ב גבי עשה מאמר ביבמתו ויש לו אח חלל שכי שם שזה מדין קנין זר), וא"כ ק' למה כ' התוס' דאפי' תחתיו אינה אוכלת, ומ"ש מכל בת ישראל שהיא זרה ואם נשאת לכהן אוכלת מכח בעלה.

ובמשנת ר' אהרון סי' כ"ג כ' בזה שיש ב' דיני חללה: א' - דין זרות, וב' - דין פסול כהונה. ולעולם מצד דין הזרות י"ל דכשנשאת אוכלת מחמת הבעל כמו כל ישראלית שנשאת לכהן, ובזה חלוק דין גיורת שהיא כחללה רק מדין זרות דחללה מדין נבעלה לפסול שנפסלת מדין פסול שבחללה ע"ש. ובזה מיישב שם קו' התוס' הנ"ל שהרי בסוגיין נשאת לכהן, ולכן כל זמן שלא נבעלה שפיר אוכלת מחמת הכהן. וצ"ע בדעת תוס' שלא כ"כ. וע"ע בגר"ח בסטנסיל בכורות אות ש"ס שכי ג"כ כיסוד הזה. וע"ע בזה להלן דף ס"א ע"ב.

והכי קמבעי ל' כשרות מתוסף בה א"ד קדושה מתוסף וכו' - מבואר ברש"י ב' מהלכים בלישנא בתרא בגמ': א' - דשאלת הגמ' היא בגר שנשא בת ישראל דבתה כשרה לכהונה לפ"ד ראב"י, וקמבעי לענין קהל אם מקרי קהל גרים או קהל ישראל, וב' - עוד כ' בשם המורה דשאלת הגמ' הוא בגר שנשא גיורת אם בתם בכלל קהל, ולפ"ז פשיטא להו דגר שנשא ב"י בתם בכלל קהל. [ולמסקנא שכי שאינה בכלל קהל היינו דוקא בת גרים מאב ומאם, ולל"ק מיירי גם באמה בישראל].

והנה ברמב"ם בפט"ו מהל' אי"ב ה"ט פסק דאמו מישראל איקרי קהל ואסור בממזרת. והר"ן בקידושין כ' שאינו יודע מקור לזה, ולמה ל"א שהולד הולך אחר האב כמו בכל ישראל. ובב"ש כ' ע"ז דעכצ"ל שלא נאמר למשפחותם לבית אבותם בגרים. ועי' בגר"ח שם שכי ביתר ביאור, שהכשר קהל אינו דין "משפחה". וע"ש בגר"ח שכי דמקור ד' הרמב"ם הוא מסוגיין, דס"ל כד' רש"י הנ"ל בשם המורה שהיה פשוט להגמ' דאמו מישראל איקרי קהל כנ"ל. וכ"כ באב"מ בסי' ד' סקט"ז בשם השעה"מ.

וע"ע באב"מ שם שתמה ע"ד הר"ן הנ"ל שהק' על הרמב"ם, שהרי מל"ב בסוגיין יש מקור נאמן להרמב"ם, ואם ס"ל כל"ק א"כ הו"ל להק' דמסקנת הגמ' דלא כד' הרמב"ם. וכ' שם דע"כ ס"ל כל"ב אלא דס"ל דאין ראוי מסוגיין, שהרי סוגיין אליבא דראב"י דמכשיר לכהונה באמו מישראל, ולכך פשיטא להו שגם לקהל מותרת. אבל לדידן דק"ל כר"י אין ראוי. וע"ש בגר"ח שכי דהרמב"ם ס"ל דלענין קהל לא פליגי ר"י וראב"י והמחלו' הוא רק אם דיני כהונה תלויים בדיני קהל ע"ש. וע"ע מש"כ בזה בקר"א. וע"ע משנת ר' אהרון סי' כ"ד אות ג'.

דף נ"ז ע"ב

תוד"ה רב אמר - "נראה לר"י לפרש לפי שי' הקוני' דפליגי בחופה בלא כסף דרב ושמואל סברי כרב הונא דאית ל' בריש קידושין (דף ה.) דחופה קונה". ובש"ר מבואר דכוונת רש"י הוא שאין חופה קונה, אבל עדיין היא פוסלת משום שחופה קרובה לביאה. ויעוין בגמ' בסמוך דף נ"ח ע"א שכי "אבל חופה דלא קנה לה לא", ופרש"י שם בד"ה חופה "אינה קונה בלא כסף או שטר או קידושי ביאה כדאיתא בפ"ק דקדושין (דף ה.)". ומבואר כד' הראשונים הנ"ל בד' רש"י כאן דסוגיין דלא כר"ה. אמנם יעוין בד' התו"ס בתוס' כאן שכי דל"ג שם דלא קני אלא לא קני (וכ"מ בתוהרא"ש), ולפ"ז מבואר שזה רק צריכותא שם אבל למעשה החופה הזה קונה כד' התוס'. וע"ע בריטב"א שכי שהגמ' נקטה שם דאינו קונה כדי להטיל ספק בד' רמב"ח שכי דחופה קונה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

שם - עיי' מל"מ פ"י אישות ה"ב שהביא מחלו' ראשונים אם חופה מהני לפני קידושין (הו"ד לעי' דף נ"ו ע"א, ע"ש מש"כ בזה). ובמג"י שם כ' לדייק בד' התוס' כאן כדעת האומרים דל"מ חופה לפני קידושין, ממש"כ שחופה עושה קידושין כאן כדעת ר' הונא כנ"ל, ולא פי' שהחופה חלה בתורת נשואין לפני קידושין.

וע"ע בלח"מ שם שהק' דהרמב"ם פסק בפ"ז תרומות הכ"א כד' רב כאן דיש חופה לפסולות, ובלשונו שם מבואר שלמד סוגיין בחופה בלי קידושין כרש"י, ואילו בפ"ג אישות פסק דחופה לבד אינו קונה ודלא כר"ה. ואולי למד בסוגיין כנ"ל בשם הראשונים בד' רש"י דחופה פוסלת בלי קנין, או נימא דס"ל דחל בתורת נשואין לפני קידושין כד' ראשונים שהביא המל"מ כנ"ל. וע"ע בסמוך בזה.

בא"ד - "ועדיפא מקידושי כסף דאפי' ר"א ור"ש דאמרי דקידושי כסף לא פסלי בחופה דקרובה לביאה מודו וכו' דהא דמשתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה מדרבנן והחמירו חכמים בחופה יותר לפי שקרובה לביאה". בערל"י תמה בזה שבגמ' לעי' דף נ"ו ע"ב דרש ר"מ ק"ו, ומבואר שם שגם ר"ש ור"א חולקים רק מכח פירכא, וא"כ בפצ"ד שאין פירכא מודים לר"מ דפסולה, ואיך כ' התוס' שזה רק מדרבנן. ועי' קר"א שכי' ליישב דלעולם ק"ו הוא מדאורייתא, רק דר"א ור"ש אמרו פירכא ור"מ מודה בזה רק דס"ל דמ"מ פסולה מדרבנן.

[ורש"י לעי' שם כ' לשונות דאורייתא של קנין כספו ע"ש, וקצת משמע מזה דס"ל דזה דין דאורייתא, אבל יעו"ש שכי' ג"כ דסוגיא אליבא דמשנה ראשונה. וי"ל שכי' משום לשונם של ר"א ור"ש שכי' "מכשירין".]

שם - ומבואר מדבריהם דבחופה פוסלת לרב מדין משתמרת לביאה פסולה, דגם ר"ש ור"א מודים בזה כיון דקרובה לביאה. ובריטב"א כ' שזה קנס. וע"ע בפוסקים בסי' ז' ובשעה"מ בקו' חופת חתנים שדנו בזה.

בא"ד - "ושמואל אמר אין חופה לפסולות דחופה ל"מ אלא בכשרות דחופה קירוב ביאה הוא ולא מהניא אלא בראויות לביאה אבל בפסולות שאין ראויות לביאה לא". ועי' תוהרא"ש שהוסיף בזה דכיון דאסורה לו יש לחוש דלמא ממלך ולא בא עלי' ולכך אין החופה קונה. והנה הרמב"ם פסק שם דחופה ל"מ כ"א בכשירות ולכן אם היתה נדה בשעת החופה הרי היא עדיין ארוסה.

וידועים ד' הר"ן בכתובות דף נ"ו ע"ב שדייק כן מד' הרי"ף שם, ותמה ע"ז מסוגיא דידן דקי"ל יש חופה לפסולות (וכ"פ הרמב"ם עצמו בפ"ז תרומות כנ"ל). [ומקור ד' הרמב"ם בגמ' שם דאיבעיא להו אם חופה קונה מדין חיבת ביאה ולכן ל"מ בנדה. והר"ן שם חולק, ולמד האיבעיא שם לענין ליורשה וליטמא לה ע"ש].

ובלח"מ כ' ליישב שיי' הרמב"ם דכל חופת נדה גרע מחופה לפסולות בסוגיין, משום שבכל נדה אינו חושב לבא עלי' כלל באיסור כ"א אחרי שתטהר, משא"כ בסוגיין דמיירי שרוצה לבא עלי' באיסור דאלי"כ למה כנסה. וכוונתו בזה שחופה קונה משום קירוב ביאה כנ"ל וזה שייך דוקא במתכוין לבא עלי', וס"ל ה"ט דמ"ד דאין חופה לפסולות. וכ"כ בכוונת ד' תוהרא"ש כאן הנ"ל שכי' משום דלמא מימלך. [ובשעה"מ אישות שם סעי' ד' הביא מק' ע"ז מד' הגמ' להלן גבי סוטה דמיירי דאין דעתו לבא עליה אח"כ. ועי' מש"כ בזה בדבר"י סי' ט"ז].

ובמהדו"ב שם כ' הלח"מ ליישב עוד בד' הרמב"ם דפי' גמ' דידן כפי' ש"ר הנ"ל בד' רש"י, דסוגיין מיירי בחופה שלפני קידושין שאינו קונה כלל, ודנו רק לענין לפוסלה, ולק"מ קו' הר"ן הנ"ל שלפ"ז אינו מבואר בגמ' כאן דין חופה באינה ראויה לביאה שאין הנדון הזה כ"א בחופה שאחרי קידושין אם הוא קונה.

שם - ומבואר לפ"ד התוס' דחסרון חופה לפסולות הוא בעצם מעשה החופה ולא בעצם נשואי פסולות, משום דענין החופה הוא קריבת ביאה כנ"ל. ובזה מבואר ד' הגמ' להלן בסמוך דמשמע שם שאם בא עלי' ממש

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

קונה לכו"ע (ממש"כ שם להוכיח גבי סוטה דמיירי שלא בא עלי' ורק אז יש משם ראיי לסוגיין ע"ש), וכ"מ ברמב"ן ובתו"י. אמנם בריטב"א הק' שלפ"ד שמואל דאין חופה לפסולות למ"ל קרא דאין מטמאין לאשה פסולה, ועי' קר"א שכ' לדייק מזה דלדבריו גם ביאה ממש ל"מ לנשואין דאל"כ נוקמא קרא בבא עלי'. וצל"ע בזה, שהרי הריטב"א כי ג"כ דלשמואל ל"מ חופה גם לאירוסין כד' התוס'. ועי' קה"י סי' ל"ז.

עוד שם - יעוין במקנה בקידושין שם שכ' דע"כ ר' הונא ס"ל כמ"ד יש חופה לפסולות, שהרי אם חופה קונה אינו עושה כ"א אירוסין ולא נישואין (וכ"כ בתור"י הזקן שם הו"ד בסמוך, אבל במהרש"א ותוהרא"ש שם כי דחופה עושה נישואין, ועי' בשעה"מ שם שדן בזה), וארוסה אסורה מדברי סופרים (וכ"מ ברש"י בכתובות דף ז' ע"ב גבי ברכת ואסר לנו את הארוסות, וכ"פ הרמב"ם רפ"י אישות), ובפוסקים מבואר דגם לענין איסורים דרבנן חופה שאינו ראוייה אינו חופה. ובשעה"מ שם סעיף ו' מסתפק בזה. ובשטמ"ק בכתובות שם מביא שי הסוברת דארוסה אסורה מד"ת, וא"כ ודאי מוכח דס"ל כמ"ד יש חופה לפסולות.

ובד' התוס' מבואר דלא כזה, דמבואר בדבריהם דאפי' שמואל דס"ל אין חופה לפסולות ס"ל כר"ה דחופה קונה, ובדבריהם בסמוך מוכח דס"ל דחופה עושה רק אירוסין, במה שהק' על רש"י מד' הגמ' דמשמע דחופה אינו קידושין, ואילו חופה לר"ה עושה נישואין לק"מ. וכמו"כ יש להק' בדעת הרמב"ם עצמו שפוסל חופת נדה.

ובשע"ח קידושין סי' ל"א כי ליישב בזה (הו"ד לעי' דף נ"ו ע"א) שיש ב' דינים בנשואין: א' - קניני אישות, וב' - דין אישות להתירה לבעלה, ומה"ט ס"ל לכמה ראשונים דמהני חופה לפני קידושין, דהיינו לענין עצם האישות שבה אין קפידא, אבל קניני נשואין א"א שיחולו לפני קנין הקידושין. ובזה א"ש קו' המקנה הנ"ל.

[וכע"ז מבואר בגרנ"ט ריש כתובות. ויעוין בתור"י הזקן בקידושין שם שכ' דחופה לר"ה עושה רק אירוסין, ולהנ"ל יל"פ כוונתו דלא חל בזה קנין הנשואין עד שחלן הקידושין כנ"ל, אבל לעולם אישות הנשואין חלן מיד בחופה זו ומותרת לבעלה. ובשע"ח הביא ד' הבי"מ סי' ס"א שכ' דשי' דחופת נדה לא קני, היינו רק לענין הקנין שבו אבל ההיתר של החופה חל מיד לכשתטהר. ובזה מבאר שם ד' הרמב"ם שם ע"ש. וכע"ז כי בדבר"י שם.]

בא"ד - "ואין לפרש בחופה שאחר קידושין וכגון שלא היה הפסול בשעת קידושין וכו' דבכהאי גוונא נמי מיפסלא כדמוכח בבעיא דלקמן (דף נט.). בכהן שקידש קטנה ובגרה תחתיו וכו' אבל בת כהן לכהן איכא למימר כיון דאכלה מקודם אוכלת נמי לאחר שנפצע". יל"ע שהרי אילו היה הפסול קיים בשעת קידושין לכו"ע פסולה אע"פ שכבר אכלה. ונר' בזה עפ"י מש"כ לעי' בע"א בשם הקר"א דקידושין הוא יציאה מרשות האב ולכן נפסלת מלאכול בזה אע"ג דכבר אכלה, משא"כ פסול דלא בשעת קידושין דל"ש כיון דא"כ יציאה. ועי' בסמוך.

בא"ד - "ולא מסתבר נמי לאוקמא בארוסה שכבר אכלה בהגעת זמן כמשנה ראשונה וכו" דאמר דהיכא דכבר אכלה דלא מיפסלא משום שימור ביאה פסולה לר"מ". הק' במהרש"א דמ"ש מאכילת בת כהן דל"ח "כבר אכלה" ע"י אכילתה בבית אבי' (כדמבואר בד' התוס' לפני זה לענין כ"ג שקידש קטנה ובגרה), ומת' שם דמ"מ הגעת זמן עדיפא כיון דהו"ל כעין נשואה שאוכלת לכו"ע כמש"כ בגמ' להלן דף ע"ה ע"ש. [ועי' מש"כ לעי' דף מ"א ע"ב בשם אחרונים דאכילה בהגעת זמן הוא התחלת דיני נישואין.]

שם - ויל"ע בעצם ד' התוס' שכ' לדמות הגיע הזמן להיבא דר' יוחנן, שהרי לעי' בע"א בתוד"ה אביי אמר כי לבאר ד' ר"י דכיון דנשואין חלים בכשרות הו"ל כאילו קיימים ועומדים עדיין. ולכאורה אי"ז שייך בהגעת זמן שאינו נישואין ממש. [ואולי י"ל דמ"מ כיון שהחיוב התחיל בכשרות בלי מעכב, שוב אין פסול משתמרת לב"פ מעכב. ואדאיתנן להכי יל"פ בזה גם הו"א דהתוס' וצד א' במהרש"א הנ"ל דד"ז שייך גם בתרומה דבי נשא.]

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

בא"ד - "ונראה לר"י כפי ר"ת דבחופה שאחר קידושין איירי רב ושמואל ואנתאלמנה או נתגרשה דמתני' קיימי רב אמר יש חופה לפסולות וכו' כיון דיש חופה וחופה חשיבא כביאה לפסול לעולם". בשעה"מ שם סעי' ה' האריך בענין זה דחופה חשיבא כביאה. ומביא שם ד' התוס' כתובות דף מ"ט ע"א בד"ה ואימא שכי לענין נערה המאורסה שנכנסה לחופה ולא נבעלה, דהו"ל כבעולה גמורה לכל דבר ול"צ קרא למעטו. וע"ש עוד שכי לדייק מלשון רש"י במתני' כאן בסיפא שכי "מן הנשואין פסולות דשויה חללה בביאתו", הרי שחולק על התוס' בזה דאילו עצם הנשואין אוסרתה לעולם הו"ל מצד עצם הנשואין.

בא"ד - "והא דאמר רמב"ח לר"מ דאמר קידושין פסלי ה"פ כיון שמחמיר כל כך דאפי' בקידושין לא אכלה כמו"כ יחמיר בחופה בנתאלמנה או נתגרשה שלא תאכל לעולם". דבריהם צ"ב, שהרי פסול נתאלמנה מנשואין דסיפא אינו מאותו טעם דרישא דמשתמרת לביאה פסולה, ואם זה דין דרבנן י"ל שהחמירו חכמים באישות דפסולים, אבל לפ"ד השעה"מ (הו"ד לעי') שכי דחופה כביאה מדאורייתא צ"ע.

רש"י ד"ה אף אנן נמי תנינא - "וכיון דאין ביאתה פוסלתה כ"ש דאין חופתה פוסלתה דהא חשיבות חופה אינה אלא משום שהיא קרובה לביאה והיכא דביאה לא חשיבא כ"ש חופה". הק' הרשב"א דאין ראוי משם דאין חופה פוסל, שהרי דבר פשוט הוא לכל דאין ביאה בפחותה מבת ג', ושמואל חידש רק דכמו"כ ל"מ חופה. ומת' שם דאע"ג דבכ"מ ביאת פחותה מבי"ג ל"ח ביאה, אבל כ"מ לפי ענינו והו"א דלפסול חשיבה בת ביאה.

והרמב"ן (הו"ד ברשב"א) מפרש הרא"י ממש"כ בברייתא נשאת לכהן אוכלת רק בבת ג' ולא בפחותה מזה כיון שאין לה ביאה. וצ"ב לדי' רש"י ורשב"א שלא כ"כ למה לא הביאה הגמ' רא"י זו (דהר"ז רא"י פשוטה יותר לענין הנשואין ממש). וע"ש ברשב"א שכי עוד דאין ראוי ממש"כ דאוכלת בתרומה, שהרי זה מטעם אחר דל"ש כה"ג חשש סמפון ושמא תשקה לאחי כיון שכנסה והיא בבית הבעל. וע"ע בסמוך בדעת התוס' בזה.

תוד"ה וחייבים - "ונראה לר"י דקאי אאם בא עליה יבם קנאה וכו' ולא הוי כביאת בן תשע דקתני בההיא משנה (נדה מה.) דהתם לא קנה אלא מדרבנן כדאמרין (שם) עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול דממעטינן לה מדאורייתא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נב:) ובפ"ק דקידושין (דף יט.) מאשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". כ"ה דעת התוס' (הו"ד לעי' ר"פ החולץ) דביאת בן ט' אינו קונה ביבום דבר תורה כ"א מדרבנן כמאמר בגדול. וברמב"ן להלן דף צ"ו ע"א (ג"ז הובא שם) מצדד בדעת רש"י דמהני יבום בקטן מדאורייתא, ומש"כ שעשוה כמאמר היינו רק שתקנו חכמים שלא יחול כ"א כמאמר, ואיכמ"ל.

בא"ד - "ולאחי פירושא דקאי אאם בא עליה יבם אמאי פריך ניוחש דלמא אדעתא דהכי לא קדיש היינו אחיו הראשון ויצטרך לומר והאי נמי אדעתא דהכי לא יבם". כוונתם מבואר דאלי"כ הו"ל ביאתו ביאת קידושין לקנותה שלא בתורת יבום, שהרי לעולם לא היתה אשת אחיו. ועי' רש"ש שציין לדי' הגמ' לעיל דף נ"ב ע"ב דאמר אביי שם דקונה מדין סתם אישות כאשר כיון ליבום ולא חל, ואי"ז כעודר בנכסי הגר, ע"ש מש"כ בזה.

בד"ה נשאת - "אבל פחותה מבת ג' כיון דלא בת ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסמפון וגם חוזר ומשלחה לבית אבי' ולהכי לא אכלה". עיי' מל"מ פ"ג מהל' אישות הי"א שדן אם שייך חופה בפחותה מבי"ג, ומבאר שם דשי' רש"י בכ"מ דל"מ. והוכיח שם מד' התוס' כאן דס"ל דיש לה חופה, ממש"כ דשייך החששות בפחותה מבי"ג, דאילו לא חל החופה כה"ג אי"כ אינה אוכלת בתרומה גם בלי חשש כלל, כדמבואר בד' התוס' בקידושין דף מ"ה ע"ב דארוסה אינה אוכלת אפי' באופן דלא שייך החששות משום לא פלוג.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

ובשעה"מ שם סעי' ז' הביא רא"י דלא כזה מד' התוס' בסמוך דף נ"ח ע"א בד"ה דהני תנאי שכי' שם דאפי' אם אין חופה לפסולות עדיין אוכלת בתרומה משום דל"ש שם החשש, הרי דלא כדבריהם הנ"ל בקידושין דלא פלוג רבנן, וע"כ צריך לנקוט בד' התוס' כאן כדבריהם בסמוך ולא כדבריהם בקידושין.

וכי' עוד שם דמש"כ התוס' בסמוך דאוכלת בתרומה באירוסין בהעדר החששות, היינו רק למשנה ראשונה בכתובות שם דס"ל דאוכלת בהגיע הזמן, ודבריהם כאן הם ליישב הברייתא אליבא דמשנה ראשונה, אבל למשנה אחרונה שאין אשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה צריכים חופה ממש משום לא פלוג, דמה"ט ס"ל דאינה אוכלת בהגעת זמן, ובזה א"ש מדבריהם כאן עם דבריהם בקידושין הנ"ל דלא פלוג רבנן כדבריהם שם אליבא דהלכתא דקי"ל כמשנה אחרונה. וע"ע בזה בחי' ר' ראובן סי' ל"ט.

שם - והנה למעלה בסמוך ביארנו שהרמב"ן למד ראית הגמ' לדינא דשמואל ממש"כ בברייתא שאם היא אש"כ אוכלת בתרומה. והבאנו שם ד' הרשב"א שכי' דאין לדחות הרא"י משום שבין כך אין חשש סמפון ושמא תשקה, ומד' התוס' אלו מבואר דשייך חששות כה"ג, וא"כ צריך טעם למה לא הביאה הגמ' רא"י מזה כנ"ל.

ולפ"ד המל"מ הנ"ל לק"מ שהרי לפ"ד ס"ל להתוס' דחופה קונה באמת בפחותה מבת ג', ולכך הצריכו לבאר דעדיין שייך החששות ולכך נקטה הברייתא בת ג'. ולפ"ד השעה"מ י"ל דאין רא"י מהברייתא דאין חופה קונה בפחותה מב"ג, שהרי יתכן שחופה קונה בכולם, והברייתא נקטה ג' שנים דוקא אבל בפחותה מזה אינה אוכלת אפי' אם חל החופה משום שהחששות עדיין קיים.

דף נ"ח ע"א

רש"י ד"ה אין חופתה מאכילתה - "אם בת ישראל היא וכו' ואמר ר' ישמעאל חופה פסולה אינה מאכלת וה"ה ביאה מדמקיש חופה לביאה משמע דאם בת כהן היא חופה פוסלתה כביאתה". כוונתו מבואר בתוס' דקי"ל כיון שהמחלו' הוא אם החופה מאכלת באשת ישראל, א"כ מנין דר"י בנו של ריב"ב ס"ל דחופה גם פוסל בבת כהן, וע"ז כי רש"י מדהוקש לביאה משמע שחופה ג"כ פוסלת. ועי' מהדו"ב של"ג בד' רש"י וה"ה ביאה, שהרי אין למדים פסול ביאה מחופה אלא אדרבא בביאה פשיטא דפוסל.

תוד"ה דהני תנאי - "וא"ת לת"ק כיון דאין חופה לפסולות אמאי אוכלות משלו וי"ל דלא גרע מהגעת זמן ואוכלות בתרומה כיון דנכנסה לחופה דליכא למיחש למזיגת כוס ולסימפון". עי' מהדו"ב שהעיר דקו' זו א"ש בין לפי התוס' עצמם דמיירי בב"כ ובין לפרש"י דמיירי בב"י, אבל מש"כ בתי' ואוכלות בתרומה כיון שנכנסה וכו' היינו דוקא לפרש"י, שהרי לפ"ד התוס' עצמם בלא"ה אוכלת בתרומה דבי נשא, אבל קו' לפרש"י הוא דאע"ג דהו"ל כמו הגעת זמן מ"מ קי"ל כמשנה אחרונה דלתרומה צריך חופה, וע"ז תי' דל"ש כאן החששות. [ולד' שעה"מ הנ"ל ד' התוס' כאן הם רק לפי משנה ראשונה, ולפ"ז הדרא קו' לדוכתא, וצ"ע].

בא"ד - "וא"ת דאכתי פסולות אמאי אוכלות משלו בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה". עי' מהרש"א שמבאר קו' התוס' רק על מזונות ולא על תרומה, שהרי לפמש"כ לעי' בסמוך אוכלת בתרומה מעיקר הדין של ארוסה בלי הגעת זמן כיון דל"ש כאן החששות. וצ"ע בזה מד' התוס' לעי' דף נ"ו ע"ב שהק' על רש"י מכח עמוד והוצא.

[אע"ג דד' רש"י שם מיירי בהגעת זמן ולא בנכנסה לחופה, הרי מבואר בכתובות דף נ"ח ע"ב דלפי משנה ראשונה אוכלת כה"ג משום שאנו סומכין על בדיקת קרובים ומיחד לה מקום. אמנם בקי"ר כי בזה דמש"כ מיחד לה מקום למי"ד שמא תשקה היינו רק כה"ג דבין כך אוכלת משלו אבל כשאינה אוכלת משלו משום עמוד

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

והוצא קאי ה"ה דאינה אוכלת תרומה. ולכאורה גם למ"ד משום סמפון י"ל דאפי' למשנה ראשונה בדיקת הקרובים אינו סיבת ההיתר בתרומה, רק התירו משום שאוכלת משלו, וסמכו ע"ז שיש עצה לחשש סמפון בבדיקת קרובים, ולכן כשאינה אוכלת משלו משום עמוד והוצא אינה אוכלת גם תרומה, וצ"ע בכ"ז.

שומרת יבם - יעוין בתוס' להלן דף צ"ב ע"א בד"ה ואמרו לה שכי' לדון בשומר"י שזינתה וחזרה תחת היבם, אליבא דר"ע דאסורה עליו כערוה אם הולד ממזר. וכי' שם דכיון שהיה בטעות אין הולד ממזר. וברעק"א בתשו' קמא סי' ר"ו תמה בזה דבכל סוטה אין הולד ממזר כדמבואר בגמ' לעי' דף מ"ט ע"ב ומ"ש יבמה. ותי' ע"ז בשם חכם א' דיבמה סוטה פקע זיקה ממנה משום שיש בה טומאה כעריות, וממילא הר"ה באיסור אשא"ח ומצד זה דנו התוס' אם הולד ממזר. ולפי"ז קי' היכי משכח"ל השקאה בשומר"י ולא פקע הזיקה מכח דין טומאה כעריות.

ועי' קובה"ע סי' ד' אות ה' שכי' לענין נדון הגמ' לעי' דף מ"א ע"א (הו"ד לעי' שם) ביבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה, דד"ז תלוי אם פטור יבום של ערוה לאחר הנפילה כלול במיעוט ד"עליה" ופקע הזיקה לגמרי ונאסרה משום אשת אח ע"ש. וע"ש שתלה ד"ז במחלו' רש"י ותוס' סו"פ החולץ אם סוטה נעשית ערוה תחת בעלה ופקע הקידושין או דכיון דכבר חלו לא פקע. ולפי"ז כשנעשה סוטה אינו מן הדין שיפקע הזיקה, לפי מה דקי"ל שהותרה ונאסרה חזרה להתירה הראשון, וכ"ש בסוטה שגם אצל אשתו לא פקע הקידושין לכו"ע וצ"ע.

[וע"ע בתוס' לעיל דף י"א ע"א בד"ה צרת שכי' שם דלא נאמר טומאה כעריות בספק סוטה, ובזה אש"ה קוי הנ"ל שהרי כשמשקה היבמה אינה אלא ספק וכה"ג אי"כ טומאה כעריות. אמנם בקוה"ע סי' ט"ו (הו"ד לעי' דף נ"ו ע"ב) מבאר בדבריהם שם דאין דין ספק כודאי מועיל לענין זה משום דמ"מ מדי ספק ערוה לא נפיק, וא"כ הדרא קוי לדוכתא דמספק לא ישקה. ועוד דנחלקו הראשונים לעי' דף י"ח ע"ב אם ערוה דלאחר נפילה באלו שבאים ע"י קידושין מפקיע הזיקה למ"ד יש זיקה, וע"ע מש"כ בזה לעי' דף מ"א ע"א.]

תוד"ה ונקה האיש - "ונקמה כגון שבא עליה בשוגג וכשבא עליה לא ידע עדיין שנסתרה". עי' קר"א שהקי' ע"ז דא"כ הו"ל נשואי טעות. וידועים ד' רעק"א בתשו' תני' סי' נ"א (הו"ד לעי' דף נ"ו ע"א) שכי' דכל מק"ט הוא מדין תנאי דבגוב"ר. ולפי"ז חוקר שם אם נשואין הוא מילתא דאיתא בשליחות ואיתא בתנאי. וע"ש שתלה ד"ז במחלו' רש"י ותוס' אם מסרה האב לשלוחי הבעל הוא חופה ממש ע"ש. [ושם הבאנו ד' הבית הלוי שחולק.]

זכוותה גבי יבם - בתשו' רעק"א סי' רכ"א הובא חקירה דרש"א אם יבום קונה בע"כ של היבם. ובסי' רכ"ב אות י"ח כי רעק"א ראי' דגם כה"ג קונה, דאלי"כ הו"ל לגמ' כאן להעמיד כגון שבא עלי' ופירש להדיא שאינו רוצה לקנותה. והקי' עוד שם דלמ"ד יבום צריך עדים, נוקמה כשבא עלי' בלי עדים. וכ"ה בחי' רעק"א ובקר"א כאן ע"ש. וכ"כ בבהגר"א סי' קס"ו סק"ט שהביא ראי' מסוגיין לשי' הסוברים דל"צ עדים ביבום כנ"ל. וכבר קדמם השואל בתשו' הרשב"א בח"ד סי' שכ"ח, ותי' הרשב"א שם דבלי עדים אי"ז שכיבת הבעל כלל וצ"ב.

רש"י בד"ה ופרכינן זכוותה - "לשם זנות בבית חמי' באלמנותה והדר קינא לה ואיסתתרה והכניסה לחופה ולא נבעלה ומשקה לה ומשביעה שלא שטית בסתירה הראשונה". כוונתו דכמו שבארוסה כי' הגמ' דע"כ מיירי שהכניסה דאלי"כ לאו בת משתיא היא, ולכן העמידה בנכנסה לחופה ולא נבעלה, כמו"כ בשומר"י צ"ל שהכניסה לחופה ולא נבעלה מה"ט. ובע"כ כי' רש"י ל"ב דל"צ קדמה שכיבת בעל בשומר"י משום דשכיבת המת עלתה לזה, ומש"כ הגמ' שבא עליה בב"ח היינו כדי שתהא בת משתיא שהרי ל"ש הכנסה לחופה ביבמה.

ועי' במהרש"א בד' התוס' שכי' דמהני הכנסה לחופה לל"ק דרש"י משום שכבר בא עליה לשם זנות. וכוונתו בזה דהו"ל מקצת קנין להפקיע הזיקה כמש"כ בגמ' בסמוך אליבא דשמואל. וצ"ל דסמכו ע"ז במש"כ בתחילה

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

אוקימתא זו. וכי המהרש"א דכמו"כ לל"ב ברש"י שהעמידו בבא עלי' בב"ח כדי שתהא בת משתא, ג"ז צ"ל דאחר זה הכניסה לחופה ומהני אחר הביאה (ומש"כ בל"ב דל"מ חופה ביבמה היינו בלי ביאת זנות שמפקיע הזיקה כנ"ל), דאל"כ אין בכח ביאה זו כ"א לעשותה כארוסה דלאו בת משתא היא, וע"ע בסמוך בשם הקר"א.

תוד"ה זכוותה - "ונר' לר"י כפי' ראשון שבקוני' וכו' דכרבי יאשיה אתיא מתניתא דשלא שטיית שומרת יבם וכנוסה דלדידיה שומרת יבם בת משתא היא כדיליף התם". ע"י מהרש"א שמבאר כוונתם למחלו' ר' יונתן ור' יאשיה רפ"ד דסוטה דפליגי אם שמור"י שותה, וע"ז כי דסוגיא דידן אליבא דר' יאשי' דס"ל שומר"י שותה, ולאפוקי מד' רש"י שהעמידו בנכנסה לחופה ולא נבעלה כדי שתהא בת משתא כנ"ל. ורש"י מפרש הגמ' אליבא דר' יונתן. [ובקר"א הק' בזה דבסוטה שם מבואר דלר' יונתן אין שומר"י שותה בבא עלי' ביאת זנות גם אליבא דרב דס"ל קנה לכל, וא"כ מה עדיף הכנסה לחופה. ומת' בזה דר' יונתן ממעט שומר"י רק בביאת זנות, דגם לרב חסר באישות כה"ג ולא הוי לגמרי תחת אישך אע"פ שקנה לכל, וצ"ב.]

והנה המהרש"א (הו"ד לעי') כי דגם לל"ב צ"ל שהכניסה לחופה, דבלא"ה ל"מ ביאת זנות אליבא דשמואל דעדיין היא בגדר ארוסה. ובקר"א חולק ע"ז וכי לפרש ל"ב אליבא דר' יאשיה ולכן ל"צ הכנסה לחופה, ומה שהעמידה הגמ' בבא עליה בב"ח אליבא דל"ב כדי שתהא בת משתא היינו משום שגם לר' יאשיה צריכים קנין כל דהו, שהרי טעמא דר' יאשיה שם הוא משום דעדיפא מארוסה וכדמבואר בגמ' שם.

שם - ע"י קה"י סי' ח' שהק' בד' הרשב"א בתשו' הנ"ל שכי' שהגמ' לא העמידה בבא עלי' בלי עדים משום דא"כ אי"כ שכיבת בעל כלל, דלכאורה לא גרע ביאה בלא עדים משומר"י דחשיב אישך להשקותה לר' יאשי'. ומת' דשומר"י נחשב אישך לר' יאשי' מכח הזכות שנתנה תורה ליבם לקנותה בביאה, ולכן בביאה בלא עדים שאינו קונה, אינו בעל כלל לענין זה, דא"כ בכלל זכות היבם. [ולפ"ד הקר"א הנ"ל לק"מ דגם לר' יאשי' צריך קנין כל דהו משא"כ בלא עדים למ"ד צריך עדים. וה"ה לרש"י דסוגיין לר' יונתן לק"מ קו' הקה"י.]

דף נ"ח ע"ב

אבל מקנין אותה להשקותה כשהיא נשואה - ע"י ישרש יעקב שמבאר החידוש בזה עפ"ד הגמ' בסוטה דף כ"ה ע"א דמבואר שם דבעל שמחל על קינויו מחול, ולכן הו"א כאן דכניסתה חשיב כמחילה קמ"ל.

העושה מאמר ביבמתו וכו' פסלה מן התרומה - מבואר בגמ' שיש בשומר"י משום משתמרת לביאה פסולה. וע"ע בקר"א כאן שהעיר דזיקה הוא קנין מדרבנן וזה פוסל מדרבנן, ומש"כ בגמ' דרק פסול דאורייתא פוסל היינו לענין פסול דרבנן אבל קנין דרבנן פוסל. ואולי יל"פ בזה ע"ד שביארנו למעלה מהלך א' בדין זה דרשות הפסול אינו מאכיל ומוציאה מרשות האב המאכיל, וי"ל דלענין זה מהני אפי' קנין דרבנן וצ"ע. וע"ע ישר"י.

רש"י ד"ה לא אכלה - "ואע"ג דעבד בה מאמר כהן כשר אכתי משתמרת לביאה פסולה היא לביאת החלל דהויא פסולה דאורייתא ולא אכלה". ע"י ריטב"א שכי' טעם אחר בזה דהר"ה כקנוי' לזר דחלל כזר (וכ"ה לשון רש"י בסו"ד "דהא כהן חלל זר הוא"), וא"צ פסול משתמרת לביאת פסולה כ"א בקנוי' לכהן כשר. וכע"ז הבאנו לעי' דף נ"ז ע"א בשם הרמב"ם דחלל כזר, וע"ש מש"כ שם בשם אחרונים.

[ולכאורה ג"ז דין דרבנן שהרי זיקה אינו הוי' גמורה מדאורייתא, וצ"ע. וע"ע משנת ר"א סי' כ"ו שתלה ד"ז במחלו' רש"י ור"ת בתוס' להלן דף ס"ז ע"ב (הובא לעי') אם יבם מאכיל מה"ת.]

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

תוד"ה אימור - "גם מכאן ראוי דחשיב משתמרת לביאה פסולה אע"פ שלא היו הקידושין בעבירה". עיי מהר"ם שמבאר כוונתם לדבריהם להלן בסמוך דף נ"ט ע"א. אמנם בישר"י כי דכוונתם לדבריהם לעי דף נ"ז ע"ב בד"ה א"ר, והקי' בזה דמבואר בדבריהם שם דדוקא נישואי איסור פוסל וכאן אין נישואי איסור וצ"ע.

דף נ"ט ע"א

כ"ג שקידש קטנה ובגרה תחתיו - יעוין להלן דף ס"א ע"ב שכי בגמ' "תניא רא"א כהן אסור בקטנה", ועיי שכי טעמא דמילתא דס"ל כר"מ וס"ל כר"י. ובריטב"א כאן כי דמש"כ בגמ' כאן קידש קטנה ל"ד אלא לנערה קראו קטנה. אמנם ברש"י כאן כי דמצותו בקטנה או בנערה, וצ"ל לפי"ז דרחב"י חולק על ד' הגמ' להלן שם. ובישרש יעקב עמד ע"ז, ועיי שם שהביא בזה ד' הנו"כ ברמב"ם בפ"ז אי"ב.

תוד"ה מהו - "ונר' לר"י דשמואל היה סבר דמיבעיא לי אי חשיב ליה לר"מ משתמרת לביאה פסולה וכו' וכיון דעיקר חללות מן הנשואין סברא הוא דבתר נישואין אזלינן אפי' הוי הקידושין בהיתר". צ"ב לפי"ז לשון הגמ' בתר נשואין אזלינן אם הכוונה למשתמרת לביאה פסולה. ועוד צ"ב מש"כ "דעיקר חללות מן הנשואין", שהרי חללות הוא מן הביאה כמש"כ בגמ' "דביאה היא דמשווי' חללה", אמנם גם מד' הגמ' הנ"ל מבואר דהו"א דחללות הוא משעת נישואין וצ"ב.

ואולי י"ל בזה עפ"ד ר"ת בתוס' לעי דף נ"ז ע"ב דחופה כבעילה (וגם הר"י שם מודה בזה כמש"כ בשעה"מ הו"ד לעי שם), אלא דאיי"ז משמע בדבריהם כאן שכי דמשתמרת עיי נשואין פסולה. ועיי"ל עפ"ד התוס' חד מקמאי לעי שם במתני' שכי דדין משתמרת לביאה פסולה הוא משום דעיי"ז הו"ל כבעולה, וצ"ל שזה דין חללות לשעתו וצ"ע.

וברשב"א כי כד' התוס', והוסיף בזה דס"ד דכיון דבתר אירוסין אזלינן אסורה לעולם גם בתרומה דבי נשא, ועיי"ז מייתי שפיר ממתני' דאין חללות כ"א מנשואין. ובריטב"א תמה בזה דא"א לוי דשמואל ס"ל דרחב"י טעה בדבר משנה דאין קידושין עושה חללות, ולכן כי לפרש כד' התוס'. ומש"כ מן הנשואין הכוונה לביאה דסתם נשואין הוא בביאה, ואפי' אם נפסלת משעת נשואין זה רק מדרבנן מחמת גזירה אטו כשנבעלה, ומש"כ משעת ביאה הוי' חללה היינו דכיון דמדאורייתא אין איסור עד הביאה ודאי לא אסורה רבנן בכה"ג שקדשה בהיתר.

אמנם יעוין בתוס' לעי דף נ"ז ע"ב שהביאו מד' הר"י הנ"ל כאן דפסולה מדין משתמרת לביאה פסולה משעת נשואין אע"פ שהקידושין היו בהיתר. ולכאורה מבואר שלמדו במסקנת הגמ' כאן דדין מתשמרת לביאה פסולה תלוי בנשואין וצ"ע.

בד"ה הא לא אישתני - "וצ"ע אם אחר שנתמנה נעשית מוכת עץ או בעולה אי הוי נשתנה הגוף וכו' וקצת משמע בפ"ק דקדושין (דף י.) דלא חשיבא בעולה אישתני גופה וכו' ואי חשוב כאשתני גופה היאך יכנס והלא בעולה היא בשעת נישואין". הראשונים מת' בזה דבקידושין שם איירי בביאת חופה לפני שקדשה דקנה. ועיי מש"כ בענין זה לעי דף נ"ו ע"א בשם הרשב"א והמלי"מ.

שם - ועיי בקר"א שתמה דמאי מספקא להו להתוס' כלל, והרי לכאורה כל הפסול בבגרת הוא רק משום השרת הבתולים, וא"כ ה"ה דשינוי הגוף המדובר הוא זה שאיבד בתוליו, וא"כ כ"ש בעולה ממש דחשיב שינוי הגוף. ומכאן זה פי' שם ע"ד ש"ר הנ"ל. וראיתי מתרצים בזה דאיסור בעולה לכ"ג אינו תלוי בקיום הבתולים

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

בפועל, אלא עיקרו תלוי בשם "בתולה", ובזה יש כלל דאם נשתנה הגוף חשיב יותר שינוי "שם", ושינוי של בגרות הוא יותר שינוי בגופה מאשר שינוי של הבעילה עצמה. וע"ע בזה בסמוך בד' התוס'.

בד"ה דומיא דגרושה - "ועוד אור" דגרושה הוא אף מן האירוסין כמו גרושה דכהן הדיוט". עיי' תוהרא"ש וש"ר שהוסיפו בזה דא"ל דכהן הדיוט למד מכ"ג דפסול גרושה הוא רק מן הנשואין, שהרי אין לחלק בין אירוסין לנשואין כ"א בכ"ג שמצינו בו שאסור גם בבעולה (ואע"פ שזה איסור אחר מ"מ מצאנו בו ד"ז).

וברש"י ד"ה דומיא דגרושה כי "ובגרושה פשיטא לי דסתמא היא דלית לך למילף כדילפינן ג"ש באלמנה". ועיי' ריטב"א שמבאר כוונתו דגז"ש דאלמנה אינו גז"ש גמורה ולכן עדיף לפרש הפסוק כפשוטו. ובקרי"א וערל"י הוכיחו שאינו לימוד גמור דאל"כ למסקנא שלא דרשו כן מה נעשה עם הגז"ש. אבל מתו"ד התוס' מבואר שזה גז"ש גמורה ממה שהק' דגז"ש עדיפא מהיקישא ע"ש. [וע"ע בקרי"א שכי' דסברא היא שלא לחלק בגרושה בין אירוסין לנשואין, דהעיקר בזה הוא הגירושין ולא מה שהיתה נשואה, ואולי יל"פ עד"ז בד' רש"י כאן].

בד"ה אילימא - "משמע דאסירא לי אע"פ שהיא בעולת עצמו". ועיי' ברמב"ן וריטב"א שכי' לדייק בד' התוס' דבעולת עצמו אסורה עליו מדאורייתא למ"ד בגמ' בע"ב שאם נשא מוציא בגט, אלא שהבן לא נעשה חלל בזה ע"ש. וצ"ב למה לא הביאו התוס' רא"י מד' הגמ' בע"ב. ויעוין ברשב"א שכי' דאפי' למ"ד שמוציאה בגט אי"ז כ"א מדרבנן (דאל"כ למה אין הבן חלל). וכ"כ תוס' להלן דף ס' ע"א שזה רק דרבנן. ולהלן יבואר בשם הקרי"א שיש לחלק בין האיסור לינשא לכתחילה לבין החיוב להוציא, ולפי"ז אי"ש ד' התוס' הנ"ל עם דבריהם כאן.

שם - ועיי' תו"י לעי' דף נ"ה ע"ב שכי' ג"כ דבעולת עצמו מדרבנן. וכי' שם דאעפ"כ אי"ש גמ' דידן דכיון דסו"ס אינה ראוי' לו מדרבנן חשיבה אשה שאינה ראוי' לו. וכע"ז מבואר ברמב"ם פ"א נערה בתולה ה"ה דאינה ראוי' מדרבנן חשיבה אינה ראוי' גם לענין דאורייתא, ועיי' מל"מ שם שהביא בשם מהר"א ששון הטעם בזה משום שהעמידו דבריהם במקום ד"ת, אבל המל"מ עצמו כי בזה דכיון דבמציאות אינה ראוי' לו הרי"ה בכלל מיעוט הקרא ד"ולא תהי' לאשה" אע"פ שאינה ראוי' רק מכח דרבנן. [וע"ע שער"י סוף ש"א שכי' דדוקא שם אמרי' דא"ר מדרבנן הוי א"ר לדאורייתא משום דקרא ד"ולו תהי' לאשה" דרשינן שתהא ראוי' לביאה בפועל ע"ש].

בא"ד - "ולא כמו שדוחק שם בקונטרס לפרש שנבעלה לאחר שלא כדרכה". ועיי' ערל"י שכי' ליישב בזה דלעולם כה"ג אסורה רק מדרבנן, וסוגיין אי"ש משום דא"ר מדרבנן הוי א"ר לדאורייתא כנ"ל, ומה שדחק רש"י בכתובות שם להעמיד באופן אחר היינו משום שדנו שם בדרשא דקרא, ובזה לא יתכן לו' שבא למעט איסור שלא היה עד שאסרוה חכמים. ועיי' מל"מ פ"ח אי"ב ה"ב שכי' דלא כזה מכח ד' ברש"י בע"ב כאן דמבואר דבעולת עצמו דאורייתא, וכי' שם מהלך אחר בד' רש"י שם דמיעוט הקרא ד"ולו תהי' לאשה" ממעט רק מי שאינה ראוי' לפני האונס, וכ"כ גם בדעת הרמב"ם ע"ש. ולהלן נבאר עוד בשי' רש"י.

בד"ה אלא לאו - "משמע דמשלם קנס אביאה שלא כדרכה וכן בפ"ק דקידושין וכו' הק' ריב"א מכאן על פי רש"י בפי' בן סורר מורה (סנהדרין עג.) וכו' ופי' בקוני' דאין משלם קנס עד גמר ביאה שיש שם השרת בתולים". עיי' ערל"י שכי' ליישב ד' רש"י דלעולם ס"ל דגם בשלכ"ד חייב בקנס כדמוכח בסוגיין, ורק לענין העראה כי רש"י שם דכיון דאין השרת בתולים לא משלם. וכי' שם הטעם בזה דאין הכוונה כאן דאין קנס בלי השרת בתולים, אלא דכיון דאין השרת בתולים בהעראה, סברא הוא דלענין זה העראה לא מחייב כמו ביאה גמורה, משא"כ בשלכ"ד דאיתקש בכ"מ משכבות אהדדי. ועיי' מל"מ פ"ז אישות ה' י"ג שכי' בשי' רש"י הגדרה כע"ז שצריכים ביאה הראוי' להשרת בתולים ע"ש, ויל"פ כוונתו כנ"ל. וע"ע בסמוך בזה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

[וראיתי מפרשים עוד בזה עפ"ד הר"י הזקן בקידושין שם שכי' דדוקא לענין קנס פטור בשלכ"ד כיון שזה תלוי בהשרת בתולים, אבל לענין מצות ולו תהי' לאשה אין למעט שלא כדרכה דזה תלוי בשם ביאה].

בא"ד - "ומפרש ר"ת וריב"א דודאי משלם קנס אהעראה ואשלא כדרכה אע"ג דאין משיר בתולים והתם דוקא קאמר דלא משלם עד גמר ביאה משום דמעיקרא קלב"מ דניתן להצילה בנפשו". בתוהרא"ש כי דאין נראה דבריהם דכיון דמחויב בקנס מתחילת ביאה ובשעה זו היה קלב"מ, אין סברא לחייב אח"כ בגמ"ב. וי"ל דס"ל לר"ת וריב"א שהמחייב נמשך עד סוף ביאה, ולכך אע"פ שבתחילת ביאה יש קלב"מ, מ"מ חייב כיון דסוף ביאה הוא ג"כ חלק מהמחייב. [ונר' להוסיף בזה דגם ר"ת וריב"א מודו דתכלית הפגם הוא גמ"ב שיש בו השרת בתולים, שהרי לכו"ע זה גדר בעולה לענין שאין אחרי' קנס, ולכן גמ"ב מחייב אע"פ שבתחילת ביאה קלב"מ].

בא"ד - "ועוד מצינו למימר דאע"ג דיש קנס בשלא כדרכה בהעראה אין קנס לפי שלא נתרבתה העראה להיות כגמ"ב לענין קנס דהא לעריות וחיי"ל וחיי"ע ואשה לבעלה ויבמה מצרכין קראי לעי' (דף נה.) לרבות העראה". ובקר"א הק' ע"ז דלעי' שם מבואר דחיי"ל שלכ"ד ג"כ צריך לימוד ויש ריבוי, וא"כ גם ע"ז נימא דכיון דלא נתרבה אין קנס. וברש"י בקידושין דף ט' ע"ב מבואר דקידושין חלין בביאת שלכ"ד משום דהוקש משכבות אהדדי בקרא ד"משכבי אשה", משמע דא"צ לימוד מיוחד כדי התוס'. וכ"מ בד' ערלי"ג הנ"ל בשי' רש"י וצ"ע. [ולא גילה לנו הקר"א מקומו של ריבוי זה. וע"ע ברשב"א לעי' שם שהק' למ"ל ריבוי מיוחד לשלכ"ד ביבום תיפו"ל מביאה ביאה מעריות. וע"ע ברש"י ותוס' לעי' דף נ"ו ע"ב גבי מאי וכן אשלכ"ד].

בא"ד - "וכ"מ מתוך הך דשמעתין דאי יש קנס בהעראה הו"ל לשנויי כגון שלא עשה אלא נשיקה ובנשיקה אינו משיר בתולים כדמשמע בפרק בן סורר (סנהדרין דף עג.'). עי' מהרש"א שהדגיש דס"ל לתוס' כאן דלא נפסלת לכ"ג בהעראה אם העראה זו נשיקה משום שאי"ב השרת בתולים. ובקר"א הק' ע"ז מד' התוס' בקידושין דף י' ע"א דמבואר שם דתחילת העראה דהיינו נשיקה אוסר לכ"ג (וכדבריהם שם כי גם התו"י לעי' דף נ"ה ע"ב). ועי' מל"מ פ"ז אי"ב הי"ג שהאריך בזה דגדר איסור בעולה לכ"ג הוא השרת הבתולים.

וע"ע הפלאה כתובות דף ל' ע"א שכי' לתלות ד"ז במחלו' ר"מ ור"ש ור"א בגמ' כאן, דלר"מ דין בעולה לכ"ג תלוי בהשרת בתולים בפועל ולכן אסר בבוגרת, ואילו לר"א ולר"ש הגדר בזה הוא "שם בתולה". וע"ע מש"כ למעלה בזה בתוד"ה הא לא אישתני. [וע"ע בזה בחי' ר' שלמה ח"ב סי' כ"ז בשם ר' אלחנן].

בא"ד - "אבל קשה אי לא מחייב קנס בהעראה א"כ מאי פריך בבן סורר וכו' אלא למ"ד העראה זו הכנסת עטרה מא"ל הא לדידי' נמי אתי שפיר דהא לא מחייב קנס בהכנסת עטרה אלא בגמר ביאה ממש". ובמהרש"א הק' ע"ז דגם לפר"ת וריב"א תק' כן, ותי' ע"ז דכיון דאחרי הכנסת עטרה הו"ל בעולה שוב א"א לחייב עלי' בגמ"ב. ובקר"א כי ע"ז דלא נכנס סברא זו באזניו. ולדברינו הנ"ל בסמוך בד' ר"ת דמחייב הקנס נמשך עד גמ"ב, א"ש סברא זו דאם גמ"ב הוא אחר השרת בתולים אי"כ מחייב א"כ יש גזה"כ כדמבואר בד' תוס' כאן.

וע"ע מש"כ ליישב בזה בתשו' רעק"א סי' קס"ד עפ"י היסוד הידוע בשמו דקלב"מ פוטר גם בתנאי החיוב, וכמו"כ כאן צריכים העראה להתחייב, שהרי ביאה משיר הבתולים רק ע"י העראה ונמצא שזה מתנאי החיוב, וכה"ג פטור במקום קלב"מ משום דהו"ל כאילו אחר עשה את ההעראה ע"ש. וע"ע בזה בחי' ר' ראובן סי' מ'.

דף נ"ט ע"ב

תיפוק"ל דהו"ל זונה - עי' מהרש"א שהק' מנ"ל דטעמי דרב משום בעולה ולא משום זונה, שהרי לא אמר כ"א שנפסלת לכהונה. ועי' ערל"נ שתי דא"כ מאי קמ"ל רב, דכ"כ במתני' בר"פ דנפסלת לכהונה ולא חילק בין ביאה לביאה, וע"כ דטעמו משום בעולה לכ"ג. ועי' תוהרא"ש שכי' בשם הר"מ לפרש הראי' בזה מדלא פי' רב משום מה וע"כ שזה משום בעולה וכ"כ בש"ר. עוד כי שם דרב אמרה על מתני' ע"ש.

שם - וברשב"א לעי' בע"א הק' דהו"ל להק' על ר"א עצמו למ"ל קרא לאסור שלכ"ד משום בעולה תיפק"ל משום זונה, ובזה ל"ש תי' דר' זירא דמירי בממאנת דרבנן, שהרי ר"א דורש פסוקים. וכ"ה מהדו"ב. ובמצפ"א תי' בזה עפ"ד הריב"ש תשו' קצ"ד שכי' דכוונת ר' זירא הוא דכיון דנתכוין לשם ביאת נשואין ל"ח זונה אפי' לשי' ר"א דפנוי הבא על הפנוי הוי זונה (וכ"מ בריטב"א ובתוס' סוד"ה ורב דאמר, וע"ע מל"מ פ"ח אי"ב ה"ב), ולכן אי"ז תלוי בחלות הנשואין מדרבנן אלא העיקר דקרא מיירי בנתכוין לשם אישות. וכ"מ בערל"נ. [והרשב"א לא כ"כ בד' ר"ז, וכ"כ להדיא בד' ר' זירא דדוקא נקט ממאנת משום שיש בה נשואין דרבנן ע"ש. ויל"ע אם ד"ז תלוי בחקירת האחרונים הובא למעלה בסמוך אם אינו ראוי מדרבנן הוי אינו ראוי מדאורייתא].

אמנם יעוין בתוהרא"ש שכי' בפשיטות דד' ר"א הם בדרשה דקרא שיש עשה דבתולה גם בשלכ"ד, ולכן אע"ג דיש כבר לאו דזונה מ"מ נ"מ לעבור עליו גם בעשה, משא"כ ד' רב שאמר נפסלת לכהונה משמע שבל"ז מותרת לגמרי, וע"ז מק' שפיר דכבר נאסרה מדין זונה. [ויל"ע בזה דכ"מ שכי' בגמ' לעבור עליו בב' לאווין נ"מ בזה לקבל ב' מלקות, אבל בעשה אין נ"מ כלל. ואולי י"ל דנ"מ לענין עדל"ת, אלא דלענין יבום יש ריבוי דיבמתו וצ"ע].

עוד שם - עוד הק' הראשונים כאן דלעי' דף נ"ו ע"ב איתא ב' לשונות בדעת רבה אם יש זונה באונס, וא"כ למ"ד דל"ח זונה בכך הו"ל להעמיד בגמ' כאן (דמירי בד' רבה לגי' א') בנבעלת באונס. וברמב"ן כי ע"ז דאה"נ הו"ל לתרוצי כן. אבל הריטב"א כי דכאן מיירי לר"א דכל שנבעלה הו"ל זונה אפי' באונס, ועי' מל"מ שם דנקט כן בפשיטות דגם אונס חשיב זונה לר"א. וכבר ביארנו לעי' שם דכ"מ ברש"י ותוס' והריטב"א שם בד' ר"ש שם וב' לשונות דרבה שדנו בדין האונס, דמירי דוקא באש"א אבל בשאר עריות פשיטא דאסורה ע"ש.

אר"י כגון שנבעלה לבהמה - "דהתם משום בעולה איכא משום זונה ליכא אמר ליה אביי ממנ"פ אי בעולה הויא זונה נמי הויא ואי זונה לא הויא בעולה נמי לא הויא". צ"ב ספק הגמ' בזה לענין שם בעולה, ובמאי פליג ר' יוסף שכי' לחלק בזה בין שם בעולה לבין שם זונה. ויעוין לעי' דף נ"ד ע"ב בתוס' ד"ה בזכור שכי' "דזכור ובהמה לא חשיב ביאה דאין דרך ביאה בכך". ושם הבאנו ד' הערל"נ שהק' בזה מדי' הגמ' לעי' שם בע"א שאמר רבא שם נתכוין להטיח בבהמה חשיב נתכוין לשם ביאה בעולם. ומת' שם דתוס' כ"כ אליבא דר' פפא שכי' בסוטה דף כ"ו ע"ב "אין זנות לבהמה" וד' רבא הנ"ל חולק בזה. ובזה מבואר ספק הגמ' כאן לענין שם בעולה בבהמה.

אלא דעדיין צ"ב חילוק דר' יוסף בזה בין שם בעולה לשם זונה כמו שהק' אביי. ועי' קובה"ע סי' מ"ה אות ט' שהביא דין זה דאין שם ביאה בבהמה, וכי' שם דאעפ"כ שייך בזה דין זונה לולי מיעוטא דקרא כיון דדין זונה לכהונה אינו תלוי במעשה ביאה כ"א במצב הזנות ע"ש (וע"ע מש"כ בזה לעי' דף נ"ו ע"ב). ובזה מבואר שו"ט דגמ' כאן דאין שני הדינים בגדר אי' כלל, וי"ל דאביי ס"ל דמ"מ אם אי"ב שם זנות כ"ש דאין בזה שם בעולה. [וצל"ע לדי' רבא הנ"ל דס"ל דיש ביאה בבהמה, ואילו כאן מבואר דאין זנות לבהמה. וע"ע בתוס' סוטה דף כ"ו ע"ב ד"ה למעוטי שכי' דרבא ס"ל יש זנות לבהמה ע"ש, וא"כ אי"ש ד' רבא לשי'].

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

רש"י ד"ה כשרה לכהונה - "אפי' לכ"ג דמוכ"ע בעלמא היא ומאן דשרי במוכ"ע שרי בה". בריטב"א הק' דמש"כ במתני' ולא ישא מוכ"ע הוא לכו"ע. ולכאורה מד' רש"י אלו מבואר דס"ל שזה רק ד' ר"א ור"ש בלבד. וכ"מ ברש"י להלן דף ס' ע"א בד"ה ומוכ"ע.

אתנן כלב - מק' הראשונים שיש חיוב כרת ברביעה וא"כ נימא קלב"מ. ותי' שם עפ"ד הגמ' בב"ק דף ע' ע"ב הידועים "אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו". ועוד כ' דמשכח"ל בא"ל ע"מ שתבא עבדך בכלב ע"ש.

אר"ה א"ר ומוציא בגט - ע"י ברמב"ן וריטב"א (הו"ד לעי' בע"א) שהביאו רא"י מדין זה דחייב להוציאה דבעולת עצמו דאורייתא. אמנם ברשב"א כ' שהחיוב להוציא הוא רק מדרבנן, וכ"כ התוס' בסמוך בד"ה שאינו משלם, ולהלן נבאר עוד בזה. ועוד כ' הראשונים דק"ל כר' הונא בזה, ואע"ג דר' אשי מק' בסמוך מד' רב ור' יוחנן דסופו להיות בעולה תחתיו והניח בקשיא, מ"מ לא שבקינן ד' ר' הונא בשביל כך. וע"ע בסמוך בזה.

רש"י ד"ה לא ישא - "כ"ג דכתיב בתולה יקח (ויקרא כא) בשעת ליקוחין תהי' בתולה". במל"מ (הו"ד לעי' בע"א) מדייק מכאן דס"ל לרש"י דבעולת עצמו דאורייתא, ודלא כד' התוס' והרשב"א הנ"ל.

אמנם יעוין בקר"א שכ' לדחות בזה דיש בבעולה לכ"ג ב' איסורים: א' - ביטול עשה במה שנושא אשה שאינה בתולה, וב' - שאשה בעולה אסורה באיסור עשה, ולפי"ז יל"פ בכוונת רש"י כאן דדין לא ישא היינו דין הא' הנ"ל דביטול מצות נשואי בתולה, וזה אינו מחייב להוציא כיון שזה רק בשעת הקיחה, ורק מצד דין הב' הנ"ל שאוסר את הבעולה באיסור ביאה מחויב להוציא כיון דד"ז שייך גם אחרי מעשה הקיחה, ובעולת עצמו אי"כ דין זה מצד סברת סופה להיות בעולה תחתיו כד' ר' אשי בסמוך, אבל דין הראשון עדיין קיים.

וכ' הקר"א דצ"ב המקור בזה. ובזכר יצחק סי' ל"א כ' ג"כ עד"ז, וכ' המקור לזה דיש ב' פסוקים: א' - "והוא אשה בבתולי יקח", וב' - "כי אם בתולה מעמיו יקח אשה". ורש"י נקט כאן לשון ממוצע "בתולה יקח".

והנה בגמ' בסמוך דרשו מקרא דכי אם בתולה דיני חללות בבעולה לכ"ג, ולהנ"ל י"ל דזה מצד דין הב' הנ"ל דאסורה בביאה דבזה שייך חללות לראב"י, אבל מצד דין הא' הנ"ל דביטול עשה בשעת נשואין אין חללות. וע"י בתוס' וברשב"א (הו"ד בסמוך) שהביאו רא"י דאיסור בעולת עצמו הוא רק מדרבנן ממש"כ בסמוך דאין חלל מאנוסת עצמו לראב"י כ"א מאנוסת חברו, אע"ג דלכו"ע לא ישא בעולת עצמו לכתחילה. ולהנ"ל אין רא"י מזה כלל שהרי האיסור לינשא לכתחילה הוא מצד דין ביטול מצוה דנשואי בתולה ואין זה עושה חללות כנ"ל.

שם - וכמו"כ י"ל בד' הראשונים לעי' בע"א (הו"ד שם) שהביאו רא"י ממה שאינו מחויב להוציא בגט, להנ"ל ג"ז אינו רא"י דעדיין יתכן איסור לכתחילה. אלא דדבריהם שם הם לענין אם קרינן בה "ולו תהי' לאשה", וכה"ג בנושא בעולה דמבטל מ"ע יל"ע אם זה נחשב אשה שא"ר, דדלמא רק במקום שהאשה עצמה אסור הו"ל אשה שא"ר. [ויל"ע בד' התוס' שכ' לעי' בע"א דבעולת עצמו אסורה מדאורייתא (ומשמע שם דמה"ט הוי א"ר מדאורייתא), ואילו להלן כאן כ' דחיוב להוציאה בגט הוא רק מדרבנן וצ"ע. וע"ע בזה שע"ח קידושין סי' ל'.]

דף ס' ע"א

שאין משלם קנס במפותה - ברשב"א לעי' דף נ"ט ע"א (הו"ד למעלה) מביא רא"י מזה דאפי' לר"ה דס"ל דחייב להוציאה בגט אי"ז כ"א מדרבנן, שהרי אם נימא שאסורה עליו אי"ז נשואין שפוטר מקנס. וע"ש שהסתפק בסברא זו דסוכ"ס קידושין תופסין בה. וכ"כ גם בקר"א, וכ' שם רא"י לזה ממש"כ בברייתא דין אם נשא נשוי רק גם באנוסת עצמו ולא באנוסת חברו, וע"כ משום דאנוסת עצמו אסורה רק מדרבנן כנ"ל.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

אלא שכי הקר"א דזה א"ש רק לפמשי"כ התוס' כאן בד"ה שאינו משלם דחייב להוציא בגט הוא רק מדרבנן, ולכן לא תני בברייתא מחלו' אם יש חלל מאיסור בעולה רק באנוסת חבירו ולא באנוסת עצמו, משום שזה רק דרבנן ולכו"ע אין חלל כה"ג. אבל התוס' כי אח"ז שיש לדחות שבאמת המחלו' גם באנוסת עצמו ותנא נקט אנוסת חבירו להודיעך כחו דרבנן. וכ"ה שי הרמב"ן שהזכרנו למעלה, דאסורה לו מדאורייתא וחייב להוציאה מדאורייתא, ואעפ"כ אין הולד חלל מכח סברת סופה להיות בעולה תחתיו. וכ"ז דלא כד' הקר"א הנ"ל, שהרי לפ"ז המחלו' הוא גם באנוסת עצמו ואעפ"כ כי אם נשא נשוי לפטור מקנס.

בוגרת ומוכ"ע לא ישא ואם נשא נשוי - בראשונים הביאו ראי' גם מזה דאם א"צ להוציאם בגט ע"כ דגם בוגרת ומוכ"ע אינם אסורים לכ"ג מדאורייתא. וברשב"א וריטב"א הק' בזה דמתני' כי בסתמא לא ישא מוכ"ע. וכי הראשונים שיש תנא בברייתא בנדה דלא ס"ל כן. ובריטב"א כי בזה דמתני' לכו"ע קאמר דלכתחילה לא ישא מוכ"ע, ואילו הנדון כאן הוא רק לענין החיוב להוציא. [ולפמשי"כ לעי' בסמוך דמבואר בד' רש"י בסוגיין דסיפא דמתני' ולא ישא מוכ"ע הוא ד' ר"א ור"ש בלבד, בלא"ה לק"מ שהרי רבנן דמתני' חולקים ע"ז, אלא שגם בד' רש"י יש לדחות דכוונתו לתנא דברייתא בנדה וצ"ע. וע"ע בזה להלן].

שם - ולענין בוגרת, כי הראשונים דרב ור"י ס"ל כר"א ור"ש דמתני' דבוגרת מותרת. וצ"ע דמתני' כי לשון ר"א ור"ש מכשירין דמשמע דמותר לכתחילה, ואילו רב ור"י אמרו דלכתחילה לא ישא כנ"ל. ואולי יש לדחות מתוך חומר הקושיא עפ"ד הנ"ל בסמוך בשם הקר"א וזכר יצחק, דאיסור לינשא לכתחילה הוא רק מצות עשה דנשואין ואי"ז פסול באשה, וא"כ י"ל דלשון מכשירין משמע רק לאפוקי מדין פסול בבוגרת עצמה, ואי"ז סותר שיש בנשואי בוגרת ביטול מצות עשה של נשואין לכתחילה שאינו פסול באשה.

ה"נ סופה להיות בעולה תחתיו - העירוני שיש להק' בזה מד' הגמ' לעי' דף נ"ט ע"א "קידש אלמנה ונתמנה להיות כ"ג" מותר לו לכונסה משום "בתר אירוסין אזלינן", ומבואר שם דלענין בוגרת ל"א כן משום "אישתני גופה". והתוס' שם מסתפקים בדין בעולה כה"ג אם נחשב שינוי הגוף, ולפ"ז תק' ראית רב ור"י כאן מדין "אם נשא נשוי" לסברת "סופה להיות בעולה תחתיו", שהרי כה"ג יש היתר נוסף הנ"ל דבתר אירוסין אזלינן. ואי"ל דשם ג"כ הכוונה לסברא זו, שהרי באלמנה ל"ש סברא זו, ועוד דכבר ביארנו שהסברא בזה הוא שזה רק מצות נשואין כנ"ל, ושם ג"כ מיירי לענין לכונסה לכתחילה. [ואברך א' תי' בזה דכה"ג ל"ש היתר דלעי' הנ"ל שהרי אם היא בעולה ואסורה עליו אחרי הנשואין, א"כ מעיקרא כנס אשה שע"י כניסה זו תהי' בעולה ואסורה].

תוד"ה ואי אתה עושה חלל מנדה - "תימה דמה לאלמנה וכיוצ"ב שכן הן עצמן מתחללות". מק' הראשונים דאין חללות כ"א מפסולי כהונה. וכי ע"ז הרמב"ן דאין כוונת הגמ' לדין חללות ממש כ"א פסול כהונה בעלמא, כדמבואר גם בגמ' לעי' דף מ"ה ע"א דולד עכו"ם הבא על בת ישראל פגום לכהונה (ושם הובא ד' קובה"ע סי' מ"ד דלשי' רש"י והרשב"א שם זה דין פסול של האם שממשיך להולד). ובתוס' לעי' דף ט"ו ע"ב בד"ה מה כי דכלל הנ"ל דאין חללות כ"א מפסולי כהונה הוא דוקא לענין האם, ולכן אין לכלול האם בק"ו מאלמנה לחלל גם את האם, אבל לענין הבן לא נאמר כלל זה וצ"ב. [ועי' נוסח קו' זו בתו"י כאן שכולל כל הנ"ל, וע"ש תירוצו].

ובראשונים תי' בזה עפ"י הנ"ל, שזה גופא הו"א דגמ' כאן דנלמד מק"ו שנדה וזרעה מתחללת, וממיעוט דאלה למדו כלל הנ"ל שאין חללות כ"א מפסולי כהונה (ולפ"ד התוס' והתו"י והרמב"ן מכח זה יש פירכא שכן היא עצמה מתחללת ואין הו"א לחלל בן נדה כנ"ל). ובקידושין דף ע"ז ע"ב למדו ד"ז מקרא דחללה, וכי הראשונים ד"ל שהפרשה נכתבה בשביל דבר שנתחדש בה וא"צ חידוש בכל דבר ע"ש.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

עוד כי ראשונים דגם רבנן מודים לדין זה אלא דלמדוה מחללה כנ"ל מד' הגמ' בקידושין שם, ומש"כ בגמ' כאן שהברייתא כראב"י היינו רק מצד הדרשא שדרשו מאלה. [עוד כתבו די"ל דרבנן לומדים אלה מפסיק הענין ואין חללות מבעולה כדמבואר בגמ' לרבנן, וה"ה משאר פסולים חוץ מלאו דכהונה. וע"ע תוהרא"ש שם כי בשם הר"מ דראב"י סבר כר"י בקידושין שם (הובא לעי' דף נ"ז ע"א) דבת גר הוי חללה וא"צ פסול כהונה דוקא.]

רש"י ד"ה ומוכ"ע - "ר"ש לטעמי דאמר במתני' מוכ"ע אסורה לכ"ג אלמא לאו בכלל בתולה היא". כבר הערנו דכ"מ בד' רש"י בכל הסוגיא דמש"כ במתני' ולא ישא מוכ"ע הוא ד' ר"א ור"ש שם בלבד. וש"ר חולקים בזה וכי שמתני' לכו"ע. ויל"ע דכאן לענין ליטמא לאחותו מבואר דלכו"ע מוכ"ע היה נתמעט מקרא דבתולה לולי הריבוי (כמו שהעירו בתוד"ה איליו). ונראה לו' דאחרי הריבוי נלמד לשם, וכע"ז מבואר בד' התוס' בכל הסוגיא. [וצל"ע למה ש"ר לא כי דמה"ט מוכ"ע חשיב בתולה לר"מ ור' יהודה ור' יוסי.]

לרבות ארוסה שנתגרשה - בראשונים דנו בדין בתולה נשואה שנתגרשה (כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה), אם ר"ש מודה גם בזה, וגם לר"מ אם גרע מארוסה תחתיו. ועי' מש"כ סברא בענין קורבה. והנה לעי' דף נ"ז ע"ב הבאנו ד' השעה"מ שם (סעי' ה' בד' ר"ת בתוס' שם ד"ה רב) דחופה כבעילה, וכ"כ שם גם לענין זה ע"ש. ומד' חראשונים הנ"ל משמע שחולקים בזה, מדלא כי טעם זה שהיא כבעולה (וכמו"כ לא פי' לעי' שם כדי ר"ת).

דף ס' ע"ב

רש"י ד"ה כשרה לכהונה - "לא מחזקין לה כזונה". בראשונים מדייקים בד' רש"י שחכמים פסלו גיורת לכהונה אפי' בפחמב"ג מחשש שמא נבעלה ונעשה זונה בזה. ומקור דבריו מד' הגמ' להלן בסוף העמוד "סופה להיות זונה תחתיו" ע"ש. והקשו בזה דפחמב"ג אין ביאתה ביאה ואינה נפסלת בביאת פסולים, כדמבואר במתני' דנדה (הובא בגמ' לעיל דף נ"ז ע"ב) וצ"ע. וכי ליישב בזה דחשש זה אינו מעיקר הדין אלא חומרא דרבנן בעלמא. ובריטב"א הק' דאפי' מדרבנן אין ראוי לחוש לזה כיון שאינו שכיח אפי' אצל גויים דפחמב"ג תזנה.

עוד כי הראשונים דלפי חכמים דרשב"י פסולה מקרא דיחזקאל דכתיב כי אם בתולות מזרע בית ישראל, כמו שדרשו בגמ' קידושין דף ע"ח ע"א ע"ש. והרשב"א כי דפסוק זה מדברי קבלה מגלה על איסור התורה ולא משום פסול זונה. וכי לפ"ז לדחוק דרש"י כ"כ רק לפ"ד המקשה בגמ' להלן בסוף העמוד, שכי' "ודלמא שאני התם הואיל ואינסב מינסב" (כע"ז רב ור' יוחנן גבי בוגרת ומוכ"ע שאם נשא נשוי), דע"כ לפ"ז זה רק דין דרבנן, אבל לעולם למסקנא זה דין דאורייתא ומטעם הנ"ל. ודבריו צ"ב שלא ביאר לנו איזה פסול דאורייתא זה.

אמנם בריטב"א כי דפסוק הנ"ל דיחזקאל מגלה על איסור תורה דזונה. וכ"מ בד' התוס' להלן דף ס"א ע"א בד"ה אין זונה, דגיורת אסורה לכהן משום איסור זונה דאורייתא, כיון שבאה מן העכו"ם השטופים בזמה. וכ"כ ברמב"ם פי"ח אי"ב ה"ג דגיורת אסורה משום זונה, והראב"ד שם משיג עליו דאיסור זה דרשו מקרא דבתולות זרע ישראל בגמ' קידושין כנ"ל. ובמ"מ שם מבאר דעת הרמב"ם ע"ד ד' הריטב"א והתוס' הנ"ל. וע"ש שכי"כ גם בד' רש"י הנ"ל, וכ"כ הערלי"נ כאן בדעת רש"י.

אמנם ברש"י להלן דף ס"א ע"א בד"ה ושנבעלה (וכ"כ בע"ב שם בד"ה אלא גיורת) כי ששפחה וגיורת פסולין משום דביאת עבד ועכו"ם פסלה. ומשמע מזה כדי הראשונים הנ"ל בדעת רש"י שהפסול הוא מחשש שנבעלה ולא כדי התוס'. ויותר מבואר כן מד' רש"י להלן דף ע"ו ע"א ד"ה כהן שכי' דגיורת אסורה משום זונה שנבעלה מקודם, ובגליון הש"ס שם ציין לד' התוס' הנ"ל. [ואולי י"ל דרש"י כ"כ בדעת רשב"י דק"ל כוותי', והתוס' והרשב"א כי כנ"ל רק בדעת רבנן.]

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

קברי עכו"ם אינן מטמאין - בקר"א מבאר המשך ד' הגמ' דג"ז למד ממלחמת מדין שפנחס הרג את בלעם.

דף ס"א ע"א

תוד"ה עיילה לי' - ע"י תו"י שכי"ג א"י יהושע בן גמלא שהיה בב"ב שתיקן כמה תקנות שאותו צדיק היה אלא אחר הוא זה". וע"ע תוס' בב"ב הובא בגליון הש"ס כאן שגם זה היה כשר, רק שזה נחשב קשר רשעים כיון שהיו גדולים ממנו שהיו יותר ראויים לכ"ג. וע"י ריטב"א תי' נוסף שאח"כ היה צדיק וכשר.

בתוד"ה כ"ג - "וא"ת מרישא שמעינן לה וכו' ואור"י דהכא חולץ אתא לאשמעינן דס"ד משום בזיון דכ"ג שרוקקת לפניו לא תחלוץ". הק' רעק"א במשניות דהול"ל דקמ"ל דחולצת ול"א כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה (אע"ג דכבר תנן לה לע"י כמשי"כ התוס'). וכ' ע"ז הערל"י דאי משום הא היה התנא כולל ד"ז במשנה הקודמת ולא בבא יתירה, אבל מטעם בזיון עדיין יש חידוש משום שלא הקפיד לחלוץ לפני שנתמנה ע"ש.

והנה בס' וזאת ליהודה הובא מכתב מבעל דברי יחזקאל לתלמידו ר' אפרים גרבוז זצ"ל לענין ד' הראשונים בריש מכילתין, וכ' שם חידוש דאפי' חיי"ל אינן חולצות כה"ג כיון שנתחדש הלאו אחרי חלות הזיקה. וכ' שם בטעמא דמילתא דדין חליצה בחיי"ל ועשה שונה מכל חליצה, שבכ"מ החליצה רק מסלק את זיקת היבום, ולכן כל שאינה עולה ליבום לא שייך בה חליצה, משא"כ בחיילוי"ע שנתרבו לכתחילה לחליצה אע"פ שאינה מתיבמת, ע"כ שזה זיקה רק לחליצה, וי"ל דזיקה חדשה זו אינה מתחדשת אחר נפילה ונשאר זקוקה בלי חליצה כלל.

ותלמידו ר' אפרים זצ"ל הק' ע"ז ממתני' דכאן שנתמנה להיות כ"ג, שגם בזה נתחדש האיסור אח"כ ואעפ"כ חולצת. ואולי י"ל בזה דאה"נ כה"ג שנתמנה להיות כ"ג אינה חולצת לד' בעל הד"י הנ"ל כיון שנתחדש האיסור אחר הנפילה, ומשי"כ המשנה לא יכנס ה"ה שאינה חולצת ונקט לא יכנס אגב רישא שכי' יכנס וצ"ע. [ולפ"ז ד' הערל"י הנ"ל דהו"ל למתני' ברישא אינו נכון, כיון שאין ברישא חליצה].

אלא דלכאורה מבואר דלא כיסוד בעל דבר"י הנ"ל במתני' לע"י דף מ"א ע"א בשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה, שהרי לריב"ב שם זיקה דאורייתא ואעפ"כ חולצת ול"א א"ע ליבום א"ע לחליצה, אע"ג דשם נתחדש האיסור אחר הנפילה. וע"י בדברינו שם שהבאנו בשם האמר"מ בסי' ז' אות ל"א שכי' דל"א כל שא"ע ליבום א"ע לחליצה כ"א כשהיה המניעה ליבום בשעת נפילה.

[וצ"ע בטעמא דמילתא, שהרי ידוע שיש ב' דיני א"ע ליבום א"ע לחליצה: א' - בחיי"ל וכדו', וב' - במעוברת דאע"ג דיש שם זיקה ליבום א"ע לחליצה כיון שא"א לעשות יבום בפועל (וע"י מש"כ לע"י ר"פ החולץ בשם הקוה"ע סי' ה' אות ג'), שהק' מ"ט ל"א בחיילוי"ע דין א"ע ליבום א"ע לחליצה של מעוברת, וכ' ע"ז דשאני חיי"ל שנתחדש בהם זיקת חליצה לבד בלי יבום כנ"ל, וכה"ג ל"צ שיהא ראוי ליבום). ולענינו צ"ע דבשלמא דין א"ע ליבום דשייך לזיקה אש"ה שאין דיני הזיקה משתנים אחר הנפילה, אבל לגבי דין א"ע ליבום של מעוברת שהוא דין במעשה היבום לא מסתבר לחלק בזה. ואולי מ"מ הדין נקבע בשעת נפילה ולכך אינו משתנה אח"כ וצ"ע].

גזירה ביאה ראשונה אטו שניה - ידועים ד' התוס' לע"י דף כ' ע"ב ד"ה אטו שכי' דביאה שני' ל"ד אלא גם סוף ביאה ראשונה אסורה כיון שכבר קנה בהעראה, וגזרינן תחילת ביאה אטו סוף ביאה. והנה לע"י במתני' בר"פ הבאנו ד' המני"ח שכי' דאע"ג דביאת שוגג ואונס קונה, מ"מ אינו מקיים את המצוה בכך דקיי"ל מצוות צריכות כוונה. ובאחרונים חולקים בזה (הו"ד לע"י שם) משום דמצוות יבום הוא הקנין. ומבואר בד' המני"ח דס"ל שאין המצוה תלוי בקנין. ולפ"ז יל"ע בד' התוס' הנ"ל שתלה ענין המצוה בזה שנקנית בהעראה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

ויעוין בראשונים לעי' שם שכי' דיש מצוה בסוף ביאה, שהרי פשטא דקרא מיירי בסוף ביאה שיש בה הקמת שם, ומכח זה חולקים על ד' התוס' שם. ועי' באחיעזר סי' ד' אות ו' שכי' לדיק בלשונם שלא כתבו שהמצוה הוא גמר ביאה, אלא שיש מצוה גם בגמ' דהיינו שזה המשך המצוה והשלמתו (ועכצ"ל דבזה סגי לענין עדלי' שידחה גם בגמ' ב). ובריטב"א כאן כי שהמצוה בגמ' ב, ועי' בהג' הגר"א יפהן זצ"ל שכי' בזה שיש ב' מצוות ביבום: א' - קנין, וב' - הקמת השם ע"ש.

תוד"ה שנבעלה - פי' בקו' ישראלית שנבעלה לפסול לה וא"א לומר כן דמחיי"ל דתפסי קידושין ל"ה זונה
אלא מחיי"כ כדפי' בהחולץ". מבואר בד' רש"י כאן (ובע"ב בד"ה ושנבעלה) דיש זונה מחיי"ל כשי' הרמב"ם הידועה, ועי' מש"כ בזה לעי' דף מ"ד ע"ב. ועי' בזה בב"ש בסי' ו' סקט"ז ובבהגר"א שם ואיכמ"ל.

דף ס"א ע"ב

כל ביאה שאי"ב פירצה אינה אלא ביאת זנות - בערל"נ העיר דמשמעות הדרשא כאן הוא דביאת איילונית היא ביאת זנות, ולא שאיילונית עצמה היא זונה, אבל לשון המשנה שכי' "שהיא זונה האמורה בתורה" משמע שהיא עצמה זונה. ומת' הערל"נ דמש"כ במתני' "לא ישא איילונית" היינו משום דנחשבת זונה ע"י ביאה הראשונה שהיא ביאה של זנות. אלא דעדיין דחוק קצת בלשון הברייתא בסמוך שכי' "זונה זו איילונית".

וכע"ז איתא גם בגר"ח בסטנסיל בקידושין דף כ"א ע"ב דמבואר שם דשפחה אסורה לע"ע כהן משום זונה, ואעפ"כ שפחת כהן אוכלת בתרומה, ומבאר שם דביאת שפחה היא ביאת זנות אבל היא עצמה אינה זונה עד שנבעלת לכשר. וכמו"כ כי הגר"ח שם בבכורות אות ש"ס בד"ן מע"ר לזרים דלשי' הרמב"ם (הו"ד לעי' דף ס' ע"ב) דעכו"ם ושפחה יש להן דין זונה גם בלי ביאת איסור, ומ"מ שפחת כהן אוכלת בתרומה, וע"כ משום שאין הכוונה ששפחה היא זונה שפסולה מאכילת תרומה, אלא שביאתה ביאת זנות.

[עוד כי שם ליישב בזה קו' התוס' לעי' דף נ"ז ע"א גבי בת גר כבת חלל, דכל גיורת היא חללה ואעפ"כ היא אוכלת בתרומה עד שנבעלת לאסורה לה (ועי' מש"כ בזה לעי' שם בשם האחרונים). ולכאורה כוונתו בכ"ז דד"ז כלול בדרשא דקרא ד"כי תהי' לאיש זר", ועי' מש"כ לעי' בריש פירקין ובדף דף נ"ז ע"ב בשם הקובע"ע סי' ג' בד' רש"י לעי' שם בר"פ שהפסול פוסל ולא האיסור. ועי' מש"כ לעי' דף מ"ד ע"ב בתוד"ה הי"נ].

רש"י ד"ה ואינה חולצת - דאינה נפטרת לשוק בחליצתה דאין מעשה קטנה כלום. בערל"נ תמה ע"ז דמיעוט קטנה מחליצה הוא מקרא ד"איש" כמש"כ בגמ' כאן, וא"כ למ"ל לרש"י למימר משום שאין מעשי' כלום. ונר' כוונתו בזה דאין חליצה כשאר חלויות כידוע, שהרי מה"ט כי בגמ' להלן דף ק"ד ע"ב דחרש וחרשת אין חולצין משום שאינם באמר ואמרת דאינם בני קריי', ולא כי הטעם דאינם בני דעה כמש"כ בגיטין דף כ"ג.

ועי' מש"כ בתוס' להלן שם בד"ה והאי ובגיטין שם בד"ה והא, דאע"ג דחליצה צריך כוונת שניהם כמש"כ להלן דף ק"ו ע"א, וחרשין לאו בני דעה נינהו, מ"מ ב"ד מלמדין אותן (כע"ז הגמ' בגיטין שם דמהני גע"ג בכתובת גט). וידועים ד' הגר"ח בהל' יבום וחליצה בזה, דל"צ עדות קיומא ביבום וחליצה משום שאינו חלות שפועל העושה, אלא עושים מעשה החליצה והחלות חלה ממילא, וכי' שם דלכך מהני גע"ג בחליצה. [ועי' מש"כ בזה בגיטין שם שהבאנו בשם האו"ש פ"א מקוואות אות י"ג דל"מ גע"ג כ"א לענין כוונה, ע"ש מש"כ עוד].

שם - ועי' עוד בערל"נ שהביא ד' התוס' לעי' דף מ"ד ע"א בד"ה כל שכי' דחרשין מתייבמין ולא חולצין כמו שמבואר להלן דף ק"י ע"ב, ול"א בזה כל שאינו עולה לחליצה אינו עולה ליבום, משום דבני חליצה נינהו אלא

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

פומייהו הוא דכאיב להו כנ"ל. והק' בזה הערל"נ דבקטנה הדרא קו' לדוכתא, שהרי בגמ' ממעט חליצת קטן וקטנה מקרא דאיש כנ"ל, ובזה לא שיך לומר פומייהו הוא דכאיב להו כמו בחרש וחרשת דלאו בני קריי.

וידועים ד' הרא"ש בריש מכילתין במש"כ דנדה ל"ד לאח"א ושאר עריות כיון שאסורה על כל העולם, ואח"כ כ' הרא"ש שם דל"ד למעוברת לענין דין כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה משום שעומדת ליטהר. ועי' קר"נ שם שהק' דהו"ל להרא"ש לקצר ולומר ג"כ שלכן אינה דומה לאח"א מטעם זה דעומדת ליטהר. וכי ע"ז בקובה"ע סי' ה' אות י"ב - י"ד דאילו היתה נדה בכלל פטור דעליה כשאר עריות שממועטים מפרשת יבום תו ל"מ מה שעומדת ליטהר אח"כ, שהרי מ"מ כעת ממועטת היא מהפרשה.

ובזה מבאר ר' אלחנן שם ד' התוס' הנ"ל לעי' דף מ"ד, דחרש וחרשת אע"פ שבפועל אינם יכולים לחלוץ מ"מ זה רק בגדר פומייהו הוא דכאיב, שהרי אין מיעוט למעט חרשין מחליצה, וכיון דאתי לכלל חליצה כשישתפה חשיבי בתורת חליצה, כמש"כ ג"כ בתוס' בגיטין שם דמה"ט הו"ל בני כריתות. [וע"ע ברש"ש בתוס' שם דף כ"ג ע"ב לענין גוי שעומד להתגייר ע"ש].

ולכאורה נ"מ בזה בד' הערל"נ הנ"ל לענין חליצה בקטנים, שאם המיעוט הוא מגזה"כ א"כ ל"מ מה דאתי בכלל חליצה כשיגדילו, משא"כ לד' רש"י שכי הטעם משום דאין מעשה קטנה כלום. ובזה א"ש קו' הערל"נ הנ"ל, דיל"פ כוונת רש"י רק שזה גדר דרשת איש ולא קטן דחסר במעשה החליצה, ומה"ט ל"א בזה א"ע לחליצה א"ע ליבום כנ"ל כיון דמיעוט קטן מחמת חסרון במעשה, ובזה שפיר חשיב קטן כחרש ד"ידייהו כאיב".

בא"ד - "אבל מתייבמת ותגדל אצלו ותתקיים מצות יבום". עי' או"ש פ"א הל' יבום וחליצה הי"ז שמוכיח מד' רש"י עצמו בכ"מ דיבם הבא על יבמה קטנה קנאה לכל דבר ופקע הזיקה לגמרי (ע"ש שכי דכ"ה אפי' לשי' תוס' הובא לעי' כמה פעמים דביאת קטן בן ט' קונה רק מדרבנן אבל יבום הקטנה הוא לכו"ע מה"ת). וכי שם לבאר לפ"ז בד' רש"י כאן, דאין כוונתו לוי' דבקטנותה א"כ קיום מצוה כלל שהרי קנאה כנ"ל, אלא כוונתו דמה"ט עדיף קטנה מאיילונית וסריס שאינם בני הקמת שם כלל, משא"כ קטנה דאתי לכלל זה (כמש"כ גם התוס' לעי' דף כ' ע"א בד"ה יבא עשה ולהלן דף קי"א ע"ב בד"ה הרי כאן בסו"ד ע"ש).

וע"ע באו"ש שם שכי לפרש עוד ד' רש"י עפ"ד הראשונים לעי' דף כ' ע"א הו"ד לעי' בע"א דמצד הקמת שם יש מצוה גם בגמר ביאה, וה"ה שבקטנה יש מצוה שתהא תחתיו עד שתגדיל ותהא הביאה ראוי' להקים שם.

בד"ה הלך בעלה - "לב"ד הגדול וכו' עשאה זונה הואיל ונבעלה לפסול לה ואם מת אסורה לכהן". הק' רעק"א בד' הגמ' דמאי נ"מ במה שנעשה זונה מחמת שבא עלי' בעלה בדרך, תיפוק"ל דבלא"ה אסורה לכהונה מדין ונטמאה, כמש"כ בגמ' סוטה דף כ"ח ע"א דג' ונטמאה כתיבי כידוע. ותי' רעק"א דנ"מ לענין מלקות, דאילו משום ונטמאה א"כ מלקות אבל כשבא עליה בעלה בדרך נעשה זונה וכהן לוקה עליה. ובזכרון שמואל סי' ל"ו אות ה' הק' דמלשון רש"י הנ"ל משמע שיש נ"מ בזה לענין עצם האיסור. וע"ש שכי נ"מ דאילו משום ונסתרה אינה אלא איסור מספק, ולכן אם האשה עצמה יודעת שלא זינתה מותרת לינשא לכהן משא"כ אם נאסרת מדין זונה ע"ש, וע"ע בזה בסמוך. ובערל"נ הק' כע"ז, ותי' דמיירי כשבאו עדים שלא זנתה.

והנה בקובה"ע סי' ט"ו חוקר בדין ספק סוטה כודאי, אם זה דין איסור חדש על בעלה או שזה רק דין לנקוט שנבעלה ואסורה כאילו זינתה. ובאות כ"ג שם הביא מחלו' בעלי התוס' בזה, דלעי' דף י"א ע"ב כ' התוס' בד"ה מאי נסתרה שאם בא עלה בעלה לוקה עלי' משום "לא יוכל בעלה הראשון וכו' אחרי אשר הוטמאה", ואילו

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

בסוטה דף כ"ח ע"א כ' התוסי' בד"ה מה ת"ל דאינו לוקה. וכ' שם דזה תלוי בהנ"ל, שאם דין ונטמאה הוא איסור חדש א"כ זה רק איסור עשה, אבל אם נתחדש בזה דנוקטים שזינתה א"כ יתכן שתהי' גם בלאו ומלקות.

וע"ש עוד באות ט"ז - כ"ב שהביא ד' רעק"א הנ"ל, וכ' דג"ז יש לתלות בהנ"ל, שאם נוקטים שזינתה ה"ה שנעשה זונה בזה ול"צ לזה שבעלה בא עלי' בדרך, אבל אם זה איסור חדש שפיר י"ל דאי"ז כ"א לענין בעלה שהיא בעשה, ורק ע"י שבא עלי' בעלה בדרך הו"ל זונה בכך ונאסרה לכהן, וא"ש ת"י רעק"א הנ"ל. וברעק"א עצמו כ' לתלות ד"ז בדין הבעל אם לוקה כשבא עלי', ויל"פ כוונתו כנ"ל. וע"ע מש"כ בזה באחיעזר בראש ספרו.

עוד כ' שם באות כ"ב דאפילו לפי הצד דדין ספק כודאי הוא לנקוט דודאי זנתה, אי"ז כ"א לענין איסור הבעל ולכן לא נאסרה לכהונה מדין זונה עד שבא עליה בעלה כד' רעק"א הנ"ל. וע"י ח"י הגר"ח בפ"ו יבום וחליצה שביאר ענין זה באופ"א שהמחלו' הוא אם קיני אוסר גם לענין מלקות, אבל לכו"ע אינו אוסר לענין כהונה, ויש לבאר בזה עפ"י דברינו לעיל דף נ"ו ע"ב בשינוי קצת ע"ש.]

ר' נחמן אמר שמואל וכו' אסור לעמוד בלא אשה - בריטב"א כ' הטעם בזה משום הרהור. והנה בגמ' להלן דף ס"ב ע"ב מבואר דר' ששת איעקר ולכך לא נשא אשה, והק' הרמב"ן דמ"מ הו"ל לישא אשה מדין לא טוב וכו', וכ' שם דנעקר באופן שבטלה תאוותו, ומבואר כע"ד הריטב"א הנ"ל שהטעם בזה משום שמירה מעבירה. עוד ת"י שם דהיה זקן ויושב בישיבה ודומה במקצת לבן עזאי שכי' עליו נפשו חשקה בתורה. ומש"כ במקצת כבן עזאי, היינו משום דאילו היה לגמרי כבן עזאי אין ראוי ממנו כלל לענין מצות פו"ר.

והנה בגמ' להלן שם הובא ד' ר' יהושע דאפי' אם יש לו בנים צריך לישא בת בנים, משום בבקר זרע את זרעך ובערב אל תנח ידך, וכ' הרי"ף בזה שזה דין דרבנן. ובמלחמות מבאר עוד בזה דאי"ז חיוב גמור אלא כעין תיקון העולם, ואם עובר עליו לא מקרי עבריינא. וע"ש שמסתפק אם דינא דשמואל הנ"ל של לא טוב וכו' הוא יותר חמור וזה איסור או שזה ג"כ רק כעין תקנה דרבנן. ועד"ז נר' לבאר בד' הרמב"ן הנ"ל, דת"י הראשון שם הוא על הצד שאיסור זה הוא משום הרהור, ולכן כ' דכל שאין שייך בזה הרהור מותר, ואילו ת"י הב' ס"ל שזה איסור גמור לשהות בלא אשה, ולכך כ' הטעם דנפשו חשקה בתורה במקצת.

[ויל"ע בזה שמשא פירש מאשתו אחרי שיצא ידי"ח פו"ר כדמבואר בגמ' בסמוך, ולא חשש לאיסור לא טוב ולמצות בבקר זרע את זרעך. ואם איסורים אלו הם רק מדרבנן ל"ק. ועו"ל שהיה ג"כ כבן עזאי במקצת וצ"ע.]

תוד"ה נ"מ - "כלומר להא מילתא נמי נ"מ וכו' ועוד אור"י דמ"ל דאפי' יש לו בנים מצוה לישא בת בנים אלא דמודה דהיכא דצריך למכור ס"ת וכו' מאחר שמוצא שאינה בת בנים ולא יצטרך למכור". מבואר שהתוסי' מסתפקים אם ד' הגמ' כאן הם גם לד' ר' יהושע הנ"ל דס"ל דיש חיוב לישא בת בנים גם כשיש לו כבר בנים, ומש"כ דא"צ לישא בת בנים היינו רק דא"צ למכור ס"ת לכך, או דס"ל כאן דא"צ לחזור אחר בת בנים כלל, ומש"כ נ"מ למכור ס"ת ל"ד אלא שזה עוד נ"מ. וברמב"ן במלחמות כ' שד' הגמ' הם אליבא דמתני' דל"ל לר"י, אבל להלכה צריך למכור ס"ת גם בשביל לאו בת בנים משום לא טוב. והריטב"א חולק. ובשו"ע סי' א' סעי' ח' הובא ב' דעות בזה להלכה אם מוכר ס"ת לזה, וע"ע בנו"כ שם.

מ"ט דב"ש ילפינן ממשא - בהקדמה לשב שמעתתא אות ח' וט' הק' בזה מד' הגמ' בסמוך דר"ל ס"ל היו לו בנים בגיותו ונתגייר לא עלתה לו לפו"ר כיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ איך אמרו כאן בסתמא דבני משה עלו לו לפו"ר לאחר מ"ת, והלא מ"ת היה בגדר גירות כדמבואר לע"י דף מ"ו. ות"י שם עפ"ד המהר"ל

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

בגו"א בפי' ויגש שכי' דכל שנתגייר בע"כ ל"א ב"י דין כקטן שנולד דמי, ולכן כיון שגירות מ"ת היה ע"י כפה עליהם הר כגיגית לא היו נחשבים קטן שנולד.

[ויל"ע שמשא היה משבט לוי וידוע דבני לוי מלו, וא"כ גירות שלהם היתה ברצון למ"ד מילה בלא טבילה מהני. וברשב"א להלן פ' הערל מבואר דמילה בלא טבילה הוא מקצת גירות לכו"ע. ונר' פשוט שלא קבלו עליהם להיכנס תחת כנפי השכינה עד שנתגיירו כולם בשעת יצי"מ, ונמולו רק מצד שהם זרע אברהם.]

עוד כי שם ליישב בזה קו' התוס' בסמוך בד"ה דכתיב, שהק' למה אהרון ומרים המתינו לכעוס על משה עד חצרות והרי משה פירש לפני מ"ת. וכי בזה ע"ד הנ"ל דבניו של משה עלו לו רק משום שהגירות היתה ע"י כפי"י, אלא שכפיית ההר כגיגית אינו כפשוטו רק שע"י אכילת המן היה נפשם דבק בה' בלי תאוה גשמית והיה כאילו שהוכרחו לקבל התורה, ולפני חצרות היו בקברות התאוה והתרעמו על המן ובכו על משפחותיהם דהיינו עסקי עריות, ולהנ"ל י"ל שהכוונה בזה שרצו שיהי' להם התאוה כדי שקבלתם יהי' ברצון, ונתברר שהקבלה היתה בכפי"י וא"כ לא היה בהם דין כקטן שנולד ונאסרו בעריות כנ"ל, ולכך בכו שם על משפחותם. ומה"ט דוקא אז דברו אהרון ומרים על משה משום שרק אז תפסו שפירש מן האשה מדעתו מפני שקיים פו"ר בגיותו ואין לו דין כקטן שנולד. [והתוס' לא תי' כן משום רצו ליישב גם אליבא דר"י, ואילו כל הנ"ל הוא דוקא אליבא דר"ל.]

דף ס"ב ע"א

אין דנין אפשר משא"א - ע"י מהרש"א שהק' דק"ל לע"י דאין דנין אפשר משא"א, ואילו כאן דנין אליבא דב"ה. ומת' שם דב"ה דנין כאן מסברא דכל ענין מצות פו"ר הוא משום קיום העולם בזכר ונקבה, ולכך למדו מברייתו של עולם דכמו שהבורא ית' ברא כך משום שבזה נתקיים העולם ה"ה שכי"ה המצוה על כאו"א. וברמב"ם בפהמ"ש כי ג"כ שהמצוה הוא לקיום המין.

ולהלן בסוף העמוד פליגי ר' יוחנן ור' הונא בהיו לו בנים, ומבאר הגמ' דר"ה ס"ל דקיים בזה מצות פו"ר **"משום דרב אסי דאר"א אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף"**, ור"י ס"ל לא קיים משום **"לשבת יצרה בעינן והא ליכא"**. נמצא דד' המהרש"א והרמב"ם הנ"ל הם אליבא דר"י דהלכתא כוותי' (דר"ה איתותב בגמ'), ור"י ס"ל דשבת הוא תכלית בריאת העולם שהוא יישוב האדם בעולם, וכמו"כ מצות פו"ר הוא דכאו"א מצווה לעשות קיום למין כנ"ל. וצ"ל דר"ה יפרש ד' ב"ה באו"א וצ"ע. וע"ע להלן מש"כ בד' התוס' בסוף העמוד.

רש"י ד"ה בשאי אפשר - **"אבל הכא מי שיש לו שני זכרים נקבות הרבה בעולם"**. ע"י בק"ר על ד' המהרש"א הנ"ל שכי' דגם ב"ש דאמר אין דנין אפשר משא"א היינו דוקא כאן, משום שיש סברא להיפך שהיום שיש כבר נקבות בעולם המין מתקיים יותר ע"י ב' זכרים, וכ"פ בד' רש"י כאן **"נקבות הרבה בעולם"**. וע"י רשב"א וריטב"א שהביאו בשם רש"י דלב"ש ל"צ דוקא ב' זכרים דכ"ש דסגי זכר ונקבה, ולכאורה לד' הק"ר הנ"ל י"ל דב' זכרים דוקא, וכ"כ להדיא ברש"י שלפנינו בד"ה בשי"א **"אבל לא זכר ונקבה"**. וע"ע זכ"י סי' ל"ב שכי' סברא אחרת בזה דבנים עדיפא משום שיוחס משפחה הולך אחר האב, וע"ע להלן בע"ב בזה.

בד"ה כי שת לי - **"אלמא תשלומין בעי"**. במהדו"ב הק' דר' הונא עצמו שמפרש כאן ד' ב"ש ס"ל להלן בסוף העמוד דהיו לו בנים ומתו קיים המצוה כנ"ל, וע"כ דל"צ תשלומין. וע"ש שתי' דמ"מ משמע בפסוק שהקב"ה השלים להם הבנים שהיו צריכים לענין פו"ר. ועדיין ק' שהרי מבואר בד' ר' הונא להלן שם דענין פו"ר אינו משום קיום המין כלל כ"א משום נשמות שבגוף כמו שביארנו למעלה וצ"ע.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

אתמר היו לו בנים בגיותו - עי' טו"א ר"ה דף כ"ח ע"א במש"כ הגמ' שם דהאוכל מצה כשהוא שוטה צריך לחזור ולאכול ולא יצי"ח, והק' הטו"א דא"כ מ"ש כאן שהיו לו בנים בגיותו שלפ"ד ר' יוחנן קיים פו"ר, והלא בגיותו הוא פטור כמש"כ התוס' כאן בשם הגמ' בסנהדרין. וע"ש תי' דמ"מ יצא ידי"ח שבת, ולכן שוב אין לו חיוב פו"ר שהוא מוגדר בחיוב של שבת כדמבואר בסוגיין. [וע"ע במהרצ"ח שכ' באו"א, וצל"ע דל"מ כן בגמ'.]

ובמנ"ח מצ' א' אות י"ד תי' בזה דמצות פו"ר אינו מעשה נשואין וביאה, אלא כ"ז הוא הכשר מצוה והמצוה עצמו הוא עצם הבנים, ולכן מתקיים ד"ז ממילא במה שהבנים קיימים בשעת גירותו בלי שום מעשה מצוה. וע"ש עוד שכ' דה"ט דמ"ד היו לו בנים ומתו חייב להשלים, משום שחסר בעצם המצוה דהיינו הבנים עצמם.

[וע"ש באות ח' שכ' ג"כ דמה"ט יצא ידי"ח אפי' בביאת איסור, ואין שייך בזה דין מצוה הבא בעבירה, משום שאין המצוה בביאה כ"א בבנים עצמם כנ"ל. ובאות כ"ט שם כ' דמה"ט ל"צ כוונה גם למ"ד מצות צריכות כוונה משום שהמצוה הוא הבנים והוא מידי דממילא ול"ש בזה כוונה.]

ולכאורה יש לתמוה בדבריו שם, שהרי בגמ' מבואר שאין הבנים מתיחסים איליו כ"א בגיותו ולא בגירותו, וכ"מ בתוס' כאן בד"ה ר"י **"כיון דבנכריותו קיים דזרעו מיוחס אחריו באותו שעה מפטר נמי כשנתגייר"**, הרי שהגר יוצא במצוה שקיים בנכריותו (ועי' בסמוך מש"כ בעצם מחלו' ר"י ור"ל), וע"כ שהמצוה הוא הביאה או הלידה וזה היה בנכריותו ודלא כד' המנ"ח הנ"ל.

[וראית המנ"ח מד' הגמ' בסמוך דכשמת הבנים לא קיים פו"ר, יש לדחות שהרי לכו"ע סיבת החיוב הוא עצם הבנים, וכשמתו לא נתקיים תכלית המצוה ולכן נתחייב שוב, משא"כ כאן דתכלית המצוה התקיימה, ופשוט. וע"ש במנ"ח שהביא ד' התוס' בב"ב דף י"ג ע"א ובחגיגה דף ב' ע"ב שכ' דגמר ביאה הוא "בעידנא" לענין עדל"ת בפו"ר, והק' מזה שם דלהנ"ל לא נתקיימה המצוה בביאה כלל. ויל"ע דמ"מ לכו"ע הביאה הוא מעשה המצוה.]

תוד"ה ר' יוחנן - "אע"ג דלענין כמה דברים אמרי' גר שנתגייר וכו' מ"מ מסתבר לי' לר"י כיון דבנכריותו קיים דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה מפטר נמי כשנתגייר". מש"כ שזרעו מיוחס אחריו כ"כ בגמ' דבגיותו יש להם יחוס. ויש לתמוה דמ"מ כשנתגייר אינם מיוחסים אחריו כדמבואר, וא"כ מ"ש מ"היו לו בנים ומתו" דאע"ג דיצא ידי"ח באותה שעה מ"מ עדיין מוטל עליו מצות פו"ר היום. אלא שבלא"ה אין נר' כוונת התוס' דכבר יצא ידי"ח המצוה בגיותו, שהרי בדיבור הבא כתבו דאין לעכו"ם מצוות פו"ר, אלא כוונתם דכיון דבניו היו מיוחסים אחריו ועדיין קיימים הרי כבר עשה תכלית המצוה, אלא שבשעתו לא היה מחויב בדבר.

ועדיין צ"ב שאם הוא כקטן שנולד ל"מ מה שעשה בגיותו דבר שהיום יכול לצאת בו. ועכצ"ל שאין דין כקטן שנולד שהוא כאדם אחר ממש. ועי' שע"ח כתובות סי' י"ג שכ' הגדרה בזה שמעשיו שעשה בגיותו עדיין פועלים בשבילו אחר הגירות, ולכן אם נחשב בזה בר' בנים לענין מצות פו"ר הר"ה נפטר במעשיו שקודם גירותו. וכמו"כ חיובי ממון ועונשין שחלו עליו בגיותו לא פקעי ע"י הגירות. ורק לענין קורבה מהני כקטן שנולד דמי, כיון שאינו מעשה שיפעול עבורו אח"כ בגירותו. ועי' בסמוך.

איתב' ר"י לר"ל וכו' בלאדן בן בלאדן וכו' - משמע דר"י הבין בטעמו של ר"ל דאפי' בגיותו אין לו חייס, וע"ז מת' הגמ' דר"ל אינו חולק בזה, אלא טעמו משום דין גר שנתגייר וכו'. ויל"פ בזה עפ"ד התוס' הנ"ל בטעמו של ר"י דמהני מה שבגיותו היו מיוחסים אחריו, ולכן סבר ר"י בדעת ר"ל דגם בגיותו אינם מיוחסים אחריו, ומת' הגמ' דר"ל מודה בזה, ולפ"ז צ"ל דר"ל חולק דל"מ הקיום שעשה בגיותו. וע"ע בזכ"י שם שהביא ד' הירושלמי שמבאר דמחלו' ר"י ור"ל הוא בדבר היחוס בשעת גיותו כהו"א דר"י כאן הנ"ל, והק' שם דא"כ איך

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

נצטוו ב"נ על פו"ר קודם מ"ת, והלא אין להם חיים. וע"ש שכי חי גדול דרך אחרי מ"ת שהקב"ה בחר בישראל אין בניהם של עכו"ם מיוחסים אחריהם. ואולי י"ל דרך במצוה דלאחר מ"ת צריכים יחוס וצלי"ע.

דמעיקרא בני פו"ר ניהו אבל לענין נחלה וכו' - ע"ע בשע"ח שמבאר בזה ע"ד הנ"ל בשמו שמעשי גר בגיותו פועלים בשבילו בגירותו, דזה רק בכה"ג דגם בגיותו שייך בו דין זה, אבל באופן שאין לו דין זה בשעת המעשה בגיותו ל"ש שמעשה זה יפעל עבורו אח"כ בגירותו. ולענין בכורה צ"ל דג"ז נחשב מעשה, משום שהולדת הבכור מחייב שהוא ראשית אוננו, ומה"ט אין הבא אחר גירות נחשב ראשית אוננו, וזה עדיין קיים.

ועי' בהגהה שם ממו"ר שליט"א, שהעיר דמבואר בצריכותא דגמ' דעכו"ם אינם בני נחלת בכורה, ואעפ"כ ס"ל לר' יוחנן דל"א כקטן שנולד לענין בכורה משום דמ"מ עכו"ם הם בני נחלה כיון שיורש אביו כמש"כ רש"י, ור"ל חולק וס"ל דא"י נחשב בני נחלת בכורה, וגם לענין פו"ר י"ל דכיון דאין להם המצוה הו"ל אינם בתורת.

[ויש לדיוק בלשון רש"י כאן שכי "לאו בני דין נחלה ניהו דבת כבן ובכור כפשוט", ולא כי דאין דין נחלת בכורה נוהג בגיותו כמש"כ התוס'. ונר' לפרש עפ"ד הרמב"ן להלן דף צ"ח ע"א שכי דגם מה שעכו"ם יורש אביו הוא גזה"כ שהרי אינו מיוחס אחריו, והיינו דאפי' מה שיש לו דיני נחלה הוא פרשה אחרת.]

אמנם יעוין בערל"נ שכי לבאר מחלו' ר"י ור"ל במהות הדין דכקטן שנולד דמי, דר"ל ס"ל דזה דין שנחשב כאדם אחר ולכך לא יצא ידי"ח פו"ר ויש לו עוד בכור לנחלה, ואילו ר"י ס"ל דזה רק כאילו שנולד מחדש ולכן יצא במעשיו הראשונים. ולפ"ז ה"ה דפטור לדי' ר"ל מחיובי ממון ועונשין שלפני זה, ודלא כדי השע"ח הנ"ל. [וע"ש עוד שכי משל לשי' ר"י שהוא כנולד מחדש כעין ענין הגלגול, כידוע שבנ"א נשלחים בעולם בגלגול חדש לקיים מצוות ופעולות שלא פעלו בגלגול הקודם. ומשל זה תמוה דלפ"ז לדי' ר' יוחנן אם ידע אדם באיזה אופן שהוא גלגול של אי' שכבר קיים מצוה זו לא יתחייב לעשותו שוב בגלגול הזה, וזה תימה.]

בתוד"ה הכל מודים - "ואם נשתחרר לא קיים פו"ר". קצת משמע מזה דאין נ"מ בהיותו עבד משום שאין עליו חיוב פו"ר, דלא נצטוו במצוות כ"א כאשר שאי"ב מצות פו"ר כדמבואר להלן בסו"פ. אמנם יעוין בתוס' בחגיגה דף ב' ע"ב שכי לדון בזה דכיון שטעמא דפטור האשה מבואר להלן שם משום שאין דרכה לכבוש, א"כ י"ל דעבד שדרכו לכבוש יחויב. וכבר האריכו בזה אחרונים, עי' טו"א שם ומל"מ פ"י מלכים וזכ"י שם סי' ל"ב.

שם - עוד דנו האחרונים שם במש"כ התוס' שם בסו"ד שנח ובניו נצטוו על פו"ר וגם חס שהיה עבד כלול במצוה זו, ומשמע מזה דיש לבני נח חיוב פו"ר כמשמעות ד' רש"י כאן, וק' בזה מד' הגמ' בסנהדרין (הובא בתוס') שכי דכל מצוה שחזרה ונשנית בסיני ב"נ פטורים, ועוד משמע שם דיש חיוב לעבדים. ודנו האחרונים שם אם יל"פ בד' התוס' שעבד חייב בפו"ר מדין ב"נ כיון שיצאו מכלל עכו"ם וא"כ אינם בכלל פטור ב"נ או שכוונת התוס' הוא רק לראי' שיש לחייב עבד אע"פ שאין זרעו מיוחס אחריו ויצא בזה ידי"ח שבת כנ"ל.

בא"ד - "ואע"ג דלעי' משמע דפו"ר תלי בשבת דקאמר רבא מ"ט דר"נ אליבא דב"ה לא תהו בראה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת". דבריהם צ"ב דרבנן חולקים על ר"נ בזה וס"ל דאינו יוצא בזכר או נקבה לבד אפי' אליבא דב"ה. אבל לדי' הרמב"ם הנ"ל בפהמ"ש טעמא דב"ה דצריך שניהם משום קיום העולם ולכך לומדים מבריאת העולם, וביארנו דזהו טעמא דמצות שבת שזהו תכלית הבריאה שיהא העולם מיושב כדי רש"י בסוגיא. וי"ל דבזה פליגי ר' נתן ורבנן, דר"נ ס"ל דאין דנין אפשר משא"א משום שהיום יש קיום העולם ויישובו ע"י זכר או נקבה כיון שיש עוד זכרים ונקבות בעולם, ורבנן ס"ל דכאו"א חייב בשיעור שלם של שבת דהיינו זכר ונקבה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמות

ועדיין צ"ב למה לא הביאו התוס' ממשי"כ בגמ' אחרי זה מיד דר' יוחנן ור' הונא חולקים בהיו לו בנים ומת, ומבואר פלוגתתם אם פו"ר הוא מטעם נשמות שבגוף או משום שבת, ור' הונא איתותב וא"כ למסקנא הטעם משום שבת. ובערל"נ כ' בזה דלעולם לכו"ע בהיו לו בנים ומת יצא ידי פו"ר, רק שחולקים אם מחויב לחזור ולהוליד מדין שבת לבד, וזה דוחק בגמ' וברש"י.

דף ס"ב ע"ב

דכו"ע מיהת תרי מחד לא - צל"ע דלע"י בסמוך כ' הגמ' כי תניא ההיא להשלים, וצ"ל דזה דחויא בעלמא ליישב ד' ר"ה אבל למסקנא אינו כן (עכ"פ אליבא דר"י).

תוד"ה וכ"ש - "אע"ג דאמר"י לע"י אין שני זכרים חשובים כבן ובת הכא שבא מכח מי שפטרנו מפו"ר פשיטא דקאי שפיר הבן במקום הבת". דבריהם צ"ב דמ"ש אם באים מכח אחר שמתו. וצ"ל בש"י ר"י דחייב להשלים, דאין הכוונה דדין פו"ר מוגדר לגמרי בדין שבת וכיון שמתו אי"כ קיום פו"ר כלל, אלא הכוונה בזה דחסר במצות שבת, ומכח זה עדיין חייב להוליד עוד פעם גם מצד מצות פו"ר. ובזה מבוארים ד' התוס' כאן דכיון דכבר קיים דין זכר ונקבה של ב"ה שזה משום בריאת העולם כדמבואר, וא"צ להוליד שוב כ"א מחמת חוסר "שבת" לכן סגי בשבת כל דהו. וכצ"ל גם בד' רבא בגמ' שכי' דגם בבית ובת סגי משום שגם בשתי בנות יש שבת כל דהו (אע"ג שמתחילה לא סגי בכך לכו"ע), ומבואר כנ"ל דא"צ לקיים המצוה מהתחלה כ"א להשלים את השבת שחסר ע"י מיתתם.

רש"י ד"ה מנא הא מילתא - "אבני בתו קאי דבן בנו פשיטא לן". ובגמ' להלן דף ע' ע"ב כ' דבני בנים פשיטא ול"צ קרא, וכ"מ בקידושין ד' ע"א ופרש"י שם שזה ידוע מכח הדרשא בסוגיין. ולפ"ד רש"י כאן צ"ל דכוונתו שם לענין בן הבת אבל בן הבן הוא מסברא, ומשי"כ שם ל"צ קרא היינו דאחרי הדרשא כאן ל"צ פסוק לענין לחזור לבית אבי' לאכילת תרומה. וע"ע בראשונים שהק' מסוגיות אחרות גבי נחלה וגבי יבום שצריכים פסוק, ומת' דדוקא גבי תרומה ל"צ פסוק מיוחד כיון שכי' בזה לשון "זרע" ולא "בן" משא"כ ביבום ונחלה. [ומשי"כ להק' מדין בני בנים לנחלה צ"ב דשם הטעם הוא משום משמוש בקבר. וע"ע בתוס' בב"ב בפי' י"נ שהק' להיפך דלמ"ל דין משמוש כיון שבני בנים הר"ה כבנים. וע"ע בקו"ש שם אות שלי"ט משי"כ ליישב בזה עפ"ד הגמ' כאן].

חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך - ע"י הגה' היעב"ץ כאן שכי' דזה דוקא ביוצא לדרך באופן שאינו יודע אם יחזור עד זמן חיוב עונה אבל אם יחזור בזמן ל"צ. וע"ע בנמו"י כאן שפי' דין זה אם אשתו עומדת לטבול דצריך להמתין מלילך בדרך, ומקורו בריטב"א כאן וכ"פ ברמ"א סי' קפ"ד סעיף י'. ולפי פי' זה משי"כ בגמ' וכמה הכוונה הוא כמה ימתין, וע"ז כ' הגמ' עונה.

בתוד"ה חייב - "אור"ת דפקידה זו אינה תשמיש אלא וכו' ומה שהג"י בספרים לא נצרכה אלא סמוך לוסתה אין נראה כלל דהגיהו כך לפי שרוצים לפרש דפקידה היינו תשמיש ובשבעות י"ח ע"ב מוכיח דסמוך לוסתה דאורייתא מוהזרתם את בני"י". וברש"י מבואר כדעה זו שכי' "אע"ג דאמרו רבנן בשבעות חייב אדם לפרוש וכו' אפי"ה כשיוצא לדרך יפקדנה", הרי שגרס סמוך לוסתה ומבואר דכשיוצא לדרך היתרו תשמיש סמוך לוסתה.

ובריטב"א כאן מבאר בד' רש"י דס"ל וסתות דרבנן והם אמרו והם אמרו. ובשבעות שם כ' עוד מהלך דאפי' אי נימא וסתות דאורייתא י"ל דמשי"כ ופקדת נוך ולא תחטא זה הבטחה שלא יבא לידי חטא, ולכך מותר לבא עלי' אפי' סמוך לוסתה ואינו חושש. וע"ע ברמ"א שם שפסק כן בשם רש"י והראב"ד בבעלי הנפש והרשב"א בתורת הבית. וכי' ע"ז שהמחמיר כד' התוס' שלא לפקדה רק בדברי ריצוי תבוא עליו ברכה.

הערות ומראה מקומות פרק הבא על יבמתו

ודעת הרמב"ן הובא בריטב"א בשבועות שם דאפי' למ"ד וסתות דרבנן, אי"ז כ"א בעונת הוסת אבל שעת הוסת ממש לכו"ע דאורייתא, וכאן ביוצא לדרך התירו תשמיש רק בעונת הוסת ולא בשעת הוסת. ועי' חת"ס חיו"ד תשו' ק"ע שכ' דבזמנינו דאין שעה קבוע לוסת כל עונת הוסת נחשבת כשעת הוסת, ועונה שלפני נחשבת כשעה הסמוכה לוסת, וזה ידוע כוסת האו"ז.

והנה ברא"ש כאן כ' דוסתות דאורייתא כד' התוס', ובריש נדה כ' שזה דרבנן. וי"מ בזה עפ"ד הנודב"י יו"ד סי' נ"ה שכ' דאע"ג דסמוך לוסת דאורייתא אבל אחר הוסת אסורה רק מדרבנן אם לא בדקה, דשמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן, וד' הרא"ש כאן מדבר סמוך לשעת וסתה דוקא ואילו בנדה שם מיירי לאחר הוסת.

וע"א למד תורה בילדותו ילמד בזקנותו - עי' קר"א שהחידוש בזה הוא עפ"י מש"כ בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין, וע"כ הו"א דרק בילדות צריך להתיש כח היצר, וקמ"ל שגם בזקנותו אל תאמין בעצמך.